

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ.
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ІМ. М. ГРУШЕВСЬКОГО

ВІТАЛІЙ ТЕЛЬВАК

БІОБІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК.
З НАГОДИ 50-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

Київ
Видавничий дім «ПРОСТІР»
2024

Т31 Віталій Тельвак. Біобібліографічний покажчик. З нагоди 50-річчя з дня народження. Київ : ВД «Простір», 2024. 168 стор.

ISBN 978-966-2068-78-8

Біобібліографічний покажчик професора Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Віталія Тельвака, виданий до його 50-річного ювілею, уміщує список праць визначного грушевськознавця, написаних від кінця ХХ ст. до наших днів.

Крім цього, покажчик містить хронологію життя і діяльності В. Тельвака, список його редакційно-упорядницьких робіт; перелік книжок, які вчений науково рецензував; список дисертацій, де він виступав опонентом; перелік дисертацій, де був науковим керівником.

У передмові ювілейного видання простудійовано історіографічний доробок В. Тельвака, а далі уміщено мемуарні рефлексії його колег і друзів.

Зацікавить науковців й усіх, кого вабить історія.

ISBN 978-966-2068-78-8

© Колектив авторів, 2024

© Ігор Гирич, упорядкування, 2024

© ВД «Простір», 2024

Дрогобицькому грушевськознавцю – 50

З Віталієм Тельваком я познайомився, коли йому було десь 24–25 років. Це був 1997 або 1998 рік. Цю нашу першу розмову ми з ним зі сміхом неодноразово згадували. Віталій закінчив вже, здається, Дрогобицький педуніверситет і в якихось справах приїхав до Києва. Принагідно вирішив познайомитись зі мною як грушевськознавцем і порадитися з приводу кандидатської дисертації. Для цього довелося йому подолати неблизький шлях до Оболоні, бо я тоді підпрацьовував у видавництві «Генеза». Пригадую його, молодого хлопчину з наплічником, який сказав, що збирається досліджувати методологію Михайла Грушевського. Я зі здивуванням перепитав: «А хто ж це порадив таку недоречну для історика-початківця тему?». За 50 років грушевськознавства з цього приводу писало хіба кілька істориків. Були публікації Іллі Вітановича, Любомира Винара і Омеляна Пріцака – метрів історіографії. І раптом за тему, що вимагає вищого рівня знань для історика, береться свіжоспечений абсолювент периферійного вишу. Замість того, щоб спершу досліджувати якийсь окремий аспект джерелознавства, він хоче вивчати напрям, який науковці розробляють на вершині свого наукового життя. Я поставився скептично до такого плану, на мій тодішній погляд, самовпевненого молодого чоловіка, міркуючи так: або робота буде невдала, або людина сама переконається у її складності й візьметься за іншу проблему.

Проте вийшло все навпаки. Віталій залишився при обраній темі і вже 14 березня 2001 р. захистив кандидатську дисертацію «Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів М. С. Грушевського (кінець XIX – початок XX століття)»¹. І от минуло відтоді більше чверті століття, і ми святкуємо вже півстолітній ювілей людини, яка стала визначним ученим, авторитетним дослідником у ділянці

¹ Видана за рік монографія, називалася «Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів Михайла Грушевського (кінець XIX – початок XX століття)». Дрогобич : «Вимір», 2002. 228 с. Друге видання мало більшу кількість сторінок: *Тельвак В.* Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів Михайла Грушевського (кінець XIX – початок XX століття) : монографія. Нью-Йорк – Дрогобич, 2002. 236 с.

грушевськознавства, що написав про М. Грушевського книжок і статей більше, ніж усі інші грушевськознавці, які почали працювати у цій царині ще в кінці 1980-х – на початку 1990-х рр.

Часто думаєш: чи історик обирає тему свого життя, чи сам предмет дослідження опановує дослідником, і той вже далі перебуває під чаром певної містичної сили, яка вже ніби самостійно керує розумом науковця. Мабуть, Михайлові Сергійовичу поталанило, що Віталій Тельвак запалився його постаттю і от уже вже скоро 30 років натхненно розкриває одну за одною сторінки його життя, діяльності й творчості. Так сталося не лише з Віталієм Тельваком, але й з іншою нашою з ним посестрою в грушевськознавстві – Світланою Паньковою – видатною дослідницею різних сторін творчості та діяльності найбільшого нашого історика усіх часів, директорки Історико-меморіального музею М. Грушевського у Києві.

У кінці 2000-х ми з Віталієм потоваришували, зробили багато спільних наукових справ, ділилися своїми переживаннями й досягненнями. Його праця науковця-дослідника в останні 15 років проходила на моїх очах. З нагоди 50-річного ювілею Віталія Васильовича Тельвака варто проаналізувати доробок цього вченого-історіографа. Тим більше, що такий аналіз виглядає цілком на часі, адже бібліографія його праць вже давно перевищила за 450 позицій, і він вже за цим показником перегнав таких світил нашої історичної науки, як Володимир Антонович, Дмитро Багалій, Орест Левицький та ін.

Тельвак – синтетик

Упевнений, що нічого само собою випадково не робиться, що існує певний вищий план, за яким ми живемо. І щасливий той, хто відчув своє покликання. Грушевський – тема дуже складна і відповідальна, «потягнути» її здатні одиниці. За неї бралися спочатку учні Грушевського: Іван Крип'якевич, Мирон Кордуба, Василь Гарасимчук – видатні систематики й аналітики, чудові історіографи, яким до снаги було розпочати грушевськознавство. Далі естафету підхопили Олександр Оглоблин і Володимир Дорошенко, люди, які особисто добре знали Грушевського й теж були не останніми в історичній науці. Від Оглоблина справу цю перейняв Любомир Винар, який наприкінці 1950-х – на поч. 1960-х науково обґрунтував окрему міждисциплінарну науку – грушевськознавство, поруч з уже існуючими шевченкознавством і франкознавством. Потім про Грушевського можна було говорити й в Україні, і цю тематику продовжили дві знакові фігури

післявоєнної історіографії: Ярослав Дашкевич і Сергій Білокінь, а за ними Руслан Пиріг і Юрій Шаповал. Проте більшість згаданих істориків не працювали в грушевськознавстві системно і на постійній основі. Настав час, коли справу цих видатних людей нашої історичної науки взяв на свої плечі Віталій Тельвак. І несе він її гідно, з великою користю для цієї надзвичайно важливої історіографічної дисципліни, ключової для інтелектуальної історії України кінця XIX – XX ст.

Бібліографія Віталія Тельвака налічує 19 окремих книжкових видань. Більшість з них про Михайла Грушевського. Ці книжки представляють талант Тельвака-синтетика. Маючи нахил від студентських часів до теоретичних питань історіографії, він намагається розробити й висвітлити проблеми історіософії, методології, теорії історичної науки, пов'язані з діяльністю та творчістю М. Грушевського. Віталій Тельвак від кінця 1990-х рр., ставши викладачем Дрогобицького педагогічного університету, готує серію посібників для студентів². Низка подібних видань для семінарських занять виходила вже у 2000-х рр³.

Перша наукова *монографія про методологічні і теоретичні засади творчості Михайла Грушевського* здобулася на позитивну реакцію істориків. Визначний сучасний методолог історії, професор львівського університету Леонід Зашкільняк писав: «Автор монографії [В. Тельвак]... запропонував цілісне, змістовне дослідження, яке вирізняється з-поміж інших численних праць на полі грушевськознавства чітким уявленням про те, що і як слід досліджувати. Успіху його спроби сприяли добрі знання історико-теоретичної проблематики в її сучасному світовому і національному вимірах, володіння складним понятійним апаратом, суворою логікою мислення та його текстового відбиття і, що дуже важливо, дохідливість мови і легкість

² Тельвак В. М. С. Грушевський. Найвидатніший український історик. Політик. Державний і громадський діяч : навч. посібник. Дрогобич, 1998. 50 с.; *Його ж.* Історіософія та методологія історії : навч.-метод. посібник. Дрогобич, 1999. Ч. I. Історіософія. 106 с.; *Його ж.* Історіософія та методологія історії : навч. посібник. Дрогобич : Ред.-видавн. відділ Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка. 2009. 43 с.; *Його ж.* Михайло Грушевський. Найвидатніший український історик. Політик. Державний і громадський діяч : метод. посібник до спецсемінару. Дрогобич, 2004. 48 с.

³ Тельвак В. Михайло Грушевський. Найвидатніший український історик. Політик. Державний і громадський діяч : метод. посібник до спецсемінару; *Його ж.* Історіософія та методологія історії : навч. посібник. 320 с.

стилю, які роблять представлену роботу цікавою і корисною для широкого ознайомлення. Можна сказати, що написаний текст є зразковим для подібних досліджень, дає приклад оригінального і плідного підходу до вивчення історіографічної практики взагалі»⁴.

Як дослідник Віталій тяжіє до складних теоретичних і методологічних студій. Намагається досягнути предмет дослідження в узагальненому вигляді. Започаткувавши спецкурс грушевськознавства, він видав два посібники про грушевськознавство як спеціальну галузь історичних знань⁵, значно поширивши і розвинувши думки основоположника цієї дисципліни професора Винара⁶. Такий спецкурс був унікальним для вишів України, бо більше ніде не читався, як тільки у Дрогобицькому педуніверситеті.

Тяжіння до синтезу спонукало Віталія подати *повну біографію Михайла Грушевського*. До нього це завдання намагалися виконати лише кілька дослідників. Якщо не брати першу книжечку І. Крип'якевича, яка більше мала не академічне, а просвітницько-інформаційне значення, до цієї теми найбільше долучався Любомир Винар, чотири монографії якого («Молодість Михайла Грушевського», «М. Грушевський і НТШ», «М. Грушевський в українській і світовій історії», «Найвидатніший історик України М. Грушевський») у сукупності становили цілісний нарис біографії нашого великого історика. В Україні такі спроби на початку 1990-х зробили В. Ульяновський, С. Кіржаєв, П. Сохань⁷, Руслан Пиріг⁸, Ю. Шаповал та І. Верба⁹.

⁴ *Зашикільняк Л.* [Рец. на кн.] : Тельвак В. Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів Михайла Грушевського (кінець XIX – початок XX століття). *Український історик*. 2003. Ч. 1–5 (156–160). С. 547–551.

⁵ *Тельвак В.* Грушевськознавство – спеціальна галузь історичних знань : навч.-метод. посібник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Дрогобич, 2009. 280 с. *Його ж.* Грушевськознавство – спеціальна галузь історичних знань : навч.-метод. посібник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Дрогобич : РВВ ДДПУ, 2011. 236 с.

⁶ *Винар Л.* Грушевськознавство: Генеза й історичний розвиток. Київ : УІТ, Міжнар. товариство ім. М. Грушевського, Вид-во О. Теліги, 1998. 216 с.

⁷ *Сохань П., Кіржаєв С., Ульяновський В.* М. С. Грушевський і Academia: Ідея, змагання, діяльність. Київ, 1993.

⁸ *Пиріг Р.* Життя Михайла Грушевського: Останнє десятиліття (1924–1934). Київ 1993. 198 с.

⁹ *Шаповал Ю., Верба І.* Михайло Грушевський. Київ : Видавн. дім «Альтернативи», 2005. 352 с.

Книжки Л. Винара спиралися головню на друковані видання, які можна було дістати в діаспорі, та на окремі архівні документи. Він не мав доступу до широкого кола джерел, що зберігалися в українських архівосховищах. В. Ульяновський, С. Кіржаєв і П. Сохань сконцентрувалися на роботі М. Грушевського у Всеукраїнській академії наук 1920-х рр., і основою їхньої праці були архіви Рукописного відділу Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського. Руслан Пиріг, навпаки, за основу своєї праці обрав ставлення комуністичної влади до історика, тому користувався документами колишнього партархіву або нинішнього ЦДАГО України, де був на той час директором. Ю. Шаповал та І. Верба на початок 2000-х відійшли від грушевськознавчої проблематики. Віталій Тельвак на середину 2000-х прекрасно орієнтувався у грушевськознавчій літературі й переважно всю її опрацював і так само добре знав особисті архіви й архіви установ, пов'язані із М. Грушевським, у Києві та Львові (у ЦДІАУК, ЦДІАУЛ, Львівському обласному державному архіві). Тому для написання академічної біографії М. Грушевського був підготовлений найкраще.

Першою спробою досягнення поставленої мети стала монографія, написана у співавторстві із дружиною Вікторією¹⁰. У ній наголос було зроблено на науковій праці М. Грушевського, тому головною у ній була не суто біографічна канва, а хронологія написання наукових студій вченого. Після цієї книжки з'явилася низка праць вже біографічного характеру, видана Опільською політехнікою в Польщі, – «Михайло Грушевський на тлі доби» у співавторстві з Романом Новацьким¹¹. Друге видання 2016 р. мало ще співавторку Вікторію Тельвак¹².

У другій половині 2010-х рр. Віталій Тельвак написав спільно з Русланом Пирогом академічну біографію М. Грушевського, випущену у двох виданнях: одне в Києві у видавництві «Либідь», друге в Херсоні в «ОЛДІ-Плюс». Приурочена вона була до 150-річчя від дня

¹⁰ *Тельвак Вікторія, Тельвак Віталій. Михайло Грушевський як дослідник української історіографії : монографія. Київ – Дрогобич, 2005. 334 с.*

¹¹ *Тельвак В., Новацький Р. Михайло Грушевський на тлі доби; Част. перша. Дрогобич – Ополь : Politechnika Opolska, 2008. Т. 229. 378 с.*

¹² *Тельвак Віталій, Тельвак Вікторія, Новацький Роман. Михайло Грушевський: життєпис на тлі доби. Т. І. Дрогобич – Ополь, 2016. 238 с.; Їх же. Михайло Грушевський: життєпис на тлі доби. Т. ІІ. Дрогобич – Ополь, 2016. 255 с.*

народження великого історика (2016 р.)¹³. У цій книжці Віталію належить сім розділів із дев'яти. Виклад матеріалу був хронологічно-проблемний, його розподіл відповідав загальноустановленій періодизації: 1) дитячі і юнацькі роки до переїзду на навчання в Київ; 2) студентський час; 3) львівський період життя, розписаний, здається, найдокладніше, бо ж і окремих публікацій В. Тельвак написав про життя і діяльність М. Грушевського цього періоду найбільше, і архівних матеріалів збереглося найбільше. Окремі глави про львівський університет і професорування Грушевського, діяльність історика як голови Наукового товариства ім. Шевченка, публіцистично-політичну діяльність історика, «Історії України-Руси» та приватне життя; 4) хронологічно дотичний до нього і київський період, який розпочався від Першої російської революції революції 1905 р. і так само тривав до 1914 р. Меншими за обсягом, що і зрозуміло, вийшли розділи 5) період заслання; 6) еміграція 1919–1923 рр.

Не можна не відзначити стиль викладу матеріалу – письмо В. Тельвака легке, доступне, динамічне, образно-метафоричне, з виразними художніми якостями. Зазначмо, що ці риси властиві усім книжковим виданням ювіляра.

Публікаціями у Польщі В. Тельвак намагався не лише ширити знання про батька української національної історіографії, але й мав бажання переламати негативно-упереджене ставлення як до політика, який зіпсував до того «пристойні» взаємини суспільно-політичні між українцями і поляками у підавстрійській Україні. І це йому загалом вдалося. Хоч і мав традиційні упереджені оцінки з боку, наприклад, ніби «поступовця» Адамського – автора польськомовної книжки про Грушевського, який традиційно розглядав Грушевського як українського націоналіста, хіба поміркованого¹⁴.

Треба згадати ще три головні теми наукових зацікавлень Віталія, які реалізувалися у трьох наступних книжках: рецепція творчості

¹³ *Пиріг Р., Тельвак В.* Михайло Грушевський: біографічний нарис. Київ : Либідь, 2016. 576 с.; *Їх же.* Михайло Грушевський: життєпис на тлі доби. Херсон : ОЛДІ-Плюс, 2021. 572 с.

¹⁴ *Гирич І.* Чи був М. Грушевський полонофобом? Міркування у зв'язку з відповіддю Лукаша Адамського Віталію Тельваку <http://historians.in.ua/index.php/en/dyskusiya/718-ihor-hyrych-chy-buv-mhrushevskiy-polonofobom-mirkuvannia-u-zv'язku-z-vidpovidiu-lukasha-adamskoho-vitaliiu-telvaku> 28 May 2013; У книжковому вигляді див.: *Гирич І.* Михайло Грушевський: конструктор української модерної нації. Київ : Смолоскип, 2016.

Михайла Грушевського, львівська школа Грушевського і склад студентів у львівському університеті від 1894 до 1914 р. Віталій постійно захоплений грушевськознавчою проблематикою. Йому цікаво відкривати нові горизонти знань про Михайла Грушевського. Часто-густо науковці докторську дисертацію пишуть, виходячи з теми кандидатської. В. Тельвак відразу після захисту кандидатської взявся за написання докторської, але це не було грушевськознавство, а спершу польська історіографія українсько-етнічної Галичини. Згодом він повернув до Грушевського, але перші публікації на тему докторської почали з'являтися вже з 2003 р., і її тема, попри спільного героя – Грушевського, все ж мала зовсім інший об'єкт дослідження. ***Реценцією творчості Михайла Сергійовича*** до Віталія Васильовича серйозно не займалися. Тельвак поставив перед собою за мету зібрати реакції на праці Грушевського в усіх провідних закордонних історіографіях та в Україні. Звісно, найбільше реагували на творчість засновника національної історіографії, крім українських науковців і публіцистів, сусіди: російські та польські історики. Але насправді багаті на згадки були й інші історіографії. В. Тельвак дослідив грушевськіану французьких, англійських, німецьких, румунських, чеських і білоруських істориків.

Через вісім років після захисту кандидатської Віталій Тельвак завершив докторську і захистив її 30 січня 2009 р. на спеціалізованій вченій раді у Інституті історії України НАНУ. Тема її була така: «Рецепція творчої спадщини Михайла Грушевського в історичній думці кінця XIX – 30-х років XX століття». Диплом доктора історичних наук було затверджено 28 квітня 2009 р. Докторській дисертації передувала книжка «Творча спадщина Михайла Грушевського в оцінках сучасників (кінець XIX – 30-ті роки XX століття)»¹⁵.

Робота ця так само одержала схвальні відгуки рецензентів. Професор Острозького університету Віталій Яремчук писав: «Вражає масштабність задуму автора – подати рецепцію наукової спадщини сеньйора української історіографії в українському та іноземних середовищах дослідників, політиків, публіцистів... В. Тельвак впровадив до наукового обігу значний масив фактичної інформації про сприйняття доробку М. Грушевського в українському і зарубіжних

¹⁵ Тельвак В. Творча спадщина Михайла Грушевського в оцінках сучасників (кінець XIX – 30-ті роки XX століття) : монографія. Київ – Дрогобич : Вимір, 2008. 494 с.

наукових та політичних середовищах»¹⁶. Дослідник у своїй книжці переконливо довів, що переважно критичні зауваження від неукраїнських істориків і публіцистів були викликані зовсім не науковими, а передусім ідеолого-політичними міркуваннями. Бо критики не визнавали існування окремого історичного процесу українського народу і не хотіли, щоб держава українська постала в новому часі. А твори Михайла Грушевського таку державу якраз і покликували до життя. В. Яремчук про це в рецензії писав: «Праця В. Тельвака правдиво демонструє, що історики пишуть не лише про історію, але й про інших істориків через призму свого політико-ідеологічного горизонту та своїх особистих симпатій чи антипатій – і немає на те ради!»¹⁷. Книжка Віталія цікава для користувачів якраз наявністю оцього конкретно-історичного матеріалу – цитат. Звісно, вони не розлогі, а максимально скорочені. Ширші уривки В. Тельвак використав у виданні додаткової серії в 50-томнику творів Михайла Грушевського, про що казатиму далі. Про цей момент значення і використання праці ювіляра той же В. Яремчук пише так: «Вона становить неабиякий інтерес і з огляду на значний масив конкретно-історичної інформації, майстерно вплетеної в канву наративу»¹⁸. Цей матеріал дає велику поживу для вивчення світової інтелектуальної думки про українську справу. Отже, книжка Віталія значно ширша за її ніби вузький грушевськознавчий контекст. І знову вертаємось до Яремчука: «Виводячи рецепцію творчості найбільшого українського вченого-історика поза національний обшир, вона [книжка Тельвака. – І. Г.] фактично відкриває новий вимір у вивченні історії наукової історичної думки в Україні»¹⁹.

Так, книжка має певну описовість підходу. Але як може бути інакше, коли автор оперує сировинним матеріалом, не знаним широкому загалу українських істориків. На це звернув увагу інший рецензент, відомий сучасний історіограф, професор київського університету Ярослав Калакура. Він так оцінив книжку про рецепцію творчості Грушевського: «Рецензована монографія справляє позитивне враження як в аспекті методологічному (чітке визначення термінологічних і

¹⁶ Яремчук В. [Рец. на кн.] : В. Тельвак. Творча спадщина Михайла Грушевського в оцінках сучасників (кінець XIX – 30-ті роки XX століття). *Український історик*. 2009. № 1–4. С. 357.

¹⁷ Там само.

¹⁸ Там само. С. 359.

¹⁹ Там само. С. 360.

концептуальних засад), так і щодо практики дослідження (широта охоплених проблем і кола зауважених джерел та літератури)... Фактографічна насиченість книги своїм слабким місцем має деяку описовість стилю та не завжди достатню аналітичність у висновках, котрі, на нашу думку, слід було б поглибити у розділах, де якраз і подати систематизацію й аналіз матеріалу, що досліджується»²⁰.

Про те, наскільки великий за обсягом матеріал зібрав В. Тельвак, свідчить той факт, що тексти (і то відібрано кращі) складають у 50-томнику аж п'ять книжок у трьох томах. А конкретно-історичні висновки цей рецензійний компендіум дає змогу зробити дуже промовисті. Наприклад, автор зазначає, що, попри переважне несприйняття М. Грушевського польською і російською історіографією, перша була значно доброзичливіша, і деякі з авторів навіть помічали позитиви українського історика. Друга здебільшого не сприймала висновків Грушевського. Так само негативно ставилися до його висновків румунські історіографи та їхній лідер Ніколае Йорге. Йому, звісно, присвічувала румунська мегаломанічна теорія про Велику Румунію, яка не здавалася найпліднішому румунському історичному невинуватому. Натомість загалом позитивно ставилися до Грушевського німецькі й чеські історики. І як тут не побачити вплив політичної лінії тих держав, адже Польща і Росія у 1917–1921 рр. шматували і знищували УНР, а Т. Масарик (переважно у повоєнний час) і Вільгельм II були українцям союзниками.

Якщо біографія М. Грушевського має радше нарисовий характер, бо якісь моменти біографії доводилося ширше розглядати, якісь опускали, то наступна книга Віталія у співавторстві з Василем Педичем є дослідницькою працею – *«Львівська історична школа Михайла Грушевського»*²¹. Тельвак і Педич поставили за мету встановити повний список львівських учнів М. Грушевського, що до них ніколи не робилося. Про львівську школу Грушевського почали писати ще в перших історіографічних курсах Д. Дорошенка, Д. Багалія та інших. Але в кращому разі говорили про десяток найвідоміших істориків, які залишили ім'я в науці. Як правило, згадували

²⁰ Калакура Я. [Рец. на кн.] : Тельвак Віталій. Творча спадщина Михайла Грушевського в оцінках сучасників (кінець XIX – 30-ті роки XX століття). Київ – Дрогобич : Вимір, 2008. 494 с. *Український історичний журнал*. 2008. № 5. С. 228–230.

²¹ Тельвак В., Педич В. Львівська історична школа Михайла Грушевського. Львів : Світ, 2016. 440 с.

С. Томашівського, М. Кордубу, І. Крип'якевича, І. Кревецького, В. Герасимчука, І. Джиджору – істориків, що написали сотні праць, але залишалися поза увагою ті, які мали дві-три публікації і все життя були викладачами гімназій. Як же бути з ними? Віталій запропонував такий підхід для встановлення особового списку учнів: колишній студент Грушевського мав написати принаймні одну наукову працю. Таких осіб він нарахував 22.

Найбільшим досягненням В. Тельвака було опрацювання архіву Львівського університету, філософського факультету. Він та його співавтор вивчили справи семінару М. Грушевського – «Історичних вправ»²². Було досліджено списки всіх осіб, які його відвідували, що дало можливість з великою точністю навести увесь обліковий склад людей, які вчилися у М. Грушевського протягом двадцяти років його викладання в університеті. На мій погляд, глава «Персональний склад» у другому розділі є найціннішою частиною дослідження, яка й дає відповідь на всі попередньо названі питання.

Розділи і глави, написані В. Тельваком, демонструють вільне володіння сукупністю джерел, сконфронтовують суперечливі факти, враховують усі «за» і «проти» висловлених у джерелах частогусто протилежних думок. Дослідник не піддався спокусі ставати на бік того чи того джерела і беззастережно визнавати рацію лише М. Грушевського або того чи того його учня. У результаті наукова студія В. Тельвака і В. Педича вийшла стереоскопічною, багатшаровою, вільною від схематизації і спрощення, бо автори не замовчували жодного «невигідного» джерела, яке не вкладалося у наперед задану концепцію. І тому їхня книжка читається з великим інтересом, а висновки сприймаються як переконливі.

Критеріїв для визначення параметрів наукової школи існує досить багато. В. Тельвак основним обрав семінар М. Грушевського у львівському університеті. Він вважає, що школу найбільшого нашого історика визначали три елементи: 1) семінар «Історичні вправи», 2) належність до професійної корпорації науковців, 3) представник школи мав написати принаймні одну самостійну працю (авторів окремих рецензій, без самостійної студії, В. Тельвак сюди не включав). Безперечно, можна назвати і четвертий критерій – щоб сам

²² Про важливість «Історичних вправ» як лабораторії львівської наукової школи М. Грушевського див.: *Тельвак В. «Історичні вправи» Михайла Грушевського у Львівському університеті: спроба реконструкції. Український археографічний щорічник*. Нова серія. Київ, 2016. Вип. 19/20. С. 313–322.

учень вважав себе представником школи М. Грушевського і цього не заперечував сам голова школи.

Л. Винар визначав такі складники поняття «школа»: 1) організаційна структура – науково-навчальні установи й науково-дослідні осередки, 2) спільність історіографічних концепцій вчителя і учнів, 3) спільність методології дослідження, 4) спільність історіософських засад, 5) існування спільного періодичного видання (журналу), 5) специфічна історична проблематика дослідження²³. Пункти другий, третій, четвертий досить близькі і пов'язані між собою. Їх може покривати сама схоларна структура об'єднання, яким був семінар М. Грушевського у львівському університеті. О. Ясь, наприклад, виокремлює для школи лише три основні компоненти: 1) спільні інтелектуальні (концептуальні) взірці, 2) освітньо-педагогічний компонент (семінарії, лекторії, регулярні форуми), 3) технічно-організаційний компонент (періодичні та серійні видання). Необхідною ознакою існування школи О. Ясь вважає наявність дослідницької програми²⁴. Інституалізація самосвідомості наукової спільноти, на думку О. Яся, вимагала в межах наукової школи функціонування двох важливих речей: 1) циркуляції генералізаційної ідеї чи концептів, які задають спрямованість пізнавального процесу, та 2) особистого зв'язку між ученими в межах школи.

Іншою за важливістю наукових висновків главою книжки, яка вирішує багато спірних питань грушевськознавства, є друга глава – «Комунікативна природа та психологічний клімат [школи М. Грушевського]». В. Тельваку вдалося делікатно і тактовно виписати взаємини між учителем і учнями, не стати у висвітленні неминучих конфліктів, що відбувалися між М. Грушевським і його оточенням, на бік будь-якої зі сторін, максимально об'єктивно висвітлити всі складнощі особистих взаємин та ще й у перспективі їх часової генези. Відкинуто у роботі хибний стереотип про «експлуатацію учнів» професором. Натомість підкреслено іншу тенденцію: професор дбав

²³ Винар Л. Найвидатніший історик України Михайло Грушевський (1866–1934). [Мюнхен]: Сучасність, 1985. С. 53–54.

²⁴ Ясь О. В. Наукові напрями, школи, течії, гуртки. *Енциклопедія історії України*. Київ, 2010. Т. 7: Мл–О. С. 214–221; Його ж. Державницький напрям в українській історіографії першої третини ХХ ст.: становлення, формування, вплив. *Історія укр. середньовіччя: Козацька доба*: зб. наук. пр.: (На пошану історика, лауреата Державної премії ім. Тараса Шевченка О. М. Апанович): У 2 ч. Київ, 1995. Ч. 1. С. 111–133.

про матеріальний стан учнів, переймався їх працевлаштуванням, давав путівку у самостійне наукове життя. А зробити це в умовах колоніальної дійсності Західної України було дуже складно, необхідно було знаходити додаткові джерела фінансування, а іноді давати власні гроші. В. Тельвак наводить цікавий список звернень учнів до вчителя та вчителя до учнів, які вже самі собою свідчать про позитивні взаємини і довіру в колективі. Усі учні були різною мірою дружними між собою, мали жваві листовні контакти один з одним, що було б неможливо, якби історична школа М. Грушевського була звичайною формальністю, якби усіх учнів не об'єднували спільні громадські й культурні ідеали.

Жодну тему не можна вичерпати одним дослідженням цілком і повністю, але студії В. Тельвака і В. Педича належать до тих видань, після появи яких будь-який наступний дослідник, що торкається проблеми львівської школи М. Грушевського, не зможе проминути увагою висновки й оцінки цих двох авторитетних учених. Перевагою праці є й те, що за змістом вона значно багатша за зазначену на обкладинці проблему. У ширшому сенсі це історія громадсько-культурного і наукового життя Галичини кінця XIX – початку XX ст. Львівська історична школа М. Грушевського вписана в широкий контекст суспільного життя Галичини, польсько-українських взаємин, соборницьких контактів з Наддніпрянщиною тощо. На мій погляд, ця праця – одна з кращих книжок в ділянці грушевськознавства.

З іншого боку, все ж не можна обмежувати школу М. Грушевського лише учасниками семінару «Історичні справи» і лише істориками за фахом. Низка людей під керівництвом і на замовлення М. Грушевського, навіть формально не навчавшись у нього в університеті, працювали в його періодичних виданнях, мислили в дусі його концепції, виконували його теоретичні і методологічні настанови. Зокрема, бібліограф, літературознавець та історик визвольного руху XIX – поч. XX ст. Володимир Дорошенко, етнографи й літературознавці Осип Роздольський і Михайло Мочульський, археолог Володимир Гребеняк, літературознавець Микола Євшан. Для них верстатом праці був не навчальний семінар історика в університеті, а форум періодичних видань М. Грушевського²⁵. А в такому разі кількість учнів може збільшитися до 40–50 осіб. Хоч, зрештою, підхід Тельвака все одно залишиться

²⁵ Докладніше див.: *Гирич І.* [рецензія на] Віталій Тельвак, Василь Педич. Львівська історична школа Михайла Грушевського. Львів : Світ, 2016. 440 с. *Записки НТШ*. Т. CCLXX. Львів, 2017. С. 627–637.

слухним і виправданим, бо його цікавив не тільки загальний людський, а й колом осіб, які стали професійними науковцями.

Книжку В. Тельвака і В. Педича оцінив й один з найкращих сучасних українських методологів і теоретиків історичної науки, член-кореспондент НАНУ, співробітник Інституту історії України Олексій Ясь. У рецензії він зауважував, що «монографія В. Тельвака і В. Педича запропонувала чимало влучних тлумачень, інтерпретацій та узагальнень з історії львівської наукової школи на основі великого, добротно опрацьованого фактографічного матеріалу. Більше того, у праці порушено низку важливих проблем: стиль лідерства, способи конструювання, розподіл ролей, етико-психологічні та комунікаційні практики, конфліктні ситуації в межах неформальної спільноти та ін., пов'язаних із виявленням особливих рис школи М. Грушевського, котра функціонувала в добу переходу від класичної до неklasичної науки»²⁶.

Своєрідним продовженням теми «Львівська школа М. Грушевського» стала остання книжка Віталія Тельвака «Каталог студентів Михайла Грушевського Львівського університету»²⁷. Ця праця Віталія, радше документальна, є матеріалом для наступних синтетичних студій цієї проблеми. Вона якраз дає можливість говорити про велику кількість потенційних учнів, що не стали представниками наукової школи, але яку частину їх можна вважати представниками громадського кола Михайла Грушевського, вихованими під час навчання у львівському університеті. Опрацювавши документи львівського університету між 1894 і 1914 рр., а саме книги вписів студентів на курси М. Грушевського, що зберігаються у Львівському обласному архіві, Віталій Тельвак відтворив повний список осіб з філософського, теологічного, правничого і медичного факультетів. І знову виявився розрив між міфологізованим уявленням про Грушевського-професора та реальністю життя. Писали, що до Михайла Сергійовича мало ходило слухачів на лекції, мало записувалися на його курси, що читав він нудно і нецікаво. Виявляється, лік ішов на сотні і тисячі слухачів. Лише на філософському факультеті лекції Грушевського відвідували

²⁶ Ясь О.В. [Рец. на кн.] : Тельвак В., Педич В. Львівська історична школа Михайла Грушевського. Львів : Світ, 2016. 440 с. Серія «Грушевськіяна». Т. 9. *Український історичний журнал*. 2017. № 1. С. 218–222.

²⁷ Тельвак В., Качмар В., Журавльов С. Каталог студентів Михайла Грушевського Львівського університету. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 356 с.

504 слухачі, а на правничому до деканатських каталогів записалися 3490 студентів. Отже, юристів, виходить, на лекція Грушевського було у 7 разів більше за професійних істориків.

Цікавий був і персональний склад студентів. Серед відвідувачів лекцій і Євген Коновалець, і Дмитро Донцов, представники січового стрілецтва, юристи і теологи. І не лише чоловіки, а й багато жінок-слухачок, і не лише українці / українки, але й багато поляків і євреїв. Слухали Грушевського майбутні знані польські історики, наприклад, медієвіст і архівіст Теофіл-Еміль Модельський. Повний обліковий склад студентів професора Грушевського надає нескінченні можливості для постійного вивчення різних освітніх стратегій: хто з політиків, військовиків, юристів, громадських, культурних і релігійних діячів навчався у Грушевського; які представники різних націй слухали його лекції, скільки було серед них наддніпрянців і т. д., і т. п.

Тельвак – аналітик

Кожна з книжкових праць Віталія Тельвака поставала в результаті тривалої аналітичної роботи над окремими сегментами майбутньої монографії. Проте, звісно, не все потрапляло до книжки, дещо з цікавого і важливого залишалось у варіанті статті, так, не вміщувались у видання тексти документів. Окремі проблеми дрогобицький професор студював вже після виходу книжки.

Окрім схильності до генералізування, Тельвак – історик, який любить архівний документ, вміє його оцінити й проінтерпретувати. Велика кількість грушевськознавчого архівного матеріалу була вперше введена ним до наукового обігу. Віталій Васильович є одним з найплідніших дослідників епістолярної спадщини Михайла Грушевського, про що спеціально говоритимемо далі. Його спеціалізацією у дослідженні листування великого історика були наукові контакти останнього з представниками російської та європейської науки. Листи до Михайла Сергійовича він виявляв в архівах Петербурга, Києва і Львова, досліджував під кутом зору наявності грушевськознавчих матеріалів архіви Варшави і Кракова, «Оссолінеум» у Вроцлаві. Низку «сировинного» архівного матеріалу Віталій Васильович надрукував у журналах «Архіви України», «УІЖ», «Вісник ЧНУ» тощо. Розгляньмо тематичне розмаїття праць В. Тельвака аналітичного характеру.

Окремі теми і проблеми грушевськознавства. Віталій Тельвак багато уваги приділяє дослідженню різноманітних мало вивчених тем історії України, що мають вихід на питання творчості Михайла

Грушевського. Проблема орієнтації на європейські цінності й впливів російського світу завжди цікавила великого історика, її ремінісценції можна знайти в публіцистиці Грушевського від кінця XIX ст. до часів Української революції. Взагалі дослідження цієї проблеми є неможливим без знання суспільно-політичних творів М. Грушевського, який вважав, що ці несполучні теми Україна мусить розглядати на користь Європи, у протилежність Росії, причому як в історіографічному, так і в історіософському дискурсах. М. Грушевський боровся зі старими імперськими міфами й відкривав очі людям короткозорим, а разом він і сам творив новий національний міф, на що також Віталій Тельвак часто звертав увагу²⁸.

Тельвак студіює тему участі Грушевського у різних видавничих проєктах, зокрема його співпрацю з періодичними виданнями. Першим журналом, де Михайло Сергійович друкував свої проби наукового пера, була «Киевская старина», у Львові йому довелося багато співпрацювати з газетою «Діло», що часто спричиняло різноманітні конфлікти. Бо «Діло» було офіціозом Національно-демократичної партії²⁹.

В. Тельвак багато розмірковував про історіософські думки Михайла Грушевського, про формування його свідомості за молодечого віку, з'ясовував, що було для нього національним міфом. Він звертався до популярної ідеї метанаративу, яким є «Історія України-Руси». Чи це

²⁸ Тельвак В. Росія та Європа в історіософському дискурсі й історіографічній практиці Михайла Грушевського. *Historia – mentalność – tożsamość. Rosja i Europa Zachodnia w polskiej i ukraińskiej historiografii XIX i XX wieku*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2013. S. 298–306; *Його ж.* Дилема «Росія-Захід» в історіографічній спадщині Михайла Грушевського. *Історіографічні дослідження в Україні*. 2014. Вип. 24. С. 184–195; Тельвак Віталій, Тельвак Вікторія. Проблема «Росія та Європа» в історіософському дискурсі та історіографічній практиці Михайла Грушевського. *Східноєвропейський історичний вісник*. Дрогобич : Посвіт, 2016. Вип. 1. С. 21–32; Тельвак В. Михайло Грушевський: між доланням і творенням історичних міфів. *Mity i stereotypy w dziejach Polski i Ukrainy w XIX i XX wieku*. Warszawa – Łódź, 2012. S. 249–261.

²⁹ Тельвак Віталій, Тельвак Вікторія. Михайло Грушевський та «Київська старовина»: тези виступів... (до 130-ї річниці від заснування та 20-річчя з часу відновлення журналу). Київ, 26 листопада 2012 року. Київ, 2012. С. 33–37; Тельвак В., Тельвак Вікторія, Курилович К. Михайло Грушевський та часопис «Діло»: співпраця, конфлікти, рецепція (до 1914 р.). *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2022. Вип. 28. С. 347–371.

було актуально? Сьогодні наявність історіософського дискурсу голови НТШ не викликає сумніву. Проте у 2000-х рр. таке переконання мали далеко не всі, бо жили міфом, що народництво Грушевського є запозиченням від Антоновича, а решти власних ідей Грушевського не бачили³⁰.

Львівське суспільство поч. XX ст. розділилося у питанні, що важливішим є в будівництві українського громадського міського простору: театр, як це було у чехів, чи приватна українська школа? Бо приватних грошей на все не вистачало, треба було від чогось відмовлятися. Грушевський обстоював друге – школу, і закликав до закладання приватних українських гімназій. Віталій слушно схвалює це рішення, враховуючи подальший хід подій³¹.

Немало часу витратив Тельвак на дослідження громадсько-культурного значення першої німецькомовної історії України Михайла Грушевського, яка вийшла у Ляйпцігу 1906 р. Це був перший прорив у Європу з українською схемою історії (не говоримо про Росію, бо там стаття про українську наукову історіографічну схему з'явилася у

³⁰ Тельвак В. Молодість Михайла Грушевського (до проблеми формування світогляду). *Грані* : науково-теорет. і громадсько-політ. альманах. Дніпропетровськ, 2000. 6 (14), листопад-грудень. С. 17–21; *Його ж.* Михайло Грушевський у Київському університеті (до проблеми формування теоретико-методологічних поглядів). *Український історик*. 2002. № 1–4. С. 186–209; *Його ж.* Національний міф в рецепції Михайла Грушевського. *Київська старовина*. 2010. № 5. С. 126–139. *Його ж.* Формування світогляду та наукових зацікавлень Михайла Грушевського (до 1886 року). *Міжнародний науковий конгрес «Українська історична наука на порозі XXI століття»*. Доповіді та повідомл.; Чернівці : Рута, 2001. Т. 3. С. 180–186; *Його ж.* Погляди Михайла Грушевського в історичному дискурсі зламу XIX–XX століття. *Historia – mentalność – tożsamość. Miejsce i rola historii oraz historyków w życiu narodu polskiego i ukraińskiego w XIX i XX wieku* : Praca zbiorowa pod red. Joanny Pisulińskiej, Pawła Sierżęgi, Leonida Zaszkiłniaka. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2008. S. 309–319; *Його ж.* Метанаратив М. Грушевського в історіографічному дискурсі доби Модерну. *Ейдос*: Альманах теорії та історії історичної науки. Вип. 3. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2008. С. 227–239; *Його ж.* Творча спадщина Михайла Грушевського в інформаційно-пропагандистській діяльності СБУ. *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.* Київ : Ін-т історії України, 2008. Вип. XIV. С. 208–220.

³¹ Тельвак В. Школа чи театр? Культурна політика на східногалицьких землях на початку XX століття в дискусіях української інтелігенції. *Східноєвропейський історичний вісник*. 2017. Вип. 5. С. 23–28.

1904 р.). Ця праця викликала жваву полеміку між чернівецьким професором В. Мільковичем, який орієнтувався на традиційну російську історіографію, і львівським професором³².

Історіографічними були статті Віталія Васильовича, що досліджували ставлення М. Грушевського до Миколи Костомарова і до двох ключових тем ранньомодерної історії: Берестейської церковної унії 1596 р., Хмельниччини та соборності. Такі публікації Тельвака з'являлися на ранніх етапах його наукової діяльності³³. У газеті «Діло» 1880-х рр. В. Тельвак знайшов ранні художні твори М. Грушевського, які вважали до того часу недрукованими. Так само він віднайшов доти не знану рецензію Михайла Грушевського³⁴. Дрогобицький історик досліджував історію невдалого обрання Грушевського до Російської академії наук³⁵. Неодноразово Віталій

³² Тельвак В. Малознана німецькомовна праця Михайла Грушевського. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич : Коло, 2006. Вип. Х. С. 681–701; *Його ж.* Михайло Грушевський contra Володимир Мількович (до проблеми формування дискусійного поля української історіографії початку ХХ століття). *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство* : міжвід. зб. наук. праць. Вип. 9. Київ, 2007. С. 255–269; *Його ж.* Німецькомовна «Історія українського народу» Михайла Грушевського в оцінках сучасників. *Український історичний журнал*. 2007. № 3. С. 175–189.

³³ Тельвак В., Тельвак Вікторія. Микола Костомаров в історіографічній рефлексії Михайла Грушевського. *Історіографічні дослідження в Україні*. 2018. Вип. 28. Доповіді та матеріали Міжнар. наук. конф. «Микола Костомаров і Україна» (16–17 травня 2017 р., Київ – Прилуки). С. 327–339; Тельвак В. Берестейська унія на білоруських землях у працях М. С. Грушевського. *Методологічні проблеми гуманітарних наук* : наукові записки ДДПУ ім. Івана Франка. Дрогобич, 1998. Вип. перший. С. 132–140; *Його ж.* Хмельниччина в історіософії Михайла Грушевського. *Дрогобицький краєзнавчий збірник* : наукове вид. істор. факультету ДДПУ. Дрогобич, 1998. Вип. III. С. 50–63; Тельвак В., Педич В. Ідея соборності України у спадщині М. Грушевського (історіографічний та політичний аспекти). *Україна соборна* : зб. наук. ст. Вип. 2. Част. I: Історико-політологічні та правові засади соборності й державотворення в Україні. Київ, 2005. С. 78–83.

³⁴ Тельвак В. Невідомі публікації творів Михайла Грушевського з 1887 року. *Михайло Грушевський. Студії та джерела*. Київ : Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 2021. Кн. 4. С. 429–434; Тельвак В., Радченко О. Незнана рецензія Михайла Грушевського. *Архіви України* : наук.-практ. журн. Київ, 2019. № 1 (318). С. 198–202.

³⁵ Тельвак В. Михайло Грушевський та Російська академія наук: історія невдалого обрання. *Архіви України*. 2016. № 5–6. С. 98–105.

звертався до грушевськознавчих досліджень свого докторального консультанта Руслана Пирога³⁶.

В останні роки Віталій Тельвак захопився темою «карикатури на М. Грушевського». Гумористична культура не стала ще предметом спеціальних досліджень, тим більше про чоловічих діячів українського руху. Не так давно підбірку карикатур на Михайла Грушевського видала в окремому альбомі Світлана Панькова³⁷. В. Тельвак подав у низці статей цікаві інтерпретації-роз'яснення зображального матеріалу. Сатира на М. Грушевського є свідченням його популярності в суспільному середовищі як Галичини, так і Наддніпрянщини³⁸.

Віталій Тельвак, як ніхто, знає досягнення і перспективи грушевськознавства. І може про це авторитетно сказати. Він є автором кількох статей цієї тематики³⁹.

³⁶ Тельвак В. Грушевськіана Руслана Пирога. *Архіви України*. 2011. Вип. 2–3 (273), квітень-червень С. 290–298; Тельвак В. Руслан Пиріг – історик, залюблений в людей. Там само. 2021. № 2. С. 205–210; Гирич І., Тельвак В. Історик Руслан Пиріг: спроба професійного портрету. *Часопис дослідження війн та революцій / The Journal of the Study of Wars and Revolutions*. 2021. Vol. 1. P. 125–163.

³⁷ *Facie ad faciem: Ілюстрований життєпис Михайла Грушевського* / авт.-упор.: С. Панькова, Г. Кондаурова. Київ : Либідь, 2016. 144 с.

³⁸ Тельвак В. Постає Михайла Грушевського в гумористичній культурі його часу: методологічні проблеми та історіографічна практика. *Simposium historiographicum Czercasiensium = Черкаський історіографічний симпозіум*. Т. І (Присв. 150-річчю від дня народж. Мих. Грушевського). Черкаси, 2016. С. 27–36; Telwak W. Postać Mychajła Hruszewskiego w ówczesnej «kulturze śmiechu»: problem metodologiczny i praktyka historiograficzna. *Biografistyka we współczesnych badaniach historycznych. Teoria i praktyka*. Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2017. S. 131–148; Тельвак В. Михайло Грушевський у світлі карикатур: методологічні проблеми інтерпретації та історіографічна практика. *Речі і образи : матеріали конф. «Спеціальні історичні дисципліни в контексті “речового” та “візуального” поворотів європейської гуманітаристики»* (4 жовтня 2019 р., м. Київ). Київ : Ін-т історії України НАНУ, 2020. С. 65–78.

³⁹ Тельвак В. Сучасне грушевськознавство: здобутки і перспективи. *Громадсько-політична та наукова діяльність М. С. Грушевського в міжнародному вимірі (до 155-річчя від дня народж.)* : зб. наук. праць (за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 23 вересня 2021 р.). Київ : В-во НУБіП України, 2021. С. 89–95; Тельвак Віталій, Тельвак Вікторія. Сучасне грушевськознавство: здобутки, втрати, перспективи. *Український історичний журнал*. 2021. № 5. С. 4–16; Тельвак В. Грушевськознавство 2.0.:

Дрогобицький професор підготував низку публікацій ознайомлювального, науково-популярного характеру про М. Грушевського, переважно для польськомовного читача і переважно польською⁴⁰.

Теорія і методологія. У главі про окремі книжкові видання ми писали про зацікавлення Віталія Тельвака питаннями методології та теорії у грушевськознавчих дослідженнях, взагалі в широкому сенсі історіософії М. Грушевського, поглядів історика на минуле. Їх дрогобицький історик студіював як перед захистом кандидатської дисертації, так і значно пізніше. Його публікації з цієї проблематики не раз з'являлися і у середині 2010-х рр. Передусім його цікавила тема висвітлення методологічних питань у творчій спадщині М. Грушевського в працях інших істориків, передусім українських, а також методологічний і теоретичний рівень робіт великого історика у порівнянні з працями інших визначних істориків не лише в Україні, а й на всьому східноєвропейському просторі того часу⁴¹. Професор

спроба дисциплінарного балансу. *Записки Осередку Наукового товариства ім. Шевченка у Черкасах*. Т. III : Матеріали XXXII березневої наук. сесії Осередку НТШ у Черкасах / за ред. В. В. Масценка, В. В. Тельвака. Черкаси, 2022. С. 110–124.

⁴⁰ Тельвак В. Михайло Грушевський. *Історіографічні дослідження в Україні*. Київ, 2005. Вип. 15 : Визначні постаті української історіографії XIX–XX ст. С. 319–394; *Telwak W. Michał Hruszewski – życie i dzieło. Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie*. Rok LI. Kraków, 2006. S. 519–550; *Telwak W. Mychajło Hruszewski (1866–1934). Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku* / pod red. Jerzego Maternickiego przy współpracy Leonida Zaszkilniaka. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2007. S. 343–358; *Telwak W. Mychajło Hruszewski – wybitny ukraiński uczony i polityk (przyczynek do biografii. Rocznik Chełmski*. Chełm, 2009. T. 13. S. 211–226.

⁴¹ Тельвак В. М. Грушевський та українська історіографія початку XX ст. (Філософські витоки формування творчого методу Михайла Грушевського (період 1886–1903 рр.). *Людина і творчість: гуманістичні вияви* : матеріали людинознавчих філософських читань. Дрогобич : Вимір, 1998. Вип. VI. С. 306–313.; *Його ж.* Інституційні та теоретичні засади української історичної науки на зламі XIX–XX ст. в науковій спадщині Михайла Грушевського. *Історія та історіографія в Європі*. Київ, 2004. Вип. 3 : Історична наука як засіб політичної легітимізації в Німеччині та в Україні у XX столітті. С. 107–115; *Його ж.* Теоретична спадщина Михайла Грушевського у східноєвропейській історіографії першої половини XX століття. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич : Вимір, 2002. Вип. VI. С. 384–394.

Тельвак вивчав історіографію цієї проблеми, враховуючи як писання істориків в Україні, так і діаспорних дослідників⁴².

Тельвак послідовно студіював суспільствознавчі категорії, які впливали з філософії історії М. Грушевського. Зокрема писав про місце і роль історії в житті суспільства, ідею прогресу та суб'єкта історичного процесу в історичній концепції Грушевського, рушійні сили еволюції в його історіософії, теоретичні проблеми історії та методологічні основи історичних поглядів метра української історіографії, інституційні та теоретичні засади української історичної науки на зламі ХХ ст. у науковій спадщині великого історика. Свої погляди на теорію історії української та історію всесвітню М. Грушевський висловлював часто-густо в рецензіях і оглядах. Тому Віталій Тельвак присвятив спеціальну статтю темі «Грушевський-рецензент»⁴³.

⁴² Тельвак В. Історико-теоретичні дослідження в грушевськознавстві (90-ті рр. ХХ ст.). *Проблеми гуманітарних наук* : наук. записки ДДПУ. Дрогобич : Вимір, 2000. Вип. п'ятий. С. 163–174; *Його ж.* Вивчення історико-теоретичної спадщини Михайла Грушевського в історіографії української діаспори (1939–1990 рр.). *Вісник Львівського університету*. Серія історична. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2000. Вип. 35–36. С. 354–366; *Його ж.* Внесок «Українського історика» в дослідження історико-теоретичної спадщини М. С. Грушевського. *Вісник Київського національного ун-ту ім. Тараса Шевченка*. Серія історична. Київ : Видавн. центр «Київський університет», 2000. Вип. 50. С. 4–8; *Його ж.* Проблеми дослідження теоретико-методологічної спадщини М. Грушевського на сторінках «Українського історика». *Український історик*. 2003. № 1–5. С. 177–192.

⁴³ Тельвак В. Михайло Грушевський про місце історії в житті суспільства. *Наукові праці Кам'янець-Подільського держ. пед. ун-ту : історичні науки / Українська історіографія на рубежі століть* : матеріали міжнар. наук. конф., 25–26 жовтня 2001 р. Кам'янець-Подільський, 2001. Т. 7 (9). С. 36–43; *Його ж.* Ідея прогресу в історичній концепції Михайла Грушевського. *Наукові зошити історичного факультету Львівського національного ун-ту ім. Івана Франка* : зб. наук. пр. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2001. Вип. 4. С. 311–321; *Його ж.* Теоретичні проблеми історії в творчій спадщині М. С. Грушевського-рецензента (1894–1914 рр.). *Дніпропетровський історико-археологічний збірник*. Вип. 2. Дніпропетровськ : Генеза, 2001. С. 209–225; *Його ж.* Проблема рушійних сил еволюції в історіософії Михайла Грушевського. *Дрогобицький краєзнавчий збірник* : наук. видання істор. факультету ДДПУ ім. Івана Франка. Дрогобич, 2001. Вип. V. С. 209–222; *Його ж.* Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів Михайла Грушевського (кінець ХІХ – початок ХХ століття) : монографія. Дрогобич : Вимір, 2002. 228 с.; *Його ж.* Методологічні основи історичних

У 2010-х рр. виходить серія статей Тельвака з методології М. Грушевського, які мають певний підсумковий характер. Він пише про здобутки і перспективи пошуку, методологічні проблеми сучасного грушевськознавства, роль М. Грушевського в українській історіографії та методології історії⁴⁴.

Рецепція творів М. Грушевського. Докторська дисертація В. Тельвака народила велику кількість публікацій на тему рецепції творчості М. Грушевського в українській та чужомовній історіографіях. Тематично – це найбільший доробок дрогобицького ученого. Ми нарахували аж 64 позиції цієї тематики. Безперечно, така кількість фактографічної інформації не могла потрапити на сторінки докторської дисертації. Таку кількість просто навіть перелічити в цій короткій главі неможливо. Спинимось лише на основних позиціях.

Віталія цікавила реакція українських істориків на твори Грушевського, тому він підняв велику кількість рецензій на книги і публікації метра, зібрав колосальну кількість джерел, які поділив тематично на письмові реакції близького кола учнів історика, симпатиків його творчості, що поширювали думки Грушевського на широкий загал людності. Були рецензії українських істориків, які представляли інші, незалежні від Грушевського, середовища. Причому М. Грушевського оцінювали не лише і не стільки як науковця, скільки як політика. У 1920-х – 1930-х рр. уже й з українського середовища М. Грушевський зазнав нищівної критики від інтегральних націоналістів Д. Донцова й гетьманців державницької школи

поглядів М. С. Грушевського (кінець XIX – початок XX століття). *Київська старовина* : наук. істор.-філолог. журн. 2002. № 2. С. 3–28; *Його ж.* Суб'єкт історичного процесу в історіософії Михайла Грушевського. *Михайло Грушевський – науковець і політик у контексті сучасності* : зб. наук. пр. Київ : Укр. видавн. спілка, 2002. С. 59–74.

⁴⁴ Тельвак В. Методологічні проблеми сучасного грушевськознавства. *Південний архів*. Істор. науки : зб. наук. пр. Херсон : Вид-во ХДУ, 2010. Вип. 31–32. С. 8–16; *Його ж.* Методологічні проблеми сучасного грушевськознавства. *Historia – mentalność – tożsamość : studia z historii, historii historiografii i metodologii historii* / pod red. Karoliny Polasik-Wrzošek, Wojciecha Wrzoska i Leonida Zaszkilniaka. Poznań, 2010. S. 53–62; *Його ж.* Роль Михайла Грушевського в українській історіографії та методології історії. *Historia historiografii i metodologia historii w Polsce i na Ukrainie* / pod red. naukową Jerzego Maternickiego, Joanny Pisulińskiej i Leonida Zaszkilniaka. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2015. S. 187–195.

В. Липинського – Д. Дорошенка⁴⁵. Проте били Грушевського й з лівого марксистського боку у тих же 20-х – 30-х рр. ХХ ст.⁴⁶. Ці писання теж необхідно було підняти й проінтерпретувати. Тельвак написав студії про рецепцію творчості академіка М. Василенком, Д. Багалієм, Д. Дорошенком, І. Крип'якевичем і М. Кордубою⁴⁷. Два останніх, хоч були учнями, у 1920-х – 1930-х, висловлювали власну незалежну наукову позицію, у багатьох питаннях не погоджуючись з Грушевським.

У певні часи про Грушевського писали лише як про політика. Особливо це стосується часів Першої світової і заслання, а також доби Української революції 1917–1921 рр. Тельвак сумлінно вибирав усі такі згадки по значній кількості джерел, часто-густо це були навіть не журнали, а газети⁴⁸. Він віднаходив нові й нові дискурси рецепційної

⁴⁵ Тельвак В. Наукова діяльність Михайла Грушевського радянської доби очима західноукраїнської та еміграційної інтелігенції. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Вип. XI–XII. Дрогобич : Коло, 2008. С. 237–252; *Його ж.* Діяльність Михайла Грушевського еміграційної доби в дискусіях першої половини 20-х років. *Історіографічні дослідження в Україні*. Київ : НАН України. Ін-т історії України, 2008. Вип. 18. С. 181–203.

⁴⁶ Тельвак В. Марксистська рецепція творчого доробку Михайла Грушевського (перша третина ХХ століття). *Український археографічний щорічник*. Нова серія. Київ : Укр. письменник, 2009. Вип. 12. С. 365–397.

⁴⁷ Тельвак В. Наукова спадщина Михайла Грушевського в історіографічній рефлексії Миколи Василенка. *Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років* : зб. наук. статей / гол. ред. Р. Я. Пиріг. Вип. 5. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2010. С. 23–40; *Його ж.* Грушевська Дмитра Багалія. Вісник Черкаського ун-у. Серія : Істор. науки. Черкаси, 2010. Вип. 192. С. 7–14; *Його ж.* Грушевська Івана Крип'якевича (до 1939 року). *Україна – Польща : історична спадщина і суспільна свідомість* / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 7. С. 185–194; Творча спадщина Михайла Грушевського в історіографічній рефлексії Дмитра Дорошенка (перша третина ХХ ст.). *Вісник Черкаського ун-ту*. Серія : Істор. науки. Черкаси, 2012. № 29 (242). С. 9–15; Тельвак В., Тельвак Вікторія. Михайло Грушевський в історіографічній спадщині Мирона Кордуби. *Проблеми гуманітарних наук* : зб. наук. пр. Дрогобицького ДПУІФ. Серія історія. Дрогобич, 2018. Вип. 42. С. 118–142.

⁴⁸ Тельвак В. Михайло Грушевський у публіцистиці військового часу (1914–1916 рр.). *Український історик*. 2008. № 3–4. С. 271–292; *Його ж.* Наукова діяльність Михайла Грушевського в дискусіях революційної доби. *Вісник Черкаського ун-ту*. Серія : Істор. науки. Черкаси, 2007. Вип. 100. С. 27–39; *Його ж.* Суспільно-політична та наукова діяльність Михайла Грушевського доби Центральної Ради очима сучасників. *Український парламентаризм*:

теми, розглядав під кутом проблеми рецепції творчості Грушевського окремі видання: часописи «Галичанин», «УІЖ», «Український історик», епістолярну спадщину істориків, діаспорних інтелектуалів 40-х – 80-х рр. XX ст., рецепції окремих книжок, як, приміром, «З історії релігійної думки» або «Всесвітня історія в короткім огляді».

Багато уваги приділив Віталій дослідженню рецепції раннього етапу творчості Грушевського у часи, коли вийшов перший том його «Історії України-Руси»⁴⁹.

Окремий напрям рецепції творчості найбільшого нашого історика – європейська історіографія 1890-х – 1930-х рр.⁵⁰. Зрозуміло, що найприхильнішими оцінювачами творів Грушевського були російські і польські історики. Літературно-архівні знахідки показали, як мало в цих оцінках було чистої науки, натомість дуже багато політичного вмотивування. Більшість російських і польських істориків розглядали Грушевського як історика, який обґрунтовував політичну окремішність України. А отже, ті географічні терени, які росіяни або поляки вважали своїми, «раптом» завдяки працям Грушевського ставали українськими землями. Російські і польські вчені імперських переконань не збиралися визнавати ці землі такими і погоджуватися з українським істориком⁵¹. Але полемічні з'ясування правоти, на слухну думку Тельвака, були тим явищем, яке об'єктивно рухало модернізацію

проблеми історії та сучасної політичної практики (до 145-річчя від дня народж. Михайла Грушевського). Київ : Укр. ін-т національної пам'яті, 2012. С. 345–358; *Його ж.* «Добрий історик, але поганий політик»: рецепція творчої спадщини Михайла Грушевського після 1914 року. *Електронний історичний журнал Scriptorium nostrum*. 2015. № 1–2. С. 35–64.

⁴⁹ Тельвак В. Перший том «Історії України-Руси» Михайла Грушевського в оцінках сучасників. *Історіографічні дослідження в Україні*. Київ : НАН України ; Ін-т історії України, 2007. Вип. 17. С. 16–38; *Його ж.* Дискусії довкола першого тому «Історії України-Руси» Михайла Грушевського наприкінці XIX – на початку XX ст. *III Міжнар. наук. конгрес українських істориків «Українська історична наука на шляху творчого поступу»*. Луцьк, 17–19 травня 2006 р. Луцьк, 2007. Т. 1. С. 329–334.

⁵⁰ Тельвак В. Образ Михайла Грушевського у дзеркалі національних історіографічних традицій (перша третина XX ст.). *Академічні й доакадемічні образи української історіографії*. Київ : Ін-т історії України, 2012. С. 618–719.

⁵¹ Тельвак В., Тельвак Вікторія. Сучасна польська та російська грушевськіана: спроба історіографічного порівняння. *Вісник Черкаського ун-ту*. Серія : Істор. науки. Черкаси, 2009. Вип. 160–161. С. 77–85.

України в царині історіографічній та історіософській. У російській історіографії⁵² з публіцистики друге цікавило Віталія не менше, ніж перше, адже публіцистична квазіісторія була результатом стану громадської думки та виявом державної політики. Тому велику увагу В. Тельвак приділив чорносотенно-великодержавній літературі⁵³ щодо Грушевського.

Кількісно професор В. Тельвак найбільше вивчав польську рецепцію постаті М. Грушевського. Його бібліографія налічує більше десятка таких позицій⁵⁴. Не менше половини позицій датуються другою половиною 2010-х рр., тобто свого відображення у докторській дисертації не знайшли. А це означає, що із захистом дисертації Віталій Васильович не перестав науково займатися темою рецепції творчості М. Грушевського. До польської рецепції дотичний і матеріал про

⁵² Тельвак В. Наукові погляди Михайла Грушевського в історіографічних дискусіях у Російській імперії кінця XIX – початку XX ст. *Студії з архівної справи та документознавства*. Київ, 2008. Т. 16. С. 42–57; *Його ж*. Наукова спадщина Михайла Грушевського в російській історіографії кінця XIX – першої половини XX століття. *Схід-Захід : істор.-культуролог. зб.* Харків : ФріМайнд, 2002. Вип. V. С. 64–78.

⁵³ Тельвак В. «Ереснарх українського движенья» (рецепція творчої спадщини М. Грушевського в російському правомонархічному середовищі першої третини XX ст.). *Історіографічні дослідження в Україні*. Київ : НАН України ; Ін-т історії України, 2010. Вип. 20. С. 131–154; Тельвак В., Тельвак Вікторія. Постать Михайла Грушевського на сторінках «Галичанина». *Kraków – Lwów: książki – czasopisma – biblioteki*. Kraków : Księgarnia Akademicka, 2016. Т. XV. *Czasopisma XIX–XX w.* S. 19–30.

⁵⁴ Тельвак В. Постать Михайла Грушевського в польській історіографії XX століття. *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* Т. V. / pod red. Jerzego Maternickiego, Leonida Zaskilniaka. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2007. S. 54–87; *Його ж*. Польська грушевськіана кінця XIX – початку XX ст.: постаті та ідеї. *Studia polsko-ukraińskie – 3*. Warszawa, 2016. S. 49–68; *Його ж*. Михайло Грушевський у дзеркалі польської історіографії другої половини XX – початку XXI ст. *Національний пантеон як простір самоідентифікації: випадок України, Польщі та Білорусі* / керів. автор. кол. та ред. В. В. Масненко. Черкаси : ФОП Гордієнко Є. І., 2018. С. 72–98; Тельвак В., Тельвак Вікторія. Образи Михайла Грушевського в польській інтелектуальній культурі кінця XIX – початку XXI століття. *Українські та польські інтелектуали в другій половині XIX – першій третині XX ст.: співпраця, конфлікти, рецепція* : колект. монографія / за ред. Віталія Тельвака. Херсон : Видавн. дім «Гельветика», 2019. С. 167–252.

польського великодержавного публіциста Францішека Равіту-Гавронського. У його працях знайшла найповніше висвітлення тема ставлення польського консерватора-націоналіста до людини, яка уособлювала ідею визволення України від польського поневолення⁵⁵.

Як уже було зазначено, Віталій Тельвак також досліджував інші національні історіографії на предмет рецепції творів і особи М. Грушевського. Передусім – це німецька⁵⁶ історіографія, меншою мірою французька⁵⁷, чеська⁵⁸, румунська⁵⁹, білоруська⁶⁰ історіографії і навіть американська⁶¹.

Львівська історична школа М. Грушевського. Крім монографії⁶², написаної спільно з Василем Педичем, Віталій Тельвак є автором низки аналітичних статей на цю тему. Деякі з них були включені до тексту монографії, а деякі публікації з'явилися вже після виходу книжки у 2016 р.

Для написання будь-якої серйозної праці треба вміння визначити проблему, що вимагає великих знань історіографічного контексту. Спочатку треба кондесовано представити становлення, функціонування, структуру цього інституційного утворення. З'ясувати питання

⁵⁵ Тельвак В., Тельвак Вікторія. Грушевськіана Францішка Равіту-Гавронського. *Spheres of culture : Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies*. Lublin, 2013. Vol. IV. P. 24–251.

⁵⁶ Тельвак В., Тельвак Вікторія. Рецепція творчості Михайла Грушевського в німецькій славістиці першої третини XX століття. *Михайло Грушевський. Студії та джерела*. Кн. 3. Київ : Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 2021. С. 57–73.

⁵⁷ Тельвак В., Тельвак Вікторія. Михайло Грушевський у колі французьких колег: проблеми рецепції. *Eminak*. 2022. 4 (40). С. 120–138.

⁵⁸ Тельвак В., Маркевич М. Михайло Грушевський у колі чеських інтелектуалів. *Михайло Грушевський. Студії та джерела*. Київ, 2019. Кн. 2. С. 121–162.

⁵⁹ Telvak V., Ilnycki V. Mykhailo Hrushevsky and Nicolae Iorga: scholars' struggle over the national history. *Codrul Cosminului*. Vol. XXIV. 2018. № 1. P. 53–64.

⁶⁰ Тельвак В. Albaruthenica Михайла Грушевського: від теорії до практики. *Принади і пастки сусідської пам'яті: рецепція історичного простору «Україна – Білорусь»* : колект. монографія / керів. автор. кол. та ред. В. В. Масненко. Черкаси : ФОП Гордієнко Є. І, 2016. С. 90–122.

⁶¹ Тельвак В. Обговорення «Історії України» Михайла Грушевського на сторінках «The American Historical Review». *Київська старовина*. 2011. № 5. С. 118–123.

⁶² Ця монографія мала найбільшу кількість рецензій, аж дев'ять, що нечасто трапляється з історичними виданнями в Україні.

принципів зарахування у школу осіб, пов'язаних з М. Грушевським, встановити максимально повний, у першому наближенні, персональний склад львівської школи. І ця проблема була розв'язана Віталієм у кількох концептуального характеру публікаціях. За всієї дружності львівського колективу учнів М. Грушевського, не існувало безконфліктного середовища між ними. Були різні генерації учнів, яких можна нарахувати до трьох. Кожна з них мала претензії на лідерство. Деякі з учнів мали схильність до синтетичного історичного мислення, деякі – науковим писанням займалися принагідно й епізодично. Все це відбивалося у різних конфліктних ситуаціях, передусім у середовищі НТШ, і виявилось головню у відомому конфлікті 1913 р., коли учнів молодшої генерації (І. Джиджора, О. Роздольський, М. Мочульський) протиставили учням, які підтримали конфліктуючу сторону, а не вчителів (С. Томашівський, І. Кревецький, частково І. Крип'якевич). Отже, окремою темою були також проблеми комунікативної природи представників школи, психологічного клімату, культури конфлікту в середині львівської школи Грушевського. Важливо, нарешті, було визначити місце Львівської школи Михайла Грушевського в сучасному історіографічному дискурсі⁶³.

⁶³ Тельвак В., Педич В. Львівська історична школа Михайла Грушевського: становлення, функціонування, структура. *Galicja. Studia i materiały*. Czasopismo Instytutu Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego. Rzeszów, 2015. 1. S. 229–251; *Їх же*. Персональний склад львівської історичної школи Михайла Грушевського: методологічний аспект. *Проблеми гуманітарних наук* : зб. наук. пр. Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка. Серія історія. Дрогобич, 2015. Вип. 36. С. 18–35; *Їх же*. Львівська історична школа Михайла Грушевського: комунікативна природа та психологічний клімат. *Історіографічні дослідження в Україні*. Київ : Ін-т історії України, 2014. Вип. 25. С. 26–53; *Їх же*. «Ми, ученики професора Грушевського»: до проблеми визначення персонального складу історичної школи у Львові. *Historia: ciągłość i zmiana*. Studia ofirowane Profesorowi Jerzemu Maternickiemu. Red. naukowa Mariola Hoszowska, Joanna Pisulińska i Paweł Sięrzęga. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2016. S. 89–104; *Їх же*. Львівська історична школа Михайла Грушевського: культура конфлікту. *Spheres of culture*. Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies. Lublin, 2015. Vol. X. P. 234–241; *Їх же*. Про деякі стереотипи у вивченні львівської історичної школи Михайла Грушевського: методологічні уваги. *Historiografia w kontekstach nieoczekiwanych? Wobec zmiany i ciągłości: pejzaże współczesnego dyskursu historycznego*. Lublin : Wydawnictwo UMCS, 2017. S. 143–156; Тельвак В. Львівська школа Михайла Грушевського в

Другим напрямом наукового інтересу Віталія Тельвака в дискурсі львівської школи М. Грушевського було дослідження її окремих представників, питання польсько-українських політичних і культурних взаємин, зокрема, політика польської держави щодо українських земель у ранньомодерний час⁶⁴.

Студенти М. Грушевського у львівському університеті. Низку статей підготував Віталій Тельвак на тему студентів-слухачів лекцій М. Грушевського у львівському університеті. Ці публікації передували його окремій книжці, виданій у співавторстві з В. Качмарем і С. Журавльовим. Віталій Васильович друкував частинами списки слухачів М. Грушевського з чотирьох факультетів львівського університету. Він окремо спiniaвся на таких моментах: етнічний склад студентів, кількісна динаміка, дидактичні преференції; здійснював спроби реконструкції жіночої студентської аудиторії, реконструював аудиторію неукраїнського походження⁶⁵.

Рецензійна спадщина М. Грушевського. Наш великий історик відомий не лише як автор «Історії України-Руси» або історичних малих творів і публіцистики. Він був визначним рецензентом і

сучасному історіографічному дискурсі. *Історіографічні дослідження в Україні*. Вип. 6. Київ : Ін-т історії України, 2015. С. 49–70.

⁶⁴ Тельвак В., Педич В. Політика польської держави на українських землях у дослідженнях галицьких учнів Михайла Грушевського. *Проблеми гуманітарних наук* : зб. наук. пр. Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка. Серія історія / ред. кол.: О. Петrenchко (гол. ред.) та ін. Дрогобич : Ред.-видавн. відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2017. Вип. 40. С. 145–163; *Іх же*. Проблематика польсько-українських взаємин у колі наукових зацікавлень львівської історичної школи Михайла Грушевського. *Українські та польські інтелектуали в другій половині XIX – першій третині XX ст.: співпраця, конфлікти, реценція* : колект. монографія / за ред. Віталія Тельвака. Херсон : Видавн. дім «Гельветика», 2019. С. 253–342.

⁶⁵ Тельвак В. Студенти Михайла Грушевського на філософському факультеті Львівського університету (за деканатським каталогом). *Михайло Грушевський. Студії та джерела*. Київ : Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 2021. Кн 3. С. 197–264; Тельвак В., Владига О., Журавльов С. Студентська аудиторія Михайла Грушевського філософського факультету Львівського університету: склад та динаміка. *Проблеми гуманітарних наук* : зб. наук. пр. Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка. Серія історія. 2023. Вип. 12/54. С. 84–99; Тельвак В., Тельвак Вікторія. Студентська аудиторія Михайла Грушевського Львівського університету неукраїнського походження: спроба реконструкції. *Eminak*. 2023. 4 (44). С. 57–69.

оцінювачем наукової продукції учених різних народів та історіографій, що писали про українське питання. Рецензійна спадщина Грушевського – це приблизно третина з усієї його творчої спадщини. Віталій Тельвак неодноразово звертав увагу на цей сегмент творчості Грушевського, слушно міркуючи, що низку методологічних та теоретичних питань схеми української історії Михайло Сергійович обговорював спочатку, рецензуючи праці помітних представників національних історіографій⁶⁶. Так цікавість професора В. Тельвака дала можливість підготувати окремий том у 50-томнику творів М. Грушевського⁶⁷.

Тема «Франко і Грушевський». Проблема взаємин Грушевського і Франка, яка є близькою і мені⁶⁸, завжди була в полі зору Віталія Тельвака. Перша публікація на цю тему датована 1996 роком, остання – 2017-м. І така увага виправдана, бо існують і живучими є низка негативних стереотипів щодо постійної ніби ворожнечі між ними, які поширювала протягом усього ХХ ст. російська комуністична влада. Віталій розставляє правильні наголоси, акцентує слушно, говорячи про спільність суспільно-політичних поглядів і наукову співпрацю обох вчених до часів хвороби Івана Франка⁶⁹.

⁶⁶ Тельвак В. Теоретичні аспекти європейської історіографії в рецензійній спадщині Михайла Грушевського (львівська доба). *Polska i jej wschodni sąsiedzi* / pod red. Andrzeja Andrusiewicza. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2004. Т. 4. С. 61–74; *Його ж.* Рецензійна спадщина Михайла Грушевського кінця ХІХ – початку ХХ ст.: проблематика, теорія, методологія. *Вісник Черкаського ун-ту.* Серія : Істор. науки. Черкаси, 2011. Вип. 212. С. 3–14.

⁶⁷ Тельвак В. Михайло Грушевський як історик у світлі своїх рецензій (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). *Грушевський М. С. Твори* : у 50 т. / редкол.: П. Сохань, І. Гирич та ін. ; голов. ред. П. Сохань. Львів : Світ, 2012. Т. 15 : Серія «Рецензії та огляди» : (1898–1904) / упор. В. Шульга, В. Тельвак. С. V–XXIV.

⁶⁸ У 1950-х роках нею займався на еміграції Володимир Дорошенко, згодом вже Любомир Винар. Висновки першого цілком лягають у сучасне тлумачення проблеми взаємин Франка – Грушевського.

⁶⁹ Тельвак В. Взаємини Івана Франка та Михайла Грушевського в історіографічній традиції. *Дрогобицький краєзнавчий збірник.* Дрогобич : Коло, 2005. Вип. ІХ. С. 48–60; *Його ж.* Проблема «Франко – Грушевський» в українській історіографії. *Український історик.* 2006–2007. № 4 / 1–2. С. 183–199; Тельвак В., Педич В. Проблема Франко – Грушевський в історіографічному дискурсі. *Галичина* : наук. і культ.-просв. красн. часопис. 2017. Ч. 29–30. С. 196–209.

Учні М. Грушевського. В. Тельвак не обмежується вивченням діяльності лише М. Грушевського. Він підготував багато досліджень про внесок його учнів як в історіографію, так і у громадсько-політичне життя. По суті, це вже самостійні біографічні історіографічні студії. Найбільшу кількість статей професор Тельвак написав про Стефана Томашівського і Мирона Кордубу, можливо, двох найталановитіших учнів М. Грушевського, коли не враховувати Івана Крип'якевича. До того ж, С. Томашівський до 1906 р. був найближчим співробітником М. Грушевського у його львівській «фамілії». Бібліографія фіксує аж сім позицій томашівськіани В. Тельвака⁷⁰. Об'єктивно В. Тельвак поруч з Надією Халак є на сьогодні найкращим знавцем діяльності С. Томашівського.

Мирон Кордуба є найпроникливішим і найглибшим критиком історіографічної спадщини М. Грушевського. Він найбільше з інших учнів писав про вчителя саме як про філософа історії. Робив це різними мовами: польською і німецькою. І європейська історіографія часто робить висновки про батька національної української історіографії з праць Мирона Кордуби. Тому увага В. Тельвака до цієї персони нашої історичної науки і зрозуміла, і виправдана. Якраз

⁷⁰ Тельвак В. Краківська доба життя та діяльності Степана Томашівського у світлі документів Архіву Ягеллонського університету. *Архіви України*. 2009. Вип. 1–2 (263), січень–квітень. С. 138–149; Тельвак В., Педич В. Історико-церковні дослідження Степана Томашівського. *Історія релігій в Україні* : наук. щорічник. Львів : Логос, 2010. Кн. II. С. 401–408; *Ibid.* *Życie i działalność Stepana Tomaszewskiego. Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie*. Rok LV. Kraków, 2010. S. 319–357; Тельвак В. Педагогічна діяльність Степана Томашівського в Ягеллонському університеті. *Гуржіївські історичні читання* : зб. наук. пр. Черкаси : Черкаський національний ун-т ім. Б. Хмельницького, 2012. Вип. 5. С. 126–130; *Його ж.* *Okres krakowski w życiu i działalności Stefana Tomaszewskiego w świetle dokumentów archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie*. Rok LVII. Kraków, 2012. S. 353–364; *Його ж.* Краківська доба життя та діяльності Степана Томашівського. *Хроніка 2000. Україна – Польща: діалог упродовж тисячоліть*. Част. 2. К., 2012. С. 244–254; *Його ж.* Степан Томашівський – професор Ягеллонського університету. *Українські та польські інтелектуали в другій половині XIX – першій третині XX ст.: співпраця, конфлікти, рецепція* : колект. монографія / за ред. Віталія Тельвака. Херсон : Видавн. дім «Гельветика», 2019. С. 73–90.

передусім про історіографічну спадщину М. Кордуби і написав свої три статті Віталій Васильович⁷¹.

Інші учні М. Грушевського цікавили Віталія Тельвака під кутом зору їхніх робіт історико-церковного спрямування. М. Грушевський спеціально спрямовував деяких своїх учнів на церковно-історичну проблематику: Б. Бучинський займався Флорентійською унією, О. Сушко – Берестейською унією, а Ф. Срібний – львівським Ставропігійським братством. Професор Тельвак написав статті з цієї тематики Юліанові Целевичу, Олександрові Сушкові, Федору Срібному, Іванові Крип'якевичу та Іванові Кревецькому⁷².

⁷¹ Тельвак В., Тельвак Вікторія. Михайло Грушевський в історіографічній спадщині Мирона Кордуби. *Проблеми гуманітарних наук* : зб. наук. пр. Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка. Серія історія / ред. кол. : Володимир Галик (гол. ред.) та ін. Дрогобич : Ред.-видавн. відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2018. Вип. 42. С. 118–142; Тельвак В. Поліщук Ю. Віденська доба життя Мирона Кордуби у світлі архівних документів. *Вісник Черкаського ун-ту*. Серія : Істор. науки. 2020. № 1. С. 157–163; Тельвак В. Остання праця Мирона Кордуби про Михайла Грушевського. *Український археографічний щорічник. Нова серія*. Київ, 2020. Вип. 23/24. С. 149–164; Тельвак В., Педич В. Між «Іншим» та «Чужим». Політика польської держави в українських землях у дослідженнях галицьких учнів Михайла Грушевського. *Wspólne dziedzictwo. Rzeczpospolita Obojga Narodów w polskiej, litewskiej i ukraińskiej historiografii XIX–XXI wieku*. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2019. S. 198–210.

⁷² Тельвак В., Педич В. Історія Скиту Манявського в дослідженні Юліана Целевича. *Історія релігій в Україні* : наук. щорічник – 2007 рік. Львів : Логос, 2007. Кн. I. С. 710–714; Тельвак В., Педич В., Тельвак Вікторія. «Предтеча унії» – історико-церковне дослідження Олександра Сушка. *Історія релігій в Україні* : наук. щорічник – 2015 рік. Львів : Логос, 2015. Кн. I. С. 49–58. *Їх же*. «Студії над організацією Львівської Ставропігії від кінця XVI до половини XVII століття» – історико-церковне дослідження Федора Срібного. *Історія релігій в Україні* : наук. зб., присв. світлій пам'яті проф. Ярослава Дашкевича (1926–2010). Львів : Логос, 2016. Част. I: Церковна історія. С. 148–160; *Їх же*. Історико-церковні проблеми в дослідженні Івана Крип'якевича «Львівська Русь в першій половині XVI віку». *Історія релігій в Україні* : наук. щорічник. Львів : Логос, 2017. Вип. 27. Ч. 2. С. 316–326; Тельвак В. Історико-церковна проблематика в дослідженнях Івана Кревецького. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівськ. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка / ред.-упор. В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич : Посвіт, 2018. Вип. 18. С. 183–190. (Співавт.: Василь Педич, Вікторія Тельвак).

Також В. Тельвак писав про учнів Грушевського як дослідників козацтва. А це була найголовніша спеціалізація передусім І. Крип'якевича, В. Гарасимчука, М. Кордуби і частково С. Томашівського⁷³. Вивчав Віталій і праці учнів Грушевського щодо політики польської держави в українських землях⁷⁴.

Розвінчував він і негативістський міф про експлуатацію Грушевським своїх учнів задля власного інтересу. Поширив його свого часу С. Томашівський – один з перших учнів голови НТШ, згодом це звинувачення підхопила російська комуністична пропаганда, щоб створити негативний імідж М. Грушевському. Проте і сьогодні цей міф продовжують експлуатувати деякі сучасні українські вчені⁷⁵.

Дослідження меморіальних згадок і ювілеїв М. Грушевського. Важливими джерелами грушевськознавства є ювілейні і некрологічні оцінки життя та діяльності М. Грушевського. Це також один із напрямів едичійних пошуків і студій Віталія Тельвака. До його досліджень добре знайомими в історіографії були лише 10-річний ювілей перебування М. Грушевського в Галичині, який підготували й провели його учні В. Гнатюк та І. Франко, і 60-річчя від дня народження, відзначене ВУАН у 1926 р. Віталій Тельвак вивчив, окрім цих двох, ще

⁷³ Тельвак В., Педич В. Початки української козащини у дослідженнях учнів М. Грушевського (на прикладі Івана Крип'якевича). *Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. «Барська земля Поділля: європейська спадщина та перспективи сталого розвитку»*, присв. 615-й річниці першої документ. згадки про місто Ров, 475-й річниці з часу надання місту Бару Магдебурзького права та 150-річчю з дня народж. М. С. Грушевського. Бар : БРТ, 2016. С. 168–173; *Іх же*. Іван Виговський та Гадяцький трактат в дослідженні Василя Герасимчука. *Переяславський літопис* : зб. наук. статей / ред. колегія: Коцур В. П. (гол. ред.) та ін. Переяслав-Хмельницький, 2016. Вип. 9. С. 74–82; *Іх же*. Хмельниччина в дослідженнях львівських учнів Михайла Грушевського. *Спільна спадщина. Річ Посполита обох народів в польській і українській історичній думці XIX і XX ст.* : колект. монографія / за ред. Віталія Тельвака, Лідії Лазурко та Павла Серженги. Херсон : Видавн. дім «Гельветика», 2019. С. 203–220.

⁷⁴ Тельвак В., Педич В. Між «Іншим» та «Чужим». Політика польської держави в українських землях у дослідженнях галицьких учнів Михайла Грушевського. *Wspólne dziedzictwo Rzeczypospolita Obojga Narodów w polskiej, litewskiej i ukraińskiej historiografii XIX–XXI wieku*. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2019. S. 198–210.

⁷⁵ Тельвак В., Педич В. Чи визискував М. Грушевський своїх львівських учнів? Спроба деконструкції історіографічного міфу. *Вісник Черкаського ун-ту. Серія : Істор. науки*. 2022. № 2. С. 18–26.

три, які так і не були широко відзначені, але готувалися до відзначення. Накопичений матеріал, зібраний з низки українських, польських, російських та інших іноземних видань, був використаний для додаткової серії «Михайло Грушевський. Твори у 50-ти томах»; редактором і упорядником цього матеріалу був професор Тельвак⁷⁶. Найбільше ж часу витратив дрогобицький професор на розшук багатющого некрологічного матеріалу в історіографіях різних народів Європи, в європейській публіцистиці та суспільно-політичній думці⁷⁷.

Конфлікти М. Грушевського як дослідницька проблема.

Професор Тельвак прискіпливо дивиться на усі конфліктні питання біографії М. Грушевського. Протягом довгого життя видатного вченого таких суспільних конфліктів було чимало. По-перше, це конфлікти на форумі НТШ, у 1897, 1904, 1911, 1913 рр. На ґрунті різного ставлення до тактики і стратегії українського руху бували й особисті конфлікти М. Грушевського з О. Барвінським, В. Шухевичем, С. Дністрянським, С. Томашівським. Через хвороби І. Франка і В. Гнатюка після 1906–1908 рр. конфлікти траплялися і з ними. Відбувалися конфлікти і з учнями першої генерації, коли Михайло

⁷⁶ Тельвак В. Ювілейна грушевськіана: заходи, постаті, оцінки. *Грушевський М. С. Твори* : у 50 т. / редкол.: П. Сохань, Г. Папакін І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. Т. 47. Кн. І: Ювілейна грушевськіана. 2016. С. V–LVI; *Його ж.* Галицькі ювілеї Михайла Грушевського. *Вісник НТШ*. Львів, 2016. Число 55. Весна-літо. С. 31–36; *Його ж.* П'ять ювілеїв Михайла Грушевського. *Український історичний журнал*. 2016. Вип. 2 № 527. С. 4–50; *Його ж.* П'ятдесятилітній ювілей Михайла Грушевського: спроба реконструкції. *Spheres of culture. Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies*. Lublin, 2016. Vol. XIV. P. 348–356.

⁷⁷ Тельвак В. Життєвий і творчий шлях М. Грушевського в ювілейних оцінках 1926 р. *Український історичний журнал*. 2008. № 6. С. 111–125; *Його ж.* Некролог на Михайла Грушевського на сторінках німецької газети. *Пам'ятки* : археографічний щорічник. Київ, 2009. Т. 9. С. 169–174; Тельвак В., Педич В. Відгомони смерті Михайла Грушевського на сторінках львівських видань (1934–1935 рр.). *Kraków – Lwów : książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku* : Jubileuszowa X Międzynarodowa Konferencja Naukowa (20–22 października 2009 roku). Streszczenia referatów. Kraków, 2009. S. 16–17; Тельвак В., Яценюк Т. Смерть Михайла Грушевського на сторінках української закордонної періодики. *Наукові записки Національного ун-ту «Острозька академія»* : Істор. науки. Вип. 21. Острог : Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія». С. 182–189.

Сергійович почав формувати другу генерацію своєї «фамілії»⁷⁸. Коли Грушевський переїжджав зі своїми науково-видавничими інституціями до Києва, то мав конфлікт з наддніпрянськими партикуляристами Б. Грінченком і С. Єфремовим. Тривалий і болісний був конфлікт Грушевського з українською політичною репрезентацією в Галичині, лідерами НДП (передусім Костем Левицьким)⁷⁹. Окрема тема – конфлікти з польським середовищем, професурою львівського університету, яка сприймала Грушевського як головного ворохобника українського студентства й організатора акцій протесту для створення львівського українського університету. Мав Грушевський конфлікти з ректором і деканом (Твардовський, Войцехівський) через українську мову спілкування на професорських корпораціях⁸⁰. Окрема тема – конфлікти з російською суспільною думкою і офіційними державними чинниками, для яких Грушевський був «мазепинець» номер один. Через це відбувся конфлікт у 1907–1908 рр. у зв'язку з намаганням останнього професорувати у київському університеті, коли його не обрали на кафедру «русской» історії.

Дослідження епістолярної спадщини М. Грушевського. Епістолярна спадщина Грушевського – той дослідницький об'єкт, до якого найбільше зверталися саме історики з материкової України. Перші публікації листувань нашого академіка розпочав Любомир Винар у діаспорі у 1960-х рр. на сторінках «Українського історика». На початку 1990-х з'явилася ціла плеяда дослідників, які оприлюднювали листи Грушевського з українських архівів. Віталій Тельвак долучився до цієї проблематики у 2003 р., коли надрукував кілька джерелознавчих

⁷⁸ Тельвак В. Конфлікти в середовищі українських істориків наприкінці XIX – на початку XX ст.: аксіологічний аспект. *Między wolnością a zniewoleniem. Wartości w historiografii polskiej i środkowoeuropejskiej od początku XVIII do początku XXI wieku / Між свободою і поневоленням. Цінності в польській та центральноевропейській історіографії від кінця XVIII до початку XXI століть* : колект. монографія. Redakcja naukowa Barbara Klaska i Leonid Zaskilniak. Gdańsk : Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2020. S. 167–184.

⁷⁹ Тельвак В., Тельвак Вікторія. «По долгу історика»: конфлікти в середовищі українських інтелектуалів наприкінці XIX – на початку XX ст. *Scriptorium nostrum*. 2016. Вип. 2 (5). С. 7–26.

⁸⁰ Тельвак В., Тельвак Вікторія. Михайло Грушевський та польсько-українське протистояння у Львівському університеті. *Українські та польські інтелектуали в другій половині XIX – першій третині XX ст.: співпраця, конфлікти, рецепція* : колект. монографія. С. 35–48.

студій про листування М. Грушевського. А за останні десять років вийшло друком вже 22 позиції різноманітного листування. Він підготував окремий 7-й том у серії «Епістолярні джерела грушевськознавства» – листування М. Грушевського – О. Барвінського⁸¹. Сьогодні професор Тельвак є одним з найактивніших публікаторів листів М. Грушевського і листів до нього. Його спеціалізація – два напрями: листи голови НТШ до російських вчених-гуманітаріїв і листування з європейськими слов'янознавцями. В. Тельвак опублікував листи до голови НТШ російських академіків Александра Лаппо-Данилевського, Ніколая Марра, Михайла Сперанського, Михайла Дьяконова, а також епістолярні відправлення до них українського академіка⁸². Віталій Тельвак ще більшу увагу приділив європейським слов'янознавцям, які проявляли прихильність до українського народу. Він надрукував листування М. Грушевського зі шведським професором Альфредом Єнсенем, німецькими вченими Леопольдом Карлом Гетцем, Отто Гетчем та Яном Пайскером, норвежцем Олафом Броком, французом Андре Мазоном⁸³.

⁸¹ Листування Михайла Грушевського. Т. 7: Листування Михайла Грушевського з Олександром Барвінським / упоряд. В. Тельвак, М. Дядюк; ред. І. Гирич, А. Атаманенко. Львів; Київ; Нью-Йорк; Острог, 2019. 208 с.

⁸² Тельвак В. Листування Михайла Грушевського з Миколою Марром. *Український історичний журнал*. 2014. № 4. С. 219–225; *Його ж.* Листи Михайла Грушевського до Олександра Лаппо-Данилевського. *Записки НТШ. Праці Істор.-філософської секції*. Т. CCLXX. Львів, 2017. С. 313–334; *Його ж.* Листи Михайла Грушевського до Михайла Сперанського. *Український археографічний щорічник. Нова серія*. Київ, 2018. Вип. 21/22. С. 787–798; Гирич І., Тельвак В. Листування Михайла Грушевського з Михайлом Дьяконовим (1910, 1916 рр.). *Архіви України*. Київ, 2022. Вип. 4 (333). Жовтень-грудень. С. 233–243.

⁸³ Гирич І., Тельвак В. Листи Альфреда Єнсена до Михайла Грушевського. *Український історичний журнал*. 2017. № 5. С. 159–171; Тельвак В., Радченко О. Листи Леопольда Карла Гетца до Михайла Грушевського. *Архіви України*. 2018. № 1. С. 244–254; *Їх же.* Листи Отто Гетча до Михайла Грушевського. *Архіви України*. 2018. № 2–3 (313–314). С. 212–226; Тельвак В. Листи Михайла Грушевського до Олафа Брока. *Український історичний журнал*. 2018. № 3. С. 184–199; Тельвак В., Радченко О. Листи Яна Пайскера до Михайла Грушевського. *Вісник Черкаського ун-ту*. Серія : Істор. науки. 2021. № 1. С. 126–135; Луняк Є., Тельвак В. Листи Андре Мазона до Михайла та Катерини Грушевських. *Український історичний журнал*. 2022. № 5. С. 244–256.

Участь у виданні 50-томника творів М. Грушевського. Професор Тельвак з 2012 р. долучився до видання академічного 50-томника творів Михайла Грушевського, яке здійснював Інститут української археографії та джерелознавства НАНУ ім. М. Грушевського. За 12 років він підготував шість книг серії⁸⁴, яку сам виконував і яка була створена «під нього». Це була серія про рецепцію творів Грушевського світовою історичною наукою. Позаяк проєкт упродовж восьми років не мав державного фінансування, цю кількість видань Тельвак здійснив фактично за п'ять років.

Не Грушевським єдиним.

Інші історіографічні і джерелознавчі праці В. Тельвака

Віталій Тельвак має більше пів сотні позицій робіт, які не стосуються безпосередньо грушевськознавства. Серед них варто назвати такі дослідження: польська історіографія на галицьких землях, церковно-історичні студії, джерелознавча україніка в архівосховищах Польщі й Росії, статті загальноісторичного характеру Нового та новітнього часів, сучасна історія Донбасу часів російської військової агресії останнього десятиріччя, статті про російського філософа В. Розанова.

Польська історіографія на галицьких землях другої половини XIX – 1930-ті роки. Ця проблематика у Віталія Тельвака після грушевськознавства перебуває на другому місці. Нею він активно займався у 2000-х рр. Його успіхи у напрямі дослідження польської історіографії на землях Галичини є дуже вагомими. На жаль, книжкового

⁸⁴ *Грушевський М. С. Твори* : У 50 т. / редкол.: П. Сохань, І. Гирич та ін. ; голов. ред. П. Сохань. Львів : Світ, 2012. Т. 15 : Серія «Рецензії та огляди»: (1898–1904) / упор. В. Шульга, В. Тельвак. С. V–XXIV; *Його жс. Твори* : у 50 т. / редкол.: П. Сохань, Г. Папакін І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. Т. 46. Кн. II : Рецензії на праці Михайла Грушевського (1915–1938) / упор. В. Тельвак. 2015. С. V–XXVI; *Його жс. Твори* : у 50 т. / редкол.: П. Сохань, Г. Папакін І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. Т. 46. / упор. В. Тельвак. 2015. Кн. I : Рецензії на праці Михайла Грушевського (1890–1914). С. VIII–XXX; *Його жс. Твори* : У 50 т. / редкол.: П. Сохань, Г. Папакін І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. Т. 47. Кн. I: Ювілейна грушевськіана. 2016. С. V–LVI; *Його жс. Твори* : У 50 т. / редкол.: П. Сохань, Г. Папакін І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. Т. 47. Кн. II: Меморіальна грушевськіана. 2016. С. V–LII; *Його жс. Твори* : У 50 т. / редкол.: Г. Папакін, І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2024. Т. 48. Кн. I: Полеміка (1895–1914). С. V–LXIII.

видання своїх праць професорові Тельваку не вдалося ще підготувати, але, попри це, цей напрям сьогодні продовжує аспірантка і докторантка Віталія Васильовича – Лідія Лазурко⁸⁵, яка вже є доктором історичних наук і продовжувачкою того напрямку, що його свого часу започаткував Віталій. Бібліографія польськознавчих праць В. Тельвака нараховує 25 позицій.

Контекст польської історіографії В. Тельвак зачепив і у своїх грушевськознавчих дослідженнях, говорячи про непрості стосунки М. Грушевського з професорами-поляками львівського університету⁸⁶. Конкретна проблематика польськознавчих студій професора Тельвака така: діяльність Історичного товариства у Львові, існування найповажнішого періодичного видання – органу Історичного товариства – «Kwartalnika Historycznego», Дрогобицький регіональний гурток Історичного товариства, українська історична наука на сторінках часопису «Kwartalnik Historyczny», діяльність Львівського грона Історичної комісії Академії знань у Кракові, співпраця польських та українських істориків у другій половині XIX – на початку XX ст., краєзнавчий рух у Галичині, який представляли передусім польські історики.

В. Тельвак досліджував діяльність польського Історичного товариства у Львові, яке об'єднувало всіх істориків Галичини: як професійних, що працювали в університеті й архівах, так і аматорське коло дослідників. Зрештою, і багато українців так само були членами цього товариства. Цей напрям, звісно, був майже цілком незнаний для української історіографії, але і польська історіографія надавала йому недостатньо уваги. Цей регіон відійшов за межі польської держави після Другої світової війни. Історичне товариство у Львові Віталій розглядав у контексті краєзнавчого руху в Галичині⁸⁷.

⁸⁵ Її праця підсумкового характеру: *Лазурко Л.* Польська історична періодика у Східній Галичині XIX – поч. XX ст.: типологія, ідеологія, проблематика : монографія. Черкаси – Дрогобич : Видавн. дім «Гельветика», 2020. 290 с.

⁸⁶ *Тельвак В., Педич В.* Михайло Грушевський та польська професорська корпорація Львівського університету: між співпрацею та конфліктами. *Історія та історики у Львівському університеті: традиції та сучасність (до 75-ліття створення історичного факультету)* : колект. монографія / за ред. Леоніда Зашкільняка та Павла Серженги. Львів : ПАІС, 2015. С. 62–70; *Тельвак В.* Постаць Михайла Грушевського в польській історіографії (кінець XIX – XX ст.). *Український історичний журнал*. 2006. № 5. С. 67–82.

⁸⁷ *Тельвак В.* Регіональна політика та краєзнавчі ініціативи Історичного товариства у Львові наприкінці XIX – на початку XX століть. *Дрогобицький*

Проте найбільше його цікавив журнал «Квартальник історичний», зміст його чисел, співпраця в ньому українських і польських дослідників, українця на сторінках часопису тощо⁸⁸. Найвидатніші представники польських істориків Львова склали Львівське гноно Польської Академії знань Кракова. І про цю іпостась галицьких істориків Віталій Тельвак здійснив низку публікацій⁸⁹.

краєзнавчий збірник. Дрогобич : Коло, 2003. Вип. VII. С. 335–344; *Його ж.* Історичне товариство у Львові та краєзнавчий рух в Галичині (кінець XIX – початок XX століття). *Fasciculi Musei Regionalis Brzozoviensis*. Brzozów : Wydawnictwo Museum Regionalnego im. Adama Fastnachta w Brzozowie, 2007. № 2. S. 165–174; *Тельвак В., Тельвак Вікторія.* Польське історичне товариство та розвиток краєзнавчого руху в Галичині наприкінці XIX – на початку XX століття. *Краєзнавство*. 2012. № 2. С. 2–35.

⁸⁸ *Тельвак В.* Теоретико-методологічна проблематика на сторінках «Kwartalnika Historycznego» (до вибуху Першої світової війни). *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* / pod redakcją Jerzego Maternickiego, Leonida Zaszkiłniaka. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2004. Т. II. S. 85–106; *Його ж.* Українська історична наука на сторінках часопису «Kwartalnik Historyczny». *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* / pod red. Jerzego Maternickiego, Leonida Zaszkiłniaka. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2005. Т. III. S. 24–256; *Його ж.* «Kwartalnik Historyczny»: феномен інституції (кінець XIX – початок XX ст.). *Ейдос: Альманах теорії та історії історичної науки* / гол. ред. В. Смолий ; відп. ред. І. Колесник. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2005. Вип. 1. С. 317–332; *Тельвак В., Тельвак Вікторія.* Співпраця польських та українських істориків в другій половині XIX – на початку XX століття. *Pogranicze: Obsesje – Projekcji – Projekty* / red. Monika Bednarczuk i Beata Kucharska. Chełm : Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie, 2007. S. 79–89; *Тельвак В.* Польсько-українська наукова співпраця в галузі історії в другій половині XIX – на початку XX століття. *Galicja 1772–1918. Problemy metodologiczne, stan i potrzeby badań* / Praca zbiorowa pod red. A. Kawalec, W. Wierzbienca, L. Zaszkiłniaka. Wstępem opatrzył J. Maternicki. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2011. Т. 2. S. 390–402; *Telvak V., Lazurko L.* Ukrainika na łamach «Kwartalnika Historycznego» w okresie międzywojennym. *Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie*. Rok LVIII. Kraków, 2013. S. 239–255.

⁸⁹ *Тельвак В.* Організація і діяльність Львівського гноно Історичної комісії Академії знань у Кракові. *Багатокультурне історичне середовище Львова в XIX i XX століттях* / за ред. Леоніда Зашкільняка і Єжи Матерніцького. Львів – Жешув, 2006. Т. IV. С. 355–367; *Тельвак В.* Організація і діяльність Львівського гноно Історичної комісії Академії знань у Кракові. *Хроніка 2000. Україна – Польща: діалог упродовж тисячоліть*. Київ, 2009. С. 615–630.

Релігієзнавство й історико-церковні студії. Починав наукову творчість Віталій в часи студентства й аспірантства зі звернення до творів філософа Василя Розанова. Першим його юнацьким зацікавленням були філософія і релігієзнавство. Сьогодні від тих часів лишилося три позиції в бібліографії⁹⁰.

З 1990-х рр. В. Тельвак – постійний учасник релігієзнавчих конференцій у Львівському Музеї релігії. Вони спонукали до написання тез і студій історико-церковного характеру. Матеріали конференцій друкувалися у періодичному науковому збірнику статей «Історія релігій в Україні». Більшість своїх історико-церковних студій Віталій вміщував у цьому збірникові. Ми зафіксували 13 позицій таких матеріалів. Частково ця тема корелюється з темою «М. Грушевський та його учні», які також були й істориками церкви⁹¹. Є публікації у В. Тельвака і загального церковно-історичного змісту⁹².

⁹⁰ Тельвак В. Християнство в філософії В. Розанова. *Творчість М. Гумільова в контексті культури срібного віку* : тези міжнар. наук. конф., присв. 110-літтю від дня народж. М. Гумільова. Дрогобич, 1996. С. 20–22; *Його ж.* Антропологическое измерение философии В. Розанова. *Людина та її дійсність : філософсько-антропологічні дослідження / Філософські пошуки*. Львів – Одеса : Cogito – Центр Європи, 1997. Вип. III. С. 143–147; *Його ж.* В. В. Розанов и еврейство. *Матеріали всеукр. наук.-практ. конф., присв. 110-літтю від дня народж. І. Северяніна*. Дрогобич, 1997. Част. I. «Срібний вік» як явище культури (філософія, культурологія, мистецтвознавство). С. 75–80.

⁹¹ Тельвак В. М. С. Грушевський про роль релігії в духовному відродженні України. *Сучасна гуманітарна освіта: стан і перспективи* : тези виступів учасників наук.-практ. конф. Чернівці : Митець, 1996. С. 131–134; *Його ж.* Морально-релігійні підстави первісного суспільства у рецепції М. Грушевського-соціолога. *Гуманізм і моральність: екзистенційні виміри* : зб. наук. пр. Львів, 1997. С. 197–202; *Його ж.* Християнство в історіософії Михайла Грушевського. *Дрогобицький краєзнавчий збірник* : наук. видання істор. факультету ДДПУ ім. Івана Франка. Вип. IV. Дрогобич : Вимір, 2000. С. 212–222; *Його ж.* Юдаїка у спадщині Михайла Грушевського. *Історія релігій в Україні* : наук. щорічник, 2004 рік. Львів : Логос, 2004. Кн. II. С. 40–45; Тельвак В., Тельвак Вікторія. Теоретико-методологічні засади історико-церковних студій Михайла Грушевського. *Історія релігій в Україні* : наук. щорічник – 2005 рік. Львів : Логос, 2005. Кн. II. С. 298–304.

⁹² Тельвак В., Педич В. Проблема утворення галицької православної митрополії в українській історіографії. *Історія релігій в Україні* : наук. щорічник – 2008 рік. Львів : Логос, 2007. Кн. I. С. 484–489; *Його ж.* Церковно-релігійна проблематика в українській історіографії Галичини XIX ст.

Україніка (в тому числі грушевськознавча) в джерелознавчих студіях. Численні відвідини професором Тельваком архівосховищ України, Росії, Польщі, Франції мали своїм наслідком низку джерелознавчих україністичних публікацій, яких у доробку Віталія Васильовича теж із півтора десятка. Звісно, його насамперед цікавило дослідження архівосховищ на наявність документів, пов'язаних з матеріалами щодо М. Грушевського. Віталій Тельвак писав про україніку у рукописних фондах Бібліотеки Польської в Парижі⁹³, про листи М. Грушевського у фондах Санкт-Петербурзького філіалу архіву РАН⁹⁴, епістолярій українських інтелектуалів у фондах бібліотеки Національного інституту ім. Оссолінських у Вроцлаві⁹⁵, грушевськознавчі колекції у Державному архіві Львівської області⁹⁶, «справу Грушевського» з фондів Головного архіву давніх актів у Варшаві⁹⁷.

Окупаційна політика РФ на Сході й Півдні України. Останніми роками, з розпочатою широкомасштабною війною Росії проти України, Віталій Тельвак почав займатися і зовсім сучасною історією.

Там само – 2012 рік. Львів : Логос, 2012. Кн. I. Част. I : Історія. С. 445–454; Тельвак В., Педич В., Тельвак Вікторія. Історико-церковні дослідження Володимира Антоновича. Там само. – 2014 рік. Львів : Логос, 2014. Кн. I. С. 265–274.

⁹³ Тельвак В. Україніка у рукописних фондах Бібліотеки Польської в Парижі. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Вип. XI–XII. Дрогобич : Коло, 2008. С. 640–653; Telvak V. Ukrainica w zbiorach rękopisów Biblioteki Polskiej w Paryżu. *Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie*. Rok LIII. Kraków, 2008. S. 481–497.

⁹⁴ Тельвак В., Тельвак Вікторія. Грушевськіана в архівних колекціях Санкт-Петербурга. *Архіви України* : наук.-практ. журн. Київ, 2019. Вип. 3 (320). Липень-вересень. С. 148–155.

⁹⁵ Telvak V. Ukrainśka korespondencja w zbiorach działu rękopisów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. *Czasopismo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*. 2020. T. 31. S. 141–165; Тельвак В., Тельвак Вікторія. Епістолярій у фондах бібліотеки Національного інституту ім. Оссолінських у Вроцлаві як джерело до вивчення польсько-українських взаємин. *Український історичний журнал*. 2020. № 3. С. 176–188.

⁹⁶ Тельвак В. Грушевськіана в Державному архіві Львівської області. *На перехрестях історії* : студії на пошану С. Білоконя з нагоди 70-ліття. Київ : ВД «Простір», 2023. С. 627–637.

⁹⁷ Тельвак В., Радченко О. «Справа проф. Грушевського у Львові» з фондів Головного архіву давніх актів у Варшаві. *Михайло Грушевський. Студії та джерела*. Київ : Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 2021. Кн. 4. С. 403–415.

Досліджує він питання політики пам'яті, яка має значення для усього відтинку російсько-українських взаємин протягом 350 років їхнього протистояння. Він є співавтором методичних рекомендацій з досліджень усної історії про нав'язування Росією своєї історичної пам'яті українцям і кримським татарам у Криму⁹⁸. Спільно з Віталієм Масненком, черкаським професором, він аналізує теоретико-методологічні засади й основні напрями досліджень історичної політики на окупованих Росією українських територіях⁹⁹. Спільно зі своїм колишнім учнем В. Наконечним професор В. Тельвак досліджує лемківську пресу у міжвоєнній Польщі¹⁰⁰.

Тельвак – людина, товариш, навчитель

Незалежно від фаху, головне в людині – її людські якості. І нехай ця людина є чудовим спеціалістом, все ж найбільше цінуєш у ній саме людське. До великих чеснот ювіляра належить його вміння любити тих, хто його оточує. Якість рідкісна, зокрема й з-поміж істориків. Вона має свій вияв у його надзвичайній товариськості – у Віталія

⁹⁸ «(Де)окупована пам'ять» : методичні рекомендації з усної історичних досліджень у межах проєкту «Політика пам'яті та історична свідомість населення на окупованих Росією територіях України (ОРДЛЮ, АР Крим, Севастополь)» / упоряд. Г. Грінченко, В. Масненко, В. Тельвак. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2021. 64 с.

⁹⁹ Масненко В., Тельвак В. Теоретико-методологічні засади й основні напрями досліджень історичної політики на окупованих Росією у XXI столітті українських територіях. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. 2021. Т. CCLXXIV. Праці Істор.-філософської секції. С. 546–566; Масненко В., Тельвак В. Історична свідомість і політика пам'яті на тимчасово окупованих Російською Федерацією українських територіях (2014–2022). *The Russian-Ukrainian war (2014–2022) : historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects* : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. Р. 586–598; Масненко В., Тельвак В. Сучасні «війни пам'ятей» на Донбасі: теоретико-методологічні засади та основні напрями дослідження. *Історичні і політологічні дослідження*. 2020. № 2 (67). С. 297–307.

¹⁰⁰ Наконечний В., Тельвак В. Становище русинської меншини в Другій Речі Посполитій за матеріалами газети «Наш лемко». *Русин*. 2020. Т. 61. С. 166–182; Тельвак В., Тельвак Вікторія, Наконечний В. «Чиїх батьків ми діти?»: історична політика «Нашого лемка». Там само. 2022. № 68. С. 154–167; *Їх же*. Публіцистика Юліана Тарновича на сторінках часопису «Наш лемко». Там само. № 70. С. 148–163.

справжній талант друга. І найбільше це відчули ті, хто написав свої ексклюзивні рефлексії щодо Віталія для цієї книжки. Але не тільки. Коло його близьких людей – знані і авторитетні історики з різних місць: Василь Педич з Івано-Франківська, Віталій Яремчук з Острога, Ліда Лазурко зі Стебника, Дмитро Вірський з Кременчука / Києва, Світлана Панькова з Києва, Віталій Андреев з Херсона, Богдан Янишин з Дрогобича, Тадей Яценюк з Чернівців, Руслан Пиріг з Києва, Тетяна Цимбал з Кривого Рогу. Всіх нелегко перелічити.

Не часто в житті зустрічаєш людину, яка думає про тебе, переймається твоїми нещастями, тішиться щиро твоїми радощами. Яка допомагає чим може і навіть чим не може. Яка подзвонить, вишле по вайберу смс-ку. Пригадую своє 60-ліття і дзвінок телефонний Віталія: «Ти що, не будеш ніяк відзначати свій ювілей?». «Іде війна, який ювілей», – відповів я. «Ні, так не годиться. Такого не може бути. Це ж не звичайний день народження, його треба провести з друзями. Я їду». І він приїхав і зробив для мене дійсно справжній день народження, шматочок невибагливого щастя. А дійсно, що треба людині? Та лише відчувати, що ти комусь потрібний, і знати, що тебе люблять. І в цьому весь Віталій. Для нього слово «друг» – не порожній звук.

Він, тимчасово перебуваючи в Києві, зустрічає кума Василя на вокзалі, бо ж той везе свого онука до лікаря в столицю і треба допомогти віднести речі до таксі. Він їде на конференцію і тягне за собою усіх тих товаришів, що мають бажання здійснити подорож, неважливо, Україною чи Польщею. Він бачить, що Світлані Паньковій важко зібратися з думками про захист кандидатської дисертації (а вона ж її фактично вже з десяток років має зі своїми фундаментальними грушевськознавчими відкриттями). Віталій підставляє своє плече, займається паперовими дуже марудними для неготової людини справами, вичитує автореферат, дисертацію. Віддає на це масу свого особистого часу, звільняючи мене, її безпорадного керівника, від цього, бо знає – Гирич не від бюрократії...

Віталій – людина-оптиміст, людина-активіст, людина-свято, харизматик і лідер, що завжди готовий подарувати другові хвилинку розради й тепла, хоч часто без надії на взаємність. З ним легко і в роботі, і на відпочинку. Йому цікаве життя у всіх його проявах: він з задоволенням відвідує музеї, пам'ятки, його ваблять література, музика... Йому як емоційній людині буває нелегко і сумно, його часто переповнюють почуття, викликані різними життєвими невдачами.

Але він ніби відповідає за інших, менш ініціативних, більш песимістичних, занурених у щоденні клопоти друзів. Бо Віталій мусить завжди бути на посту оберігача позитивного настрою гурту. Він вміє і любить каламбурити. Поет в душі, він творить щохвилинну усну художню творчість. Пригадую, колись на Винарівській конференції УІТ, здається, в Острозі, азартно видав влучну формулу: «Грушевськознавці, Винар дав наказ». З ним легко і невимушено всім, хто вміє цінувати його людські якості.

До того ж Віталій надзвичайно організований і відповідальний чоловік, логістик і порядкувач свого і чужого часу. Він надзвичайно словна людина. Не пригадую випадку, коли б він не виконав якусь свою обіцянку або виконав не у поставлений термін. На нього завжди можна покластися, бо не підведе, не забуде дану обіцянку. Таких людей ой як небагато серед нас, серед українців.

А ще Віталій чудовий учитель, науковий керівник. Бо добрий студент – так само йому товариш. І так само він переймається його успіхами і науковими справами. Багато з його учнів вже давно захистилися і самі є науковцями з кандидатськими і докторськими дисертаціями, успішно працюють у музеях, архівах, університетах. Його люблять його учні: В. Наконечний, Т. Гриневич, С. Журавльов, М. Сабінський та ін. І продовжують з ним різні спільні проекти і після закінчення університету та захисту дисертацій.

Звісно, що він і чудовий сім'янин, гарний син для мами Люби, турботливий чоловік для Вікторії, виховав доньку Діану, яка вивчилася на англійського філолога, виховує сина Дмитра.

Перше п'ятдесятиріччя – насправді лише початок для справжнього науковця. Як казав колись Сергій Білокінь, зрілість своєю історик набуває лише під 60 років. І віриться, що найбільші й найкращі наукові звершення, книжки, студії Віталія ще попереду. Хочеться побажати Віталієві Тельваку впевненої ходи у подальшому житті і нових звершень, вражень, досягнень.

Віталій Андрєєв (Київ)

Мій друг Віталій Тельвак

Вітаючи з ювілеєм відомого українського історика-грушевсько-знавця, доктора історичних наук, професора Віталія Тельвака, згадав, що особисто знаю його вже більше двадцяти років. А познайомилися ми, як це не дивно зараз виглядає, в Москві на Одинадцятій міжнародній міждисциплінарній конференції з юдаїки, яку проводив Центр наукових працівників і викладачів юдаїки у вишах «Сефер». Сталося це 2003 р. Проте знав я Віталія ще задовго до того, але лише за публікаціями та розповідями своїх аспірантів, які познайомилися з ним на наукових конференціях раніше і розповідали мені про молодого, талановитого, харизматичного, вільного й розкутого у спілкуванні вченого, що аж ніяк не вписувався в усталений у свідомості пересічної людини образ академічного науковця-книжного хробака.

З'ясувалося, що ми не лише тезки, а й обидва історіографи, слухаємо одну й ту саму музику і навіть народилися в один день – 27 квітня, правда я старший на сім років. Утім різниця у віці не завадила нашій дружбі, адже Віталій має доволі рідкісний сьогодні хист – бути справжнім і щирим другом. Відтоді у нас і встановилася традиція привітання одне одного з днем народження – своєрідне змагання – хто зробить це першим. Вибач, друже, цього разу я тебе випередив, адже пишу ці рядки ще наприкінці лютого!

Так розпочалася не лише дружба, а й наша співпраця як науковців. Віталій – спеціаліст найвищого гатунку, скрупульозний та принциповий дослідник. Водночас він відкритий і щиро ділиться своїми ідеями й інформацією, завжди радий допомогти колегам. І це не просто слова – я, далєбі, вже й не пригадаю у скількох моїх учнів він опонував на захистах кандидатських дисертацій, скільки неформально консультував аспірантів і натомість дуже добре пам'ятаю, як Віталій допомагав мені під час підготовки до захисту докторської дисертації.

Про організаторські здібності професора В. Тельвака свідчить створена ним разом з колегами спеціалізована вчена рада в Дрогобицькому державному педагогічному університеті ім. Івана Франка, яку він очолює до сьогодні. Мені пощастило багато років бути членом цієї ради, і кожна моя поїздка до Дрогобича на засідання і взагалі

робота були приємними, не обтяжливими, сповненими творчого натхнення.

Неодноразово ми з Віталієм як члени журі перетиналися на всеукраїнських студентських олімпіадах і турнірах. Часто в готелі мешкали в одній кімнаті. І завжди з ним було комфортно. Пригадую, як хвилювався, що хроплю і буду заважати йому спати всю ніч. Зранку я запитав: «Дуже хропів?», на що він відповів: «Та хропів, але я тобі сказав, і ти так перфектно перевернувся на бік, і все». Здається це дрібниця, але... Толерантність і здатність пробачати – риса Віталія, яка мене дивує та викликає певне захоплення, адже ці чесноти, м'яко кажучи, мені досяжні не завжди.

П'ятдесят це, на мій погляд, перший справжній ювілей для людини, а особливо творчої особистості – можна вже робити певні підсумки реалізованого і водночас ще можна будувати плани на майбутнє, прагнути чогось більшого. У біблійній традиції слово ювілей («йовель») – «рік свободи», який наставав кожні п'ятдесят років, це особливий, встановлений пророком Мойсеєм рік – рік нового календарного циклу, рік оновлення, коли прощали борги боржникам, а раби отримували свободу і т. ін.

Отже, хочу побажати тобі, друже, щоб наступний рік став для тебе особливим – роком початку твого нового п'ятидесятиріччя, нових сил, свободи творчості, свободи від зовнішніх обставин, щоб ніхто і ніщо не заважало реалізації твоїх ідей та планів, щоб цей рік став роком нашої Перемоги!

AVE Тельвак!

Znam go całe jego dotychczasowe dorosłe życie naukowe

Witalija Telwaka – dzisiaj profesora o uznanym dorobku – znam bodaj od ćwierćwiecza, co w obliczu Jego 50-lecia – poświadcza, że znam go całe jego dotychczasowe dorosłe życie naukowe. Dodam dla jasności, że wtedy, gdy spotykaliśmy się przy okazji wspólnych przedsięwzięć naukowych, ja miałem mniej więcej tyle lat, co dzisiaj profesor Telwak. Owe przedsięwzięcia, to początki aktywnej i systematycznej współpracy środowisk naukowych firmowanych przez profesorów Leonida Zaszkilniaka i Jerzego Maternickiego. Uniwersytety lwowski i rzeszowski były egidami organizującymi dla międzynarodowych spotkań naukowych, a ich efektem są imponujące edycje prac skupionych na rozpoznaniu historycznych i historiograficznych środowisk naukowych Lwowa.

W wyniku tych badań powstały opracowania fundamentalne, które prezentowały wielokulturowe środowisko historyczne. Nie trzeba nikogo przekonywać, na ile ważne były dokonania naukowe i kulturalne Lwowa dla dziejów kultury polskiej i ukraińskiej.

Dla badań nad historiografią lwowską i środowisk naukowych Lwowa w XIX i XX wieku niezbędna jest znajomość języka polskiego. Jeśli wolno mi sądzić, to i przy okazji i niezbędna była znajomość polskiego, dla zgłębiania nielwowskiego dorobku historiografii polskiej. Przyznaję, że zarówno profesor Zaszkilniak, tak jak i Witalij Telwak, ale i kolejne pokolenia badaczy historiografii ukraińskiej i polskiej, jak koleżanka Lidia Lazurko nie tylko imponowali mi znajomością historiografii, źródeł i polskiego piśmiennictwa historycznego, ale i znajomością w mowie i piśmie języka polskiego. Te dobre tradycje i kompetencje są więc kontynuowane. Ja zaś dzięki ożywionym kontaktom z kolegami czytam i rozumiem ukraińską mowę.

Wspomniana domena wspólnych zainteresowań badaczy polskich i ukraińskich poszerzała się stale na obecność w niej koleżanek i kolegów spoza uniwersytetów przygranicznych Rzeszowa i Lwowa. Nie wymienię wszystkich centrów badań historycznych i ukrainistycznych w Polsce i badań nad historiografią polską w Ukrainie. Z braku miejsca nie rozwijam zasług prof. Telwaka w krzewieniu wiedzy o Mychajło Hruszewskim.

Witalij Telwak, jak i wielu kolegów z Ukrainy, świadcował przy powstaniu mojego Interdyscyplinarnego Seminarium Historycznego jakie powstało w 2009 r. i czasopisma *Sensus Historiae* w Poznaniu przy Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk i Fundacji Instytut Jerzego Kmity. Wielokrotne uczestnictwo kolegów z Ukrainy w tym seminarium uruchomiło współpracę w dziedzinie metodologii historii. Prof. Zaszkilniak i Witalij Telwak organizowali stronę ukraińską.

W roku 2018 kolejne spotkanie konferencyjne w Drohobyczu, a jeszcze w końcu listopada 2019 r. dyskutowaliśmy na konferencji w Czerkasach organizowanej przez prof. Witalija Masnenka.

«Ми не лукавили з тобою...»

З легкої руки дружини Віталія Вікторії ми із ним з першої зустрічі проходимо за класом «ботаніки». Він – про «груші» (Грушевського), я – про «горіхи» (Оріховського). Отже, порозумітися нам було «природно». І знаємося час немалий – практично все третє тисячоліття.

Власне, грушевськознавство, якому Віталій присвятив своє наукове життя, – то одна з «Архімедових точок опори» нашої фундаментальної науки. Ця гілка історіографії досі стабільно успішна у протистоянні зі спамом-імітаціями, що їх, нема де правди діти, стає вже чи не забагато у просторі українського науковця.

І як грушевськознавець, Віталій невимушено обходить спокуси бронзовіння і пафосу, які спіймали вже не одного з тих, хто починав більше дбати про рамку, а не про картину. «Зупиняти прекрасну мить» він не збирається – і далі тягнеться до живого, змінного і нового. Кількість тем і сюжетів, які виглядали цілком непідіймними, але ожили під його пером (чи час писати «компом»?), вже тягне на «подиву гідні». Бо знати, що то довго і важко, – і все одно робити, це вибір не для кожного.

Зрештою, Віталій не «вузький фахівець» і своє грушевськознавче опертя використовує широко. Розгортає наші історіографічні простори та перекидає на майбутнє хиткі містки компаративістики. І зацікавлення методологією історії для нього це не про схоластику й формалізм («суху теорію»), а про гуманітаристику і буття-екзистенцію. Хоч вміння відігравати не лише «документаліста» у нас і досі для багатьох – то чаклунство, заняття загалом підозріле (і добре, що добрі люди за те вже не спляють!).

Вдається Тельваку і будувати свою академічну мережу – із численними контактами по всьому світу. Особливо глибокі ті його пов'язання із польським вченим середовищем. І так, з Дрогобича недалеко до кордону Польщі, але Тельвак – то не лише про звичну прикордонну співпрацю. Він таки знаходить не банальні теми для науковця і пропонує зовсім не епігонські історичні проекти (цілком на рівні отого жаданого всім «світового стандарту»).

Власне, за комунікаційними талантами Віталій перевершує багатьох. Він зовсім не класичний «кабінетний історик». Охоче шукати живе і вартісне не лише у книгах, але й в людях – то його визначальна риса. І з гідністю поводитися у складних випадках – то також те, чим він знаний у вченому і навколовченому світі.

Тож так – свій перший «справжній» за римською першотрадицією ювілей – 50-річчя – Віталій Тельвак зустрічає «зі щитом». І спокій йому хіба «сниться». Хоча... Перемога-Вікторія завжди з ним.

Jolanta Kolbuszewska (Łódź)

Wolnej Ojczyzny!

Drogi Vitaliju,

z okazji Jubileuszu, przyjmij najserdeczniejsze życzenia! Rozwijaj nadal naukowe pasje, pogłębiaj badania, realizuj plany i spełniaj marzenia! Publikuj, aplikuj, podróżuj po świecie, zbieraj doświadczenia i nawiązuj kontakty! Nie trać energii i zapału! Miej jak dotąd otwarty umysł, nie tracąc przy tym życzliwości i serdeczności wobec innych. Pozostań tym samym pogodnym człowiekiem, z którym można o wszystkim porozmawiać, zwrócić się o radę czy wsparcie! Bez Ciebie trudno wyobrazić sobie Towarzystwo Historiograficzne, polsko-ukraińskie konferencje, wydawnictwa i projekty. Bądź dobrym duchem dla kolegów z Ukrainy. I wreszcie na koniec życzę Tobie, rodzinie i wszystkim badaczom bezpiecznej i wolnej Ojczyzny!

Лідія Лазурко (Дрогобич)

Вперед і вгору

П'ятдесятиліття є гарною нагодою підбити певний підсумок. У випадку Віталія це дуже просто, оскільки зроблено насправді багато. Вперед і вгору – лише за таким вектором руху життя в науці має сенс, і ця книга є результатом такого руху. А ще свідченням видатного таланту, неабиякої працездатності і великого оптимізму. Адже тільки оптиміст міг зайти у професію дослідника минулого на початку 90-х рр. XX ст. у країні, яка допіру через три десятиліття, та й то під тиском жахливих обставин, почне усвідомлювати важливість такої праці. Лише надзвичайно зібрана і працьовита людина, здатна щоденно, як у полі чи біля верстата, обробляти власну дослідницьку ділянку, наповнювати її смислами, йдучи бездоріжжям від Хаосу до Логосу. Тільки людина справжнього таланту може бути першопрохідцем у науці, рухаючись – всупереч гравітації – вперед і вгору.

Мій друг Віталій Тельвак

У нашому найближчому оточенні є люди, з якими, здавалося, йдеш поруч усе життя. З ними завжди відчуваєш якийсь невимовний внутрішній зв'язок, навіть коли вони територіально далеко. Іноді спадає на думку спорідненість душ, ніби виросли в одному дворі, разом проходили всі «життєві університети». Але потім розумієш, що насправді ми люди різних поколінь, певним чином різних уподобань. Але що тоді нас ріднить!? У чому суть згаданого ментального зв'язку? На ці питання спробую дати відповідь, пишучи про свого друга, подвійного тезку – Віталія Тельвака.

Познайомилися ми, як годиться справжнім науковцям, через тексти один одного. Як видно, традиція читання книжок і статей колег дає добрі результати, і не тільки суто наукового характеру. Особиста зустріч, якщо мені не зраджує пам'ять, відбулася у березні, вже далекого, 2002 року. І відбулося це знову-таки на полях наукової конференції «В'ячеслав Липинський в історії України (до 120-річчя з дня народження)», частина якої відбувалася в Києві, в Інституті політичних і етнонаціональних досліджень, який зараз має ім'я Івана Кураса. Віталій тоді справив гарне враження від першого спілкування – інтелігентний, чемний хлопець. Тут одразу зауважу важливу деталь, яка пізніше суттєво позначитися на подальшому нашому спілкуванні. Я на той час завершував роботу над докторською дисертацією щодо становлення української історичної науки як національної, а Віталій впевнено відкривав науковий підхід до осягнення провідної постаті цього процесу – Михайла Грушевського. Отже, тут вимальовувався спільний дослідницький інтерес, який, безперечно, потребував більш предметної реалізації.

Надалі ми продовжили спілкування, і з часом воно стало регулярним. У його межах було багато спільних подій: участь у конференціях, наукових проєктах, спеціалізованих вчених радах (кількох інституцій), взаємне рецензування і опонування. Навколо нас сформувалася досить тісна наукова спільнота, яку з гумористичного подання одного з колег назвали «черкасько-галицькою» школою.

Якщо серйозно, то з наукового погляду, особисто я вважаю Віталія Тельвака найбільш продуктивним сучасним українським істориком, який працює в галузі грушевськознавства. Причому йому феноменальним чином вдається на рівні найвищих наукових стандартів репрезентувати практично всі ділянки дослідницького шляху. Починаючи від виявлення нових джерел, їхнього археографічного опрацювання, наступної публікації. Далі отримуємо вагомі концептуальні тексти і завершує все це докладна біографістика. Характерно, що історіописання Віталія вирізняється глибокою аналітичністю. Цьому, вочевидь, сприяє його зацікавлення філософією та психологією. Фахівці не дадуть збрехати, що за останні десятиліття саме Віталій Тельвак увів до наукового обігу безліч цінного нового матеріалу не тільки про життя і діяльність Михайла Грушевського, але і про його оточення, учнів, студентів, опонентів тощо. Важливо також згадати, що Віталій залучив до наукової праці чималу когорту молодих вчених, які своїми здобутками, у тому числі й дисертаційними, гідно тримають високу наукову планку, визначену вчителем.

Наявні спільні наукові зацікавлення, передовсім у царині інтелектуальної історії та компаративної історіографії дозволили нам разом з Віталієм почати, як на мене, досить продуктивну наукову співпрацю. Ми реалізували кілька цікавих грантових проєктів. Останнім часом спільно з Віталієм активно працюємо над низкою наукових грантів, які стосуються студій пам'яті. Зокрема, з'ясовуємо, як найбільш оптимальним чином протидіяти історичній політиці держави-агресора РФ у процесі деокупації українських територій.

Віталій Тельвак активно співпрацює з нашим Черкаським національним університетом ім. Богдана Хмельницького. Зокрема, він є постійним членом спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій, входить до складу редколегій наукових видань, є співорганізатором наукових форумів різного рівня. Особлива подяка за ініціативність і постійне сприяння у проведенні вже традиційного «Черкаського історіографічного симпозіуму». Віталій також увійшов до Осередку НТШ у Черкасах і бере активну участь у найрізноманітніших заходах.

За дружнього сприяння Віталія я особисто познайомився з чималим колом польських колег, передовсім історіографів і методологів із багатьох польських університетів. Саме йому належить важлива роль у виникненні та діяльності польського «Історіографічного товариства», передовсім у залученні до його кола українських колег. Цим було

зкладено добру основу для сучасної співпраці польських і українських історіографів.

Також вдячний за можливість спілкування у дуже симпатичному колі українських грушевськознавців, до якого Віталій постійно заохочує.

Окрема історія у нашій неформальній співпраці – це спільні подорожі, які охоплювали як наші Прикарпаття й Черкащину, так мальовничі місцевості Польщі.

Як відомо, дружні стосунки перевіряють екстремальними ситуаціями. А для нас, українців, такою стало повномасштабне московське вторгнення. Буквально з перших годин якого ми були на постійному зв'язку, підтримували один одного. Тоді саме від спілкування з Віталієм я постійно отримував певний заряд оптимізму. Крім того, й у більш мирні часи він завжди був уважний до співрозмовників, не ради годиться цікавився справами, проблемами, здоров'ям та іншим.

Також маю зізнатися, що мене завжди вражали особисті якості Віталія, яких мені хронічно бракувало. Так, я дивувався, як він вчасно, планово й головне якісно писав наукові тексти, навіть випереджаючи дедлайн їхньої подачі. Мені, як правило, доводилося завершувати справу переважно у «пожежному режимі».

Він завжди легко і невимушено ставав душею нашої наукової компанії, оскільки комунікабельний з людьми різних поколінь, не тільки свого, але й старшого і молодшого.

Віталій чудовий люблячий батько. Пригадую, як він розповідав, що має з донькою спільні музичні смаки (що дуже рідко зустрічається у наш час).

На завершення свого есею зауважу, що я не мав на меті створити навколо постаті Віталія Тельвака ореол якоїсь «ідеальної особистості». Зрозуміло, що він, як будь-яка, людина має як позитивні, так і негативні риси. Проте, до його честі, він намагається завдавати іншим якнайменше прикростей. Мабуть, завдяки вродженій тактовності. А це вкрай важливо у наш непростий час.

Зрештою, я просто тішуся від нашої дружби!

Нас здружив Михайло Грушевський

З Віталієм мене насправду здружив Михайло Грушевський, який мав винятковий талант об'єднувати різні покоління й численні наукові осередки навколо музи Клію. Цю традицію він делегував через десятиліття сучасній «фамілії» грушевськознавців. І дарма, що в рік мого вступу до Київського університету імені Тараса Шевченка у 4-місячного галицького хлопчика із міста Турки на Львівщині ще лише прорізалися перші зубки (або ще й ні), нашим науковим доріжкам судилося перехреститися та обнятися.

І відбулося це на грушевськознавчій ниві. Із відновленням незалежності України студенти й аспіранти, професори та магістри, директори й доктори – всі топтали доріжку на цьому полі своїми ніжками, розплющуючи широко очі від захоплення архівними документами, до яких доторкалися вперше. Виходили перші статті й монографії, захищали дисертації, відбувалися численні конференції, конгреси українських істориків. На цей час, що збігся зі студентськими роками Віталія й моїми першими кроками як директора новоствореного Історико-меморіального музею Михайла Грушевського, вік і статус не відігравали аж ніякої ролі.

Всі ми тоді починали з напрацювань наших заокеанських колег, насамперед засновника грушевськознавства, голови Українського історичного товариства (США) Любомира Винара. Йому належить виняткова роль у згуртуванні всіх інституцій навколо імені Михайла Грушевського. І наші численні знайомства.

Метрів грушевськознавства, як пам'ятаю зауважив автор однієї з перших монографій (1993) про видатного історика Руслан Якович Пиріг, тоді в Україні не було. Немає їх і тепер, так само як і конкуренції, бо Грушевський залишив по собі таку (!) спадщину, що на її дослідження знадобиться праця кількох поколінь вчених.

Отож десь на початку 2000-х відбулося моє знайомство з новоспеченим кандидатом історичних наук Віталієм Тельваком. Складно згадати, з ким/чим я заізналася вперше: самим Віталієм чи його монографією в блакитній обкладинці з амбітною назвою «Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів Михайла Грушевського

(кінець XIX – початок XX століття)» (2002). У часі це було зовсім поруч, але і те, і інше добре збереглося в пам'яті.

Чесно зізнаюся, сам Віталій запам'ятався більше нашою першою розмовою в читальній залі Центрального державного історичного архіву України на Солом'янці. Молодий чоловік підійшов, ніби зналися ми вже давно, і сказав: «Ну як можна працювати з оцими мультіками?». «Мультіками» він назвав жалюгідної якості мікрофільми знаменитого фонду Грушевських під № 1235, з якими мені на той час вже довелося працювати цілих 10 років, а потім ще 10+. І, можливо, якби не оце влучне визначення дрогобицького науковця, ця зустріч могла залишитися на маргінесі. Але і через ці обридливі мікрофільми, і через певну нахабність молодого чоловіка, який волів відразу працювати з оригіналами, розмова не загубилася. Тепер розумію, що перша зустріч могла бути й іншою, але ми вже тоді були приречені тягнути нашого спільного плуга.

Наступні майже десять років ми брали участь у наукових форумах, підглядали одне за одним переважно через публікації кожного з нас, спільних друзів. Адже це була доба активного наповнення грушевськознавчого наукового кошика. Пізніше Віталій назве мене «філологом» – імовірно за есейний стиль (але ж я насамперед музейниця!). Часописи рясніли його тезами і статтями, він скакав галопом, випереджаючи час молодечою енергією і працьовитістю. Цей галоп і енергія згодом відіграє фатальну роль у моєму житті, бо лише він змусить взятися вже в досить поважному віці за захист дисертації. На початку літа 2018-го відбулась напівжартівлива розмова за кавою й полуницями на улюбленій терасі на Паньківській, 9, а під Новий 2019-й рік мій марафон під назвою «дисертація» без відриву від усіх музейних проєктів завершився. Першим вдумливим читачем тексту за визначеним ним же графіком був Віталій.

І ось тут маленький відступ про тексти. Я люблю його тексти! Вони написані з вишуканим естетичним, а радше аристократичним, смаком, який гармонійно поєднується з глибоким змістом. Я свої «обціловую», роздруковуючи по 3–4 рази, а він, здається, як Грушевський: написав і до друку. Талановито, вдумливо, академічно й доступно! І навіть якщо Віталій під Різдво звертається з проханням переглянути (власне перечитати від «а» до «я») його монографію, – роблю це з величезною насолодою. Отож студенти, магістри й аспіранти, якщо волієте стати знаменитими істориками, – читайте тексти професора Тельвака!

Подальше сходження на вершину нашого «колежанського», як полюбляє казати Віталій, спілкування припадає на друге десятиліття ХХІ століття (хронологія для майбутньої біографістики!). І пов'язане воно, зрозуміло, зі спільним плугом. На той час ще активно, том за томом, готували і виходив у світ у львівському видавництві «Світ» 50-томник творчої спадщини Михайла Грушевського. Головними промоторами і виконавцями цього академічного амбітного проєкту були два головні грушевськознавчі центри в Україні – київський і львівський, об'єднані під крилом Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського Національної академії наук України. І раптом на горизонті з'являється ще один надзвичайно активний центр – дрогобицький. Явище унікальне, адже центр, по суті, представляла одна особа – доктор історичних наук, професор Віталій Тельвак.

Підготовлені ним 4 томи у шести книгах (2012, 2015, 2016, 2024) цього проєкту – це нове слово не лише в українській історіографії, але і в підходах до формату під назвою «повне видання творів». Адже саме завдяки наполегливій пошуковій роботі «дрогобицького центру грушевськознавства» на ім'я професор Віталій Тельвак науковий простір збагатився сотнями текстів кінця ХІХ – 1920-х років ХХ століття, в яких зафіксовано найрізноманітніші – від компліментарних до в'їдливих – рефлексії на творчу спадщину, нерозривно поєднану з суспільною діяльністю, Михайла Грушевського (том 46). У цій же серії «Допоміжні матеріали» зібрано «ювілейну» і «меморіальну» грушевськіану (том 47). Однак справжньою сенсацією цього корпусного видання, як і інтелектуальної історії доби Грушевського загалом, став 48 том (книга перша) під заголовком «Полеміка». Актуальні як ніколи тексти репрезентують багатолітню битву вченого за Україну, яку він вів зброєю науки. Унікальність цього тому не обмежується лише його змістом. Його по праву можна занести в книгу видавничих рекордів, адже тираж тому складає аж (!) 50 примірників!

Робота, робота, робота! Вона займає лівову частку життя кожного, хто має честь належати до «фамілії» грушевськознавців. Вона по-справжньому здружила нас. Одначе молодеча енергія Віталія та його невгамовна вдача зініціювала ще один важливий колежанський проєкт, який ми називаємо «грушевськознавчі пленери». Щороку, ось уже майже 8 літ поспіль, невеличкий гурт науковців вирушає в подорож, в якій ні на мить не забуваємо про свого патрона, який нас об'єднав. І цей «інший формат» роботи, задуманий професором

Тельваком – релаксація – став невід’ємною частиною нашого спілкування і нашого натхнення на цілий наступний рік творчості. Улюблена Криворівня зі звабливим Чорним Черемошем, Кошари з неймовірним Тилігульським лиманом, Микуличин і Рибник, Одеса й околиці Дрогобича... Пекуче сонце і набридливий дощ, «Плач Єремії» і «Океан Ельзи», музеї, проходи, безкінечні розмови... Всім цим ми насолоджуємося, дякуючи Тобі, наш дорогий професоре! А повертаючись, маримо про наступні подорожі.

У нас різний життєвий досвід, ми живемо в різних містах (мегаполіс Київ і затишний Дрогобич), читаємо часом різні книжки чи слухаємо різну музику. І ще можна знайти безліч відмінностей. Але нас здружив Михайло Грушевський! І на то нема ради...

Зарядженість на добро

Наше знайомство з Віталієм відбулося у далекому 2000 році. Мене було призначено офіційним опонентом його кандидатської дисертації (першим опонентом був професор Л. О. Зашкільняк), і під час мого відрядження до Дрогобицького нафтового технікуму, який входив до структури Івано-Франківського інституту нафти і газу (тепер Національний технічний університет нафти і газу) відбулася наша перша зустріч. Віталій приніс мені свою дисертаційну роботу для опрацювання і підготовки відгуку. Ознайомлення з нею засвідчило, що він провів глибокий і серйозний аналіз теоретико-методологічної спадщини Михайла Грушевського в контексті загальної інтелектуальної ситуації в європейському історіографічному просторі кінця XIX – початку XX ст., як і зазначено в моєму відгуку.

У березні 2001 року відбувся блискучий захист його дисертаційної роботи у Львівському національному університеті ім. Івана Франка. Невдовзі, в 2002 р., Віталій оприлюднив для широкого загалу результати свого історіографічного дослідження в монографії «Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів Михайла Грушевського (кінець XIX – початок XX століття)» (Нью-Йорк – Дрогобич, 2002. 236 с.), виданій під егідою Українського історичного товариства в серії «Грушевськіяна», Т. 6.

На цьому наші відносини, як це зазвичай буває, не завершилися, навпаки, співпраця із формальної поступово перейшла у формат неформальної, а згодом переросла у дружбу і завершилася тим, що я став хрещеним батьком їхнього з Вікторією синочка Дмитрика, тобто ми перейшли у так званий статус «придбаної родини».

Будучи активним дослідником, Віталій постійно намагається залучити якомога більше колег по історіографічному цеху до роботи на полі грушевськознавства. Це є свідченням відсутності у нього егоїзму, притаманного багатьом науковцям через їхню самодостатню індивідуалізовану працю. Так, коли в 2002 р. з ініціативи польських істориків Жешувського університету під керівництвом професора Єжи Матерницького була створена Міжнародна дослідницька група (МДГ) «Багатокультурне історичне середовище Львова в XIX–XX

століттях», Віталій, як один із перших її дієвих учасників, запропонував декільком колегам-історикам, серед них і мені, долучитися до її роботи. Отож завдяки йому я долучився до дуже цікавого наукового проєкту і мав змогу щорічно виступати з доповідями на наукових конференціях і публікувати результати своїх досліджень у тематичних наукових збірниках. Після закінчення цього проєкту були інші, і в них, як і в попередньому, промоутером української частини МДГ, поруч з професором Л. О. Зашкільняком, був Віталій. Його щирість, простота, ерудиція, дотепний гумор імпонували колегам і зробили його центром притягання як українських, так і польських істориків, особливо під час неформальних зустрічей, т. зв. товариських «споткань», як їх називали поляки. Вони часто продовжувалися у нашому з Віталієм готельному номері або в інших місцях після, так би мовити, офіційної частини. Багато з польських істориків стали його особистими друзями, підтримують постійний зв'язок з ним, дехто з них навіть приїздив до нього в гості (наприклад, професори Альфред Точек, Анджей Стемпнік, Войтек Вжосек). Вважаю, що у нього є Божий дар, що після знайомства і спілкування з ним співрозмовник стає його симпатиком. Варто погодитися з нашим колегою Ігорем Гиричем, що домінантною рисою характеру Віталія є його людинолюбство, зарядженість на добро і бажання завжди прийти на допомогу тим, хто її потребує.

Апогеєм нашої наукової співпраці стала спільна монографія «Львівська історична школа Михайла Грушевського», що вийшла як 9-й том серії «Грушевськіяна» Українського історичного товариства. Львівське видавництво «Світ», яке її видрукувало до 150-річчя з дня народження Михайла Грушевського, представляло книгу на 23 форумі видавців у Львові у вересні 2016 р. Як хтось вдало пожартував на її презентації в Острозі: «це найкраще, що змогли зробити два куми в Україні». Важко не погодитися з цим дотепним спостереженням.

Цілком справедливим буде додати ще декілька фрагментів до мого сприйняття Віталія. Для мене логічним поясненням надзвичайної плідності його наукової роботи є передовсім невтомна, безперервна дослідницька праця. Він належить до категорії т. зв. наукових трудоголиків. Іноді під час телефонної розмови відчувається певне його незадоволення днем, що минає, бо через якісь обставини не мав змоги сісти за роботу. Під час своїх відряджень, поїздок і конференцій він обов'язково знаходить час, щоб відвідати архіви й бібліотеки, у такий спосіб нагромаджуючи джерельний та історичний матеріал для майбутніх власних досліджень.

До речі, Віталію не раз дорікали за його зосередженість на монотемі – Михайлові Грушевському – і радили вийти на інші наукові проблеми. На це він слушно відповідав, що проблема життя та творчості Великого Українця в силу багатьох обставин надмірно заміфологізована і в багатьох сюжетах зовсім не вичерпана, тому роботи на цьому полі є ще багато. Свідченням його рації є нещодавнє фундаментальне видання ним каталогу студентів М. Грушевського у Львівському університеті та й успішний захист декількох дисертаційних робіт його аспірантами.

Варто зауважити, що Віталій не тільки плідний дослідник, а й чудовий організатор дозвілля, у чому ми, його колеги та друзі, неодноразово переконувалися під час ініційованих ним відпочинків у горах. Усе перебування там він продумує до найменших дрібниць – від побутових, як то сухі дрова в багажнику автомобіля, до геолокаційних, обов'язкова наявність водойми неподалік. Щодо останнього, згадується, що там у нього розпочинався ранок і завершувався день, оскільки він є надзвичайним любителем відпочинку на воді.

Вважаючи, за класиком, що «головним біографічним фактом» в житті вченого є його книги, досить показовим постає бібліографічний показник наукових здобутків Віталія. Переконалий, що він стане в нагоді всім дослідникам історіографії і заслужить їхню щирю вдячність.

Нас здружив Михайло Грушевський

Перше знайомство з Віталієм Тельваком сталося в далекому 2007 р. Я знав і раніше його роботи з грушевськознавчої тематики. До Інституту історії України його привела необхідність отримання консультаційного притулку провідної наукової інституції для формальної легалізації вже солідного докторського напрацювання. Коли я запитав: чому не Львів, то він відповів, що саме там і порадили Інститут історії України. На вченій раді Віталій отримав статус «прикріпленого», я – його наукового консультанта. Коли я в 1994 р. захищав докторську дисертацію, наш ВАК ще тільки ставав на ноги і умови захисту були досить ліберальні. Наукових консультантів, визначеної кількості статей, багато іншого не було.

Віталія добре прийняли у відділі історії Української революції. Невдовзі вчена рада інституту затвердила тему дисертації «Сприйняття творчої спадщини Михайла Грушевського в історичній думці кінця XIX – 30-х років XX століття». Далі була напружена праця, зокрема підготовка монографії, обговорення структури, полеміка навколо методології і написання текстів. Деякі клопоти з публікацією статей, добром рецензентів книги і нарешті офіційних опонентів я взяв на себе. Дуже кваліфіковану рецензію дав відомий український історіограф Я. Калакура. Опонентами виступили Л. Зашкільняк, В. Масненко, І. Матяш, знані своїми грушевськознавчими студіями. Захист дисертації пройшов успішно.

Пригадується лише одна колізія, пов'язана з назвою дисертації. Вже на стадії рекомендації до захисту Віталій наполіг замінити термін «сприйняття» на «рецепція». Я не заперечував, але знаючи неприхильне ставлення деяких «метрів» спецради до вживання іншомовних слів у назвах монографій і дисертацій, все ж хвилювався. Десять років перед тим на одному із засідань з аналогічного приводу розгорілася дискусія, яка коштувала пошукачу кількох «проти». Довелося заручитися погодженням з головою спецради. Можливо, сьогодні це виглядає анахронізмом, але було саме так.

Радий, що допоміг молодій талановитій і надзвичайно працездатній людині зробити черговий крок у науковому становленні. Я не маю

підстав вважати Віталія Васильовича своїм учнем. Адже він прийшов до Інституту історії України вже сформованим ученим і викладачем, кандидатом наук і доцентом. Вдячний йому за те, що повернув мене до постаті Михайла Грушевського. Сталося так, що після захисту докторської дисертації про життя і діяльність Грушевського в 1920-х – 1930-х рр. пройшло півтора десятиліття, тож у відділі історії Української революції вже довелося освоювати іншу тематику. Але залишилися численні, насамперед архівні неактуалізовані матеріали. Згодом за ініціативи Віталія вони стали добрим підґрунтям написання у співавторстві двох монографій біографічного характеру про М. Грушевського. Довелося долучитися до рецензування, опонування вже грушевськознавчих праць вихованців професора Тельвака.

Хотілося б відзначити важливу рису В. Тельвака як ученого – цілісність і цілеспрямованість досліджень, присвячених М. Грушевському, від курсової до докторської праці. Переважна більшість докторів наук після захисту дисертації ще якийсь час використовують її потенціал, а потім знаходять інший тематичний простір. Віталій вже кілька десятиліть, включаючи й постдокторські роки, залишається відданим невичерпній, обраній ще в студентську пору, проблематиці.

Переконаний, що в сучасній українській історичній літературі В. Тельвак належить до вузького кола провідних історіографів життя і діяльності М. Грушевського та його історичної школи. Сталося так, що з відновленням державної незалежності М. Грушевський тріумфально повернувся до України як видатний вчений, один з творців УНР. Держава і суспільство сповна віддали йому заслужену шану. Природно, що з появою в пантеоні національної пам'яті інших героїв – С. Петлюри, В. Винниченка, П. Скоропадського, дослідницький і публіцистський загаль переакцентував увагу на ці постаті. Восени 2016 р. 150-літній ювілей М. Грушевського в Україні відзначався досить скромно, лише зусиллями науковців і музейників.

Сьогодні основними рушіями грушевськознавчих досліджень в Україні виступають професори В. Тельвак та І. Гирич зі своїми учнями, кандидати історичних наук С. Панькова з командою музейників та О. Юркова з колегами – промоутер Електронного архіву Грушевського. Їхніми зусиллями хоч поволі, але рухається 50-томне видання творів М. Грушевського, сім книг якого підготував Віталій особисто, примножують унікальні експонати, оновлюють експозиції, проводять просвітницьку діяльність. Безперечно, дослідження життя і творчості М. Грушевського ведуть й інші науковці.

Цього року минуло 15 років від захисту докторської дисертації В. Тельваком. За ці роки його наукова творчість набула потужного зростання, позначена урізноманітненням тематики, зокрема її польського сегмента, плідними джерелознавчими пошуками. Він автор понад 450 наукових праць, з-поміж яких є монографії, підручники і посібники. Віталій зарекомендував себе вмілим організатором грушевськознавчих студій. Під його керівництвом захищено вісім кандидатських і за консультування – докторська дисертація. Цьому сприяла й очолювана ним спеціалізована рада. З погляду перспективи певен, що згодом складеться школа істориків професора В. Тельвака.

Творчий потенціал ученого виявився суспільно запитаним. Він член спецрад із захисту дисертацій, член редколегій багатьох поважних українських і зарубіжних наукових видань, експерт державних інституцій, активно виступає рецензентом монографічних праць, офіційним опонентом дисертацій. Він користується високою довірою вітчизняних і зарубіжних фондів наукових досліджень, гранти яких ефективно використовує для наукової роботи. Внесок ученого у розвиток грушевськознавства відзначено академічною Премією імені Михайла Грушевського.

Я щасливий тим, що після захисту Віталієм Васильовичем дисертації наші контакти не стали формальними, а переросли в щире товариську дружбу, незважаючи на вікову різницю і чималі відстані. Переживав, коли молодого доктора дехто в *alma mater*, як казав Грушевський, «стрів нелюбо». Тішився його успішному професорському становленню, новим науковим здобуткам, визнанням науковою спільнотою.

Років десять тому ми розмірковували над значущістю велетенського епістолярію Грушевського і його сучасників як безцінного історичного джерела, унікальної презентації особистості. Зрозуміло, що ми живемо в епоху інших комунікаційних можливостей, швидких, зручних і безслідних. Домовилися звести до мінімуму телефонні контакти і довіритися регулярному електронному листуванню. І от вже багато років за підсумками прожитого тижня ми ділимося своїми здобутками і невдачами, планами, враженням від історіографічних новинок, новинами про родинне життя, а нерідко й про стан здоров'я.

Повірте, за багато років такого спілкування воно не стало ні нудним, ні набридлим, ні нецікавим. Більше того, з'явилася внутрішня потреба спілкування з близькою людиною, поділитися думками і сумнівами, порадитися й порадіти чи втішити. Ось так Михайло

Грушевський звів нас з Віталієм Васильовичем на дослідницькій платформі, забезпечив плідну співпрацю з підготовки його наукової біографії, трансформував у тривалу щиру товариську дружбу. Ми з дружиною це безмірно цінуємо, як історики усвідомлюємо, що Віталій і Вікторія багато в чому нас переросли, а крім того, відчуваємо до них батьківські почуття. Адже вони молодші за наших синів.

Дорогий Віталію, з першим ювілеєм! Щиро зичимо, щоб наступні «круглі» іменини ти відзначив новими творчими здобутками, у доброму здоров'ї і в мирній Україні!

Witalijowi na urodziny

Witalija poznałem na konferencji w Rzeszowie organizowanej w ramach współpracy polsko-ukraińskiej zapoczątkowanej przez dwóch historyków – Jerzego Maternickiego z Uniwersytetu Rzeszowskiego i Leonida Zaszkilniaka z Uniwersytetu im. Iwana Franki we Lwowie. Tematem, który nas połączył były badania nad wielokulturowym środowiskiem historycznym Lwowa w XIX i XX wieku. Jak wiadomo zaowocowały one w latach następnych szeregiem publikacji na czele ze *Złotą księgą historiografii lwowskiej*. Tym wymiarem historii historiografii nigdy wcześniej się nie zajmowałem, ale okazał się nie tylko ciekawy, ale także wielce integrujący. Dzięki cyklowi konferencji wiele dowiedziałem się na temat historiografii ukraińskiej, poznałem jej specyfikę, doceniłem wielkość Mychajły Hruszewskiego i innych ukraińskich dziejopisów. W trakcie spotkań nawiązywały się więzi koleżeńskie, niekiedy przyjacielskie, które trwają do dziś.

Znajomość z Witalijem zawdzięczam Andrzejowi Stępnikowi, który wcześniej poznał ukraińskich kolegów. To razem z nim udałem się na nocne spotkanie do pokoju Witalija Telwaka i Wasyla Pedycza. Szybko nawiązaliśmy dobry kontakt.... O wygłaszaniem przeze mnie następnego dnia referacie zamilczę. Na kolejnym spotkaniu w Rzeszowie, na którym Andrzeja nie było, tym razem ja wystąpiłem w roli wprowadzającego w „specyfikę” relacji polsko-ukraińskich, a w roli „gościa” Wojtek Wrzosek. Nie muszę dodawać, że skończyło się podobnie.

Kolejne spotkania w Polsce (w tym także w Łodzi) i w Ukrainie utrwaliły nasze bliskie relacje. Wymienialiśmy się książkami, pisaliśmy maile. W trakcie jednej z konferencji we Lwowie Witalij zabrał nas – Violę Julkowską, Karolinę Polasik-Wrzosek, Wojtka i mnie, do Krijiwki – knajpy-muzeum UPA. Nie muszę dodawać, że był to pomysł „na pograniczu brawury”, wymagający, przynajmniej ode mnie, przełamania wielu stereotypów. Potem była jeszcze konferencja w Drohobycz, zorganizowana przez Witalija i dobrego ducha naszych spotkań na ziemi ukraińskiej Lidę Łazurko, zajmującą się na co dzień między innymi badaniem polskiej historiografii. Mielśmy okazję przyjrzeć się bliżej szukającemu swojej tożsamości miastu. Później, dłuższy czas Witalij spędził w Łodzi na

stypendium im. Iwana Wyhowskiego. Była okazja do rozmów i spotkań. Miał wykłady dla pracowników Instytutu Historii oraz koleżanek i kolegów z historii sztuki. Jeszcze przed pandemią, dzięki Jego inicjatywie udało się podpisać umowę o współpracy między naszymi uniwersytetami. Na razie nie przyniosła ona satysfakcjonujących obie strony efektów, ale jestem dobrej myśli.

Wreszcie nie mogę nie dodać, że Witalijowi, ja i grono moich przyjaciół, zawdzięczamy uroczne wakacje w Schodnicy (Shidnicy). To On znalazł dla nas prywatny pensjonat. Piliśmy osławioną naftusię, zwiedzaliśmy okolicę. „Legendarne” sało przygotowywane przez Mamę Witalija, co prawda do nas nie dotarło, ale miłe wspomnienia z pobytu pozostały.

Witalij pozostaje w mojej pamięci jedną z najważniejszych twarzy polsko-ukraińskiej współpracy, dobrym przyjacielem, znakomitym ambasadorem polskiej historiografii w Ukrainie. Drogi Witaliju! Z okazji urodzin przyjmij najlepsze życzenia zdrowia, wielu sukcesów naukowych i do zobaczenia w Łodzi.

«Найкращі друзі – це назавжди»

Щиро дякую колегам, і передовсім шановному професору Ігореві Гиричу, за можливість долучитися до створення ювілейного видання, присвяченого п'ятдесятиріччю доктора історичних наук, професора Віталія Тельвака. Виступаючи у незвичній для себе ролі і відчуваючи певне хвилювання, я з радістю взялася за написання цього тексту. Ювілей – це час, коли необхідно підсумувати та продемонструвати особисті досягнення. Моє виграшне становище в тому, що, по-перше, ювіляра не треба представляти: його наукова діяльність багато років на видноті і відома всім, хто цікавиться історичними дослідженнями; по-друге, науковий доробок В. Тельвака системно представляють колеги-історики.

Я ж зосереджусь на іншому, адже впевнена, що не тільки потужний інтелект, а й особисті якості дозволили Віталію сягнути професійного Олімпу.

Професор Тельвак – наполегливий, послідовний, глибокий дослідник, історик-теоретик, але «не невиліковний», як говорив про себе Т. Парсонс, а й практик, задіяний у міжнародних проєктах, викладацькій та громадській діяльності. Віталій – людина високої гуманітарної культури, з панорамним баченням життя. І серед іншого є у нього особливий дар, особливий талантизм – талантизм людяності, доброти, щирості, що дозволяє бути прекрасним другом, не поверхневим у стосунках, а дуже уважним, проникливим, відкритим до діалогу, до розуміння іншого, легким, іронічним та вільним у спілкуванні.

І я маю честь називати ювіляра своїм другом.

Ми знайомі з Віталієм не так давно, як інші дописувачі цієї збірки. Усього (чи вже?) п'ятнадцять років відтоді, коли наші наукові шляхи перетнулися на конференції у польському Лодзі, де лише я була не істориком (дякую організаторові конференції професору Леонідові Зашкільняку, що обрав серед багатьох інших і мою заявку на участь!). Але ми, філософи, знаємо, що головне не кількість років, зустрічей, розмов, а їхня якість.

Зустрічаючись щороку на конференціях та іноді телефонуючи, втім, усе ж відчуваю надійне плече поруч. Віталій вміє бути присутнім

у житті друзів, навіть перебуваючи на значній фізичній відстані. Він належить до тих рідкісних людей, які через нетривалий час після знайомства здаються давніми друзями. Вони не перебільшують своєї значущості, не підносять себе, щоб виглядати кращими, ніж є насправді. Такі люди, як правило, талановиті, прекрасні професіонали, тому й не переймаються тим, як себе подати. Вони щирі і безпосередні, впевнені у собі, але не пихаті, з ними не почувашся не у своїй тарілці.

Віталій все робить по-справжньому: і викладає, і пише наукові праці, і товаришує. Не часто зустрінеш настільки щиру і доброзичливу людину, що вміє радіти за інших.

Пам'ятаю колективний дзвінок, який ініціював Віталій відразу після захисту моєї докторської. Незважаючи на те, що колеги-історики були в той час на конференції у Польщі, вони пам'ятали про відповідальний момент у моєму житті. Було дуже щемливо почути вітання друзів. Важливою була і підтримка Віталія, коли я організовувала громадські акції, коли щось йшло не за планом і коли все вдавалося. Є люди, які «з радістю» тобі поспівчують. Але Віталій і радіє щиро, і співчуває всім серцем. Це людина, що може долати свою персональність, щоб бути разом, у спільному колі, може виходити за межі Я, підсвічуючи своїми променями інших, виходити на рівень трансперсональності, зберігаючи особисто значиме.

Усі ми, науковці, будучи молодими, переймаємось кар'єрним зростанням, соціальним і символічним втіленням, й іноді втрачаємо себе. Але Віталію вдалося обійти це. Стикаючись із системою, він зумів зберегти Самість, не розчиняючись у статусних приписах. Адже ступінь внутрішньої свободи професора Тельвака вищий, ніж свободи зовнішньої.

Уже десять років ми живемо у стані війни. В умовах щоденних випробувань Віталій тримається і допомагає іншим впоратися з викликами, вистояти і не занепасти духом. Адже він – людина, що має потужну внутрішню силу, яка не розпорошується у соціальних реаліях. Певний рефлексивний центр Віталія дає йому змогу гідно проходити точки біфуркації, за будь-яких умов випромінювати світло і зігрівати близьких.

Упевнена, що життя людини вимірюється саме тим, що вона дає іншим людям, які поштовхи душі передає, як надихає на нові звершення. Віталій Васильович впливає на багатьох людей: студентів, аспірантів, колег, друзів. Причому вплив цей не нав'язливий, а відбувається через зацікавленість іншими й причетність до їхніх

справ. Поруч з Віталієм відчуваєш палахкотіння вогню Геракліта, легко вловлюєш стан «руху думки», який згодом відновлюється під час власних роздумів і написання текстів.

Писати про Віталія – значить виходити за звичні рамки статей про ювілярів. Він активна, жива людина, що випромінює енергію, не споглядач життя, а діяч. І головне у Віталія – те, що буде, ті роки, які ще попереду, ті події та звершення, які на нього чекають.

У п'ятдесят, коли стільки всього зроблено, постають питання: а скільки ще встигну зробити, як розподілити свої сили, щоб втілити задумане? Але ці питання підступні! У них – сірі відтінки старіння. З власного досвіду знаю: після півстолітнього ювілею виникають нові ідеї, народжується нова енергія, все починається на новому рівні! Впевнена, що Віталія чекають надзвичайні наукові осяяння, оригінальні дослідження, несподівані життєві можливості.

Тож дякую, Віталію, за дружбу. Вона – «найнеобхідніша для життя, позаяк ніхто не буде бажати собі життя без друзів, навіть якщо мати всі інші блага» (Арістотель). Дякую за радість спілкування з тобою. Можливо, попереду і нова наукова співтворчість, спільні проекти, які будуть корисними і для нас, і для інших.

Високого лету тобі, дорогий друже!

Час говорити...

Коли мій шановний старший колега Ігор Гирич, ініціатор видання і укладач покажчика, який читач тримає в руках, запропонував мені відгукнутися на 50-річний ювілей Віталія Тельвака, скажу відверто, – я не відчував вантажу відповідальності, який завжди виникає, коли берешся за написання якогось тексту «на замовлення» (тобто внутрішньої потреби в цьому не бачиш, і, відповідно, інтелектуального задоволення від роботи не отримуєш). Тут відчув вдячність за це прохання, попри те, що всі ми маємо надто багато всіляких справ і обов'язків, а особливо в наш драматичний час. Безумовно, що варто віддавати належне кожній людині, яка відзначилася своєю працею, добрими справами в різноманітних царинах, яка помітна і як непересічна особистість, і своїми досягненнями на професійній ниві. При тім віддавати належне не на схилку літ, а в час, коли, віриться, й наш ювіляр вступає в пору справжньої творчої і людської зрілості.

З Віталієм я познайомився 2000 р. на українсько-німецькому семінарі, організованому колегами з Київського шевченкового університету на тему «Історична наука як засіб політичної легітимації в Німеччині та в Україні у XX столітті». З того часу бачилися та спілкувалися все частіше. А згодом приятельство переросло в духовну (а чи сказати б – у душевну) близькість, завдячуючи, напевне, щорічним зустрічам – і в Україні, і в Польщі, в рамках тривалого дослідницького польсько-українського проєкту «Історія – Ментальність – Ідентичність». Його співорганізаторами та головними натхненниками з українського боку були знаний львівський історик Леонід Зашкільняк і герой цього тексту.

Уважаю, що більшість людей мають унікальні здібності і більшість через працю над собою здатні на вчинки та перетворення, які роблять їх щасливими й помітними в соціумі. Однак є й такі, що через різні обставини плывуть за течією, гублячись і втрачаючи нагоду стати виразними особистостями. Знаю, що Віталію далеко не у всьому й не завжди відкривалася широка дорога, і довелося (й доводиться) долати важкі, інколи непереборні обставини. Попри це, ніколи не пам'ятаю його зневіреним, ображеним на життя. Мені завжди імпонувала

(ну, майже завжди) його «фірмова» насмішкуватість і безперервні потоки гумору, його особливий оптимізм і здатність із солоними жартами відповідати на виклики, які нам підносить життя. Пригадую, як одна його витівка ледь не шокувала мене (мова про телевізор, який нібито, зі слів тоді вже професора Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, через мій недогляд випав з вікна готелю в Лодзі); проте – скільки теплих почуттів до Віталія я мав, коли виявилось, що він так жартує.

Вражає і його вміння комунікувати з людьми, а ще більше – саме прагнення до спілкування. У нас ніколи не бракує ні тем для жвавого обговорення, ні бажання обмінюватися інформацією, думками про поточне наукове і суспільно-політичне життя (з традиційних «чоловічих» тем відсутній тільки футбол – маємо різні спортивні вподобання).

Достоту Віталій володіє вельми рідкісною в епоху засилля гаджетів та інтернету рисою – справжнім інтересом до життя у всіх його виявах. Тельвак скрізь і всюди, і це органічна властивість його особистості, а не якась настирлива допитливість. Мені добре відомо, скільком людям він щиро допомагав і допомагає лише тому, що відчуває такий обов'язок і має таку природну потребу. Інколи цим зловживають, інколи забувають, коли необхідність в його підтримці «відпадає», але більшість залишаються йому вдячними назавжди.

Мені близька і його громадська та політична позиція. Якщо з певних наукових чи людських питань ми інколи маємо відмінні погляди, то розуміння політичної ситуації в Україні та поза її межами, особливостей українського політичного процесу, ставлення до окремих персонажів і сил політичного спектру у нас з Віталієм навдововижу однакове. Будучи обставинами життя пов'язаний з Донбасом (зокрема, у Костянтинівці на Донеччині до російського вторгнення 24 лютого проживала його мама), він завжди розумів екзистенційну потребу в повному і незворотному розриві з «руським миром» у всіх його виявах. Тому завжди гостро іронізував / іронізує з українських політиків, інтелектуалів і громадських діячів, які проповідували конформістську й нереалістичну платформу «Схід і Захід разом». У нього ніколи не було ілюзій щодо можливостей побудови «України зі столицею в Донецьку» (на жаль, такі очікування були поширеними в деяких інтелектуальних середовищах аж до 2014 р.).

Звичайно ж, для більшості читачів цього тексту Віталій насамперед знаний як професійний історик високого рівня. Думаю, що як

дослідник В. Тельвак також виокремлюється певними унікальними властивостями. На мій погляд, він, як і головний герой більшості його наукових досліджень Михайло Грушевський, – «змодернізований позитивіст» (це термін, яким сам Віталій окреслює методологічний профіль найбільшого українського історика). Останніми десятиліттями іменування когось з істориків позитивістом набуло ледь не лайливого відтінку. Однак, щоб стрімко увірватися до академічної «тусовки», найкраще назвати себе постмодерністом (щоправда, з кінця 2000-х це самоозначення зійшло з мейнстріму академічної моди), новим інтелектуальним істориком etc.

Проте, як виявилось (що було завжди зрозуміло багатьом представникам цеху), позитивізм заховує у собі звичку творити свої тексти на максимально репрезентативній джерельній основі, на підставі ґрунтовної критики джерел, він спрямовує до ретельного продумування інтерпретацій – і до органічного несприйняття будь-яких непідтверджених «матеріалом» чи сумнівних висновків. Гадаю, що такий позитивізм має бути в основі будь-якого якісного наукового історичного дослідження. Власне, такого ґатунку позитивізм був альфою і омеґою наративів М. Грушевського, і, як здається, його прийнято за підґрунтя дослідницького інструментарію у творчій практиці і героя цього тексту.

Як історик історіографії, я, природно, цікавлюся й грушевськознавством, а тому знайомий з багатьма працями В. Тельвака. На мій погляд, Віталієві належить «перевідкриття» (поряд з деякими іншими вченими, коло яких, насправді, нечисленне) найвидатнішого українського історика, як заведено казати, «усіх часів і народів». У результаті його і його колег зусиль замість М. Грушевського як забронзовілого і міфологізованого «батька українців» / «першого українського президента», і не менш далекого від дійсності образу «руйнівника України» / творця «рудиментарної національної історії» постає вчений світового рівня, який був людиною своєї доби, і якому, попри вагання, протидію і помилки, вдалося створити інтелектуальний підмурівок для національного усталення українців. Сучасні грушевськознавці переконливо показали, що «бородатий дідок» з п'ятдесятигривневої купюри і сьогодні ідейно й інтелектуально цілком на часі, при тому він актуальний і в сенсі об'єкта для історичного дослідження.

Як здається, В. Тельвак, предметом наукових зацікавлень якого є передусім «рецепційна» грушевськіана, сам зазнав непомітної «ре-

цепції» з боку героя своїх студій. Це виявилось насамперед у надзвичайній працелюбності і працездатності Віталія як дослідника. Колиш Гюстав Флобер висловився, що, мовляв, займатися історією – це все одно, що випити океан і напудити склянку. Знаю напевне, що, наприклад, на вивчення студентської аудиторії Михайла Грушевського у Львівському університеті В. Тельвак «поклав» п'ять років безперервної праці в одному із львівських архівів. Формальним результатом стала книжкова публікація каталогу студентів М. Грушевського і вихід статті в «Українському історичному журналі» зазначеної тематики. Проте справжня вартість цих і багатьох інших студій Віталія виходить далеко поза межі інколи скромних «кількісних» показників (насправді називати скромною грушевськіану В. Тельвака можна лише в іронічному сенсі, адже вона складає понад 400 позицій!). Завдяки йому сучасний читач відкриває досі неznані або ж міфологізовані, спотворені сторінки життя, наукової і громадсько-політичної діяльності сеньйора національної історіографії, сприйняття М. Грушевського в українському суспільстві та поза межами України – і його сучасниками, і наступними поколіннями. І всі ці речі зроблено на ретельній доказовій джерельній базі. Думаю, що Михайло Сергійович до Віталія Васильовича як до історика не мав би великих претензій. Саме за високий науковий рівень досліджень і неабиякі людські якості Віталій тішиться повагою провідних українських і польських істориків.

Саме з праць В. Тельвака сучасний читач дізнається про чималий і сталий інтерес до діяльності М. Грушевського з боку сучасної йому інтелектуальної і політичної еліти європейських країн (мені особливо запам'ятався відзначений Віталієм факт реагування на смерть видатного українця з боку «Фелькішер беобахтер»). З текстів сучасного дрогобицького дослідника виразно бачимо коло юних однодумців та наукових послідовників молодого М. Грушевського (якими вчорашній випускник Університету Св. Володимира опікувався мов своїми дітьми), знане як його «Львівська історична школа» (у її наявності дехто із сучасників і нинішніх істориків сумнівався). З досліджень В. Тельвака знаємо й про неабияку роль метра української історіографії у формуванні обрисів українського політикуму першої половини ХХ ст. (адже його студентами були Дмитро Донцов, Євген Коновалець, Дмитро Вітовський, Матвій Яворський та ін.). Зрештою, за всієї залюбленості Віталія саме в науковий дискурс грушевськіани, чимало написано і речей, більш орієнтованих на студентство й на масового

читача. Тут згадаймо хоча б його синтетичні біографічні й методичні праці, зокрема, підготовлений у співавторстві з відомим грушевсько-знавцем Русланом Пирогом біографічний нарис про М. Грушевського (видання 2016 і 2021 років).

Віталієві у його 50 років вдалося багато з того, що не вдається більшості з нас упродовж всього життя. Не маю сумнівів, що попереду – нові здобутки. Важливо, щоб наш ювіляр зберігав той драйв, за який друзі і колеги його шанують і люблять. На жаль, не все в його руках. Побажаємо йому і всім українцям гідно пройти важкі випробування, які переживає сьогодні українська армія, українське суспільство і держава.

З роси і води тобі, дорогий друже!

Хронологія життя та діяльності

1974, 27 квітня – народився в м. Турка Львівської області у сім'ї Василя (1948–2009) та Любові з родини Марущенко (1951 р. н.) Тельваків.

1981–1991 – навчався у середній школі № 1 м. Костянтинівка Донецької області.

1992–1997 – навчався на історичному факультеті Дрогобицького державного педагогічного інституту імені Івана Франка (диплом з відзнакою).

1995, 25 липня – одруження з Вікторією Слободяник (Тельвак); донька Діана (1997 р. н.), син Дмитро (2009 р. н.).

Від 1997 – викладач Дрогобицького державного педагогічного інституту імені Івана Франка.

1998–2001 – навчався в аспірантурі Дрогобицького державного педагогічного інституту імені Івана Франка.

2001, 14 березня – у спеціалізованій вченій раді Львівського національного університету імені Івана Франка захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук на тему: «Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів М.С. Грушевського (кінець XIX – початок XX століття)», диплом кандидата наук від 13. 06. 2001.

Від 2001 – доцент Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Від 2001 – член редакційної колегії «Дрогобицького краєзнавчого збірника».

2001, вересень – участь у Міжнародній школі гуманітарних наук Східної та Центральної Європи, Фондація «Instytut Artes Liberales» (Варшава, Польща).

2002, 23 грудня – рішенням ВАК України присвоєно вчене звання доцента кафедри всесвітньої історії.

2002, липень-грудень – дослідницька стипендія NATO Advanced Fellowships Program (Східний інститут Варшавського університету, Польща).

2002, червень – дослідницька стипендія Фонду королеви Ядвіги Ягеллонського університету (Краків, Польща).

2003, грудень – дослідницька стипендія Фондації підтримки науки Каси ім. Юзефа Мяновського (м. Варшава, Польща).

2003, листопад – дослідницька стипендія Фонду королеви Ядвіги Ягеллонського університету (Краків, Польща).

2004, жовтень – дослідницька стипендія Фонду королеви Ядвіги Ягеллонського університету (Краків, Польща).

2005, листопад – дослідницька стипендія Фонду королеви Ядвіги Ягеллонського університету (Краків, Польща).

2006, червень-липень – дослідницька стипендія Фундації підтримки науки Каси ім. Юзефа Мяновського (м. Варшава, Польща).

2006, жовтень – 2007, червень – дослідницька стипендія Центру перспективних наукових досліджень та освіти в галузі соціальних і гуманітарних наук (CASE, Вільнюс).

2007, вересень-жовтень – дослідницька стипендія фонду Марії Здзярської-Залеської Історико-літературного товариства в Парижі (Бібліотека польська в Парижі, Франція).

2009, 30 січня – у спеціалізованій вченій раді Інституту історії України НАН України захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук на тему: «Рецепція творчої спадщини Михайла Грушевського в історичній думці кінця XIX – 30-х років XX століття», диплом доктора наук від 28. 04. 2009.

Від 2009 – професор Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Від 2009 – член редакційної колегії видання «Проблеми гуманітарних наук. Історія».

2011, 20 січня – рішенням Атестаційної колегії МОН України присвоєно вчене звання професора кафедри давньої історії України та спеціальних історичних дисциплін.

Від 2011 – член Історіографічного товариства, член Президії.

Від 2011 – член редакційної колегії видання «Sensus Historiae» (Познань, Польща).

Від 2012 – учасник дослідницького проекту з академічного видання творів Михайла Грушевського у 50 томах, упорядник шести книг.

Від 2012 – член редакційної колегії видання «Rocznik Historii Prasy Polskiej» (Краків, Польща).

Від 2012 – член редакційної колегії мультимедіального наукового журналу «Tourism, Sport and Health» (Ополє, Польща).

Від 2013 – член спеціалізованої вченої Д 36. 053. 01 (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка).

Від 2013 – член редакційної колегії видання «Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia VIII. Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis» (Краків, Польща).

Від 2013 – член спеціалізованої вченої К 73. 053. 01 (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького).

2014 – дослідницька стипендія Канадського інституту українських студій Університету Альберти (м. Едмонтон, Канада) з Вічного фонду ім. родини Стасюків.

Від 2014 – член редакційної колегії електронного історичного журналу «Scriptorium nostrum».

Від 2014 – член редакційної колегії видання «Rocznik Chelmski» (Холм, Польща).

Від 2015 – член спеціалізованої вченої Д 73. 053. 01 (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького)

2015 – дослідницька стипендія Української американської асоціації університетських професорів в США та Українського історичного товариства.

2015 – виконавець науково-дослідної роботи «Спільна історія України та Білорусі в сучасній колективній пам'яті обох народів: компаративний аналіз» (Державний фонд фундаментальних досліджень).

Від 2016 – учасник дослідницького проєкту «Електронний архів Михайла Грушевського».

2016 – виконавець науково-дослідної роботи: «Спільна історія України та Білорусі в сучасній колективній пам'яті обох народів: компаративний аналіз» (Державний фонд фундаментальних досліджень).

Від 2016 – член редакційної колегії видання «Historia @ Teoria» (Познань, Польща).

Від 2016 – член редакційної колегії видання «Podróżnik Historyczny» (Люблін, Польща).

Від 2016 – член редакційної колегії видання «Symposium historiographicum Czercasiensium = Черкаський історіографічний симпозіум» (Черкаси, Україна).

Від 2016 – член редакційної колегії видання «Східноєвропейський історичний вісник» (Дрогобич, Україна).

2016–2017 – виконавець науково-дослідної роботи «Національна політика іноземних держав на західноукраїнських землях (перша половина ХХ ст.): практика, досвід, уроки для сучасності» (Державний фонд фундаментальних досліджень).

Від 2017 – голова спеціалізованої вченої К 36. 053. 03 (Дрогобицький державний університет імені Івана Франка).

2017, 10–13 квітня – голова журі II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності «Історія» (Херсонський державний університет).

2017–2018 – виконавець науково-дослідної роботи: «Образи «сусідів» на прикордонні України, Польщі, Білорусі: конфліктні історичні дискурси про минуле та моделі примирення» (Державний фонд фундаментальних досліджень).

2018, 06–08 листопада – член журі VII Всеукраїнського студентського турніру з історії (Київський університет Бориса Грінченка).

2018 – подяка Львівської обласної ради за вагомий особистий внесок у розвиток вітчизняної науки, сумлінну працю, високий професіоналізм.

2018 – виконавець науково-дослідної роботи «Українська революція (1917–1921 рр.): селянський фактор» (Державний фонд фундаментальних досліджень).

2018, жовтень-листопад – 2019, січень, червень – дослідницька стипендія при Нагороді Івана Виговського (Лодзь–Вроцлав).

Від 2018 – член редакційної колегії видання «Український селянин» (Черкаси, Україна).

2019 – керівник проєкту «Українські та польські інтелектуали в другій половині XIX – першій третині XX ст.: співпраця, конфлікти, досвід для сьогодення», який проводили за грантом Президента України докторам наук для здійснення наукових досліджень на 2019 рік.

Від 2019 – член редакційної колегії видання «Михайло Грушевський. Студії та джерела» (Київ, Україна).

2019, 05–06 листопада – член журі VIII Всеукраїнського студентського турніру з історії (Київський університет Бориса Грінченка).

Від 2019 – експерт Наукової ради Міністерства освіти і науки України (секція 20 «Соціально-історичні науки»).

2020 – виконавець проєкту Національного фонду досліджень України «Політика пам'яті та історична свідомість населення на окупованих Росією територіях України (ОРДІО, АР Крим, Севастополь)».

2020, жовтень – 2021, липень – стипендіат Вишеградської стипендіальної програми (Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні).

2021 – лауреат Премії імені Михайла Грушевського НАН України.

2021 – експерт Ради експертів Міжнародної премії імені Івана Франка.

Від 2021 – голова спеціалізованої вченої ради Д 36. 053. 03 (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка).

Від 2021 – член спеціалізованої вченої ради Д 73. 053. 01 (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького).

2022 – експерт Українського культурного фонду.

2022 – експерт Ради експертів Міжнародної премії імені Івана Франка.

2022, липень-жовтень – дослідницька стипендія Фондації імені Кшиштофа Скубішевського (Варшава, Польща).

2023 – експерт Українського культурного фонду.

2023 – виконавець держбюджетної теми «Протидія історичній політиці країни-агресора РФ у процесі деокупації українських територій».

2023 – лауреат обласної премії для працівників наукових установ і закладів вищої освіти Львівської області у 2023 році за значні досягнення у галузі науки, які сприяють соціально-економічним перетворенням у регіоні й утверджують високий авторитет науковців Львівщини в Україні та світі.

2023 – експерт Ради експертів Міжнародної премії імені Івана Франка.

2023 – дослідницька стипендія Канадського інституту українських студій Університету Альберти (м. Едмонтон, Канада) з Вічного фонду Стефана та Ольги Павлюків.

2024 – виконавець держбюджетної теми «Освіта і наука як чинники післявоєнної відбудови: історичний досвід, уроки для України».

2024 – експерт Українського культурного фонду.

Список публікацій

1995

Статті:

1. Переяславська угода 1654 р. в дослідженнях М. Грушевського та В. Липинського (методологічний аспект). *Б. Хмельницький – славний син і видатний гетьман України* : матеріали і тези доповідей Рівненської міжрегіональної науково-практичної конференції, присвяченої 400-річчю від дня народження Б. Хмельницького 23–24 жовтня 1995 р. Рівне : Видавництво КП «Рівненський будинок науки і техніки», 1995. С. 90–91.

1996

Статті:

2. Церковно-освітня діяльність Петра Могили в дослідженнях Михайла Грушевського. *Історія релігій в Україні* : тези повідомлень VI Міжнародного круглого столу (Львів, 3–8 травня 1995 року). Львів, 1996. С. 233–234.

3. М. С. Грушевський про роль релігії в духовному відродженні України. *Сучасна гуманітарна освіта: стан і перспективи* : тези виступів учасників науково-практичної конференції. Чернівці : Митець, 1996. С. 131–134.

4. Християнство в філософії В. Розанова. *Творчість М. Гумільова в контексті культури срібного віку* : тези міжнародної наукової конференції, присвяченої 110-літтю від дня народження М. Гумільова. Дрогобич, 1996. С. 20–22.

5. Михайло Грушевський про походження бойків. *Бойківщина. Історія та сучасність* : матеріали історико-народознавчої конференції «Минуле і сучасне Бойківщини», яка відбулась у м. Самбір 6 березня 1996 року з нагоди 140-річчя від дня народження Михайла Зубрицького. Львів : Фіра-люкс, 1996. С. 64–65.

1997

Статті:

6. І. Франко про історичні концепції М. Грушевського. *Дрогобицький краєзнавчий збірник* : матеріали III-ї краєзнавчої конференції, проведеної в Дрогобицькому педагогічному інституті імені Івана Франка 17–18 травня 1996 року. Дрогобич, 1997. Випуск II. С. 164–168.

7. Дрогобиччина в дослідженнях М. Грушевського. *Дрогобицький краєзнавчий збірник* : матеріали III-ї краєзнавчої конференції, проведеної в Дрогобицькому педагогічному інституті імені Івана Франка 17–18 травня 1996 року. Дрогобич, 1997. Випуск II. С. 160–164.

8. Творчість історика. *Методологічний аспект* : матеріали 4-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Творчість як предмет міждисциплінарних досліджень та навчання», проведеної 24–25 квітня 1997 року. Київ : НТУУ «КПІ», 1997. С. 35–36.

9. Антропологическое измерение философии В. Розанова. *Людина та її дійсність : філософсько-антропологічні дослідження / Філософські пошуки*. Львів – Одеса : Cogito – Центр Європи, 1997. Вип. III. С. 143–147.

10. Морально-релігійні підстави первісного суспільства у рецепції М. Грушевського-соціолога. *Гуманізм і моральність: екзистенційні виміри* : збірник наукових праць. Львів, 1997. С. 197–202.

11. Історія українського мистецтва в дослідженнях М.С. Грушевського (історіософсько-методологічний аспект). *Людина і мистецтво в гуманістичних вимірах* : матеріали людинознавчих філософських читань. Львів : Край, 1997. Випуск IV. С. 144–148.

12. Християнство в житті та творчості Михайла Грушевського. *Історія релігій в Україні* : тези повідомлень VII Міжнародного круглого столу. Львів, 1997. С. 191–193.

13. В. В. Розанов и еврейство : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 110-літтю від дня народження І. Сєвєряніна. Частина I. «Срібний вік» як явище культури (філософія, культурологія, мистецтвознавство). Дрогобич, 1997. С. 75–80.

14. М. Грушевський та українська історіографія початку XX ст. (методологічно-історіософські аспекти). *Наукові записки. Серія : Історія*. Випуск VI. Тернопіль, 1997. С. 55–58.

1998

Окремі видання:

15. М. С. Грушевський. Найвидатніший Український історик. Політик. Державний і громадський діяч : навчальний посібник. Дрогобич, 1998. 50 с.

Статті:

16. Філософські витоки формування творчого методу Михайла Грушевського (період 1886–1903 рр.). *Людина і творчість: гуманістичні вияви* : матеріали людинознавчих філософських читань. Дрогобич : Вимір, 1998. Випуск. VI. С. 306–313.

17. Берестейська унія на білоруських землях у працях М. С. Грушевського. *Методологічні проблеми гуманітарних наук* : наукові записки ДДПІ ім. Івана Франка. Дрогобич, 1998. Випуск перший. С. 132–140.

18. Примітивні релігійні уявлення в соціологічній концепції М. С. Грушевського. *Історія релігій в Україні* : матеріали VIII міжнародного круглого столу (Львів, 11–13 травня 1998 року). Львів : Логос, 1998. С. 263–264.

19. Хмельниччина в історіософії Михайла Грушевського. *Дрогобицький краєзнавчий збірник* : наукове видання історичного факультету ДДПУ. Дрогобич, 1998. Вип. III. С. 5063.

1999

Окремі видання:

20. Історіософія та методологія історії : навчально-методичний посібник. Дрогобич, 1999. Ч. I. Історіософія. 106 с.

Статті:

21. Теоретичні проблеми історії в дослідженнях М. С. Грушевського-релігієзнавця. *Історія релігій в Україні* : матеріали IX міжнародної конференції. 11–13 травня 1999 року. Львів : Логос, 1999. Кн. II. С. 165–167.

22. Молодість Михайла Грушевського (до проблеми формування світогляду). *Грані* : науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. Дніпропетровськ, 2000. 6 (14), листопад-грудень. С. 17–21.

2000

Статті:

23. Християнство в історіософії Михайла Грушевського. *Дрогобицький краєзнавчий збірник* : наукове видання історичного факультету ДДПУ ім. Івана Франка. Вип. IV. Дрогобич : Вимір, 2000. С. 212–222.

24. Історико-теоретичні дослідження в грушевськознавстві (90-ті рр. XX ст.). *Проблеми гуманітарних наук* : наукові записки ДДПУ. Дрогобич : Вимір, 2000. Випуск п'ятий. С. 163–174.

25. Перший том «Історії України-Руси» М. Грушевського (до проблеми еволюції історико-теоретичних поглядів). *Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка* : збірник наукових праць. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. Вип. 3. С. 252–256.

26. Вивчення історико-теоретичної спадщини Михайла Грушевського в історіографії української діаспори (1939–1990 рр.). *Вісник Львівського університету. Серія історична*. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. Вип. 35–36. С. 354–366.

27. Внесок «Українського історика» в дослідження історико-теоретичної спадщини М.С. Грушевського. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія історична. Київ : Видавничий центр «Київський університет», 2000. Випуск 50. С. 4–8.

Рецензії:

28. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Огляд видань. *Записки наукового товариства імені Шевченка*. Львів, 2000. Том CCXL : Праці комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. С. 715–720.

2001

Статті:

29. Михайло Грушевський про місце історії в житті суспільства. *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету : історичні науки / Українська історіографія на рубежі століть* : матеріали міжнародної наукової конференції, 25–26 жовтня 2001 р. Кам'янець-Подільський : Оіум, 2001. Т. 7 (9). С. 36–43.

30. Діяльність Дрогобицького осередку УІТ ім. М. Грушевського. *Український історик*. 2001. Том XXXVIII. № 1–4. С. 308–309 (Спів-автор – Леонід Тимошенко).

31. Формування світогляду та наукових зацікавлень Михайла Грушевського (до 1886 року). *Міжнародний науковий конгрес «Українська історична наука на порозі XXI століття»*. Чернівці, 16–18 травня 2000 р. Доповіді та повідомлення / Українське історичне товариство, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича ; відповідальні редактори: Л. Винар, Ю. Макар. Чернівці : Рута, 2001. Том 3. С. 180–186.

32. Теоретичні проблеми історії у творчій спадщині М. С. Грушевського-рецензента (1894–1914 рр.). *Київська старовина* : науковий історико-філологічний журнал. 2001. № 5. С. 157–166.

33. Ідея прогресу в історичній концепції Михайла Грушевського. *Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка* : збірник наукових праць. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. Випуск 4. С. 311–321.

34. Теоретичні проблеми історії в творчій спадщині М. С. Грушевського-рецензента (1894–1914 рр.). *Дніпропетровський історико-археографічний збірник*. Випуск 2. Дніпропетровськ : Генеза, 2001. С. 209–225.

35. Проблема рушійних сил еволюції в історіософії Михайла Грушевського. *Дрогобицький краєзнавчий збірник* : наукове видання історичного факультету ДДПУ ім. Івана Франка. Дрогобич, 2001. Вип. V. С. 209–222.

Рецензії:

36. Педич В. Історична школа М. Грушевського у Львові (1894–1914 рр.). Івано-Франківськ, 1997. 208 с. *Дрогобицький краєзнавчий збірник* : наукове видання історичного факультету ДДПУ ім. Івана Франка. Дрогобич, 2001. Вип. V. С. 390–398.

2002

Окремі видання:

37. Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів Михайла Грушевського (кінець XIX – початок XX століття) : монографія. Дрогобич : Вимір, 2002. 228 с.

38. Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів Михайла Грушевського (кінець XIX – початок XX століття) : монографія. Нью-Йорк – Дрогобич, 2002. 236 с.

Рецензія: Зашкільняк Л. [Рец. на кн.] : Тельвак В. Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів Михайла Грушевського (кінець XIX – початок XX століття). *Український історик*. 2003. Ч. 1–5 (156–160). С. 547–551.

Статті:

39. Методологічні основи історичних поглядів М. С. Грушевського (кінець XIX – початок XX століття). *Київська старовина* : науковий історико-філологічний журнал. 2002. № 2. С. 3–28.

40. Суб'єкт історичного процесу в історіософії Михайла Грушевського. *Михайло Грушевський – науковець і політик у контексті сучасності* : збірник наукових праць. Київ : Українська видавнича спілка, 2002. С. 59–74.

41. Теоретична спадщина Михайла Грушевського у східноєвропейській історіографії першої половини XX століття. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич : Вимір, 2002. Вип. VI. С. 384–394.

42. Михайло Грушевський у Київському університеті (до проблеми формування теоретико-методологічних поглядів). *Український історик*. 2002. № 1–4. С. 186–209.

43. Наукова спадщина Михайла Грушевського в російській історіографії кінця XIX – першої половини XX століття. *Схід-Захід* : історико-культурологічний збірник. Харків : ФріМайнд, 2002. Вип. V. С. 64–78.

Рецензії:

44. Масненко В. В. Історичні концепції М. С. Грушевського та В. К. Липинського. *Методологічний і суспільно-політичний виміри української історичної думки 1920-х років*. Київ, Черкаси : Брама-ІСУЕП, 2000. 284 с. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич : Вимір, 2002. Вип. VI. С. 594–603.

2003

Статті:

45. Регіональна політика та краєзнавчі ініціативи Історичного товариства у Львові наприкінці XIX – на початку XX століть. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич : Коло, 2003. Вип. VII. С. 335–344.

46. Проблеми дослідження теоретико-методологічної спадщини М. Грушевського на сторінках «Українського історика». *Український історик*. № 1–5. 2003. С. 177–192.

Рецензії:

47. Листування Михайла Грушевського. *Український історик*. № 1–5. 2003. Том II. С. 536–539.

2004

Окремі видання:

48. Михайло Грушевський. Найвидатніший Український історик. Політик. Державний і громадський діяч : методичний посібник до спецсемінару. Дрогобич, 2004. 48 с.

Статті:

49. Юдаїка у спадщині Михайла Грушевського. *Історія релігій в Україні* : науковий щорічник, 2004 рік. Львів : Логос, 2004. Книга II. С. 40–45.

50. Теоретико-методологічна проблематика на сторінках «Kwartalnika Historycznego» (до вибуху Першої світової війни). *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* / pod redakcją Jerzego Maternickiego, Leonida Zaskilniaka. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2004. Tom II. S. 85–106.

51. Теоретичні аспекти європейської історіографії в рецензійній спадщині Михайла Грушевського (львівська доба). *Polska i jej wschodni sąsiedzi* / pod redakcją Andrzeja Andrusiewicza. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2004. Tom 4. S. 61–74.

52. Інституційні та теоретичні засади української історичної науки на зламі ХІХ–ХХ ст. в науковій спадщині Михайла Грушевського. *Історія та історіографія в Європі*. Київ, 2004. Вип. 3 : Історична наука як засіб політичної легітимізації в Німеччині та в Україні у ХХ столітті. С. 107–115.

53. Иудаика в творческом наследии Михаила Грушевского (историографическая и политическая практики) : материалы Одиннадцатой Ежегодной международной междисциплинарной конференции по иудаике. Москва, 2004. Выпуск 16. Часть 2. Академическая серия. С. 113–124.

54. Листи Михайла Грушевського у краківських архівах. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Вип. VIII. Дрогобич : Коло, 2004. С. 511–514.

55. Організація та діяльність Краківського кола Історичного товариства у Львові (до 1918 року). *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич : Коло, 2004. Вип. VIII. С. 285–293.

Рецензії:

56. Огляд нових видань Українського історичного товариства. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич : Коло, 2004. Вип. VIII. С. 540–541.

2005

Окремі видання:

57. Михайло Грушевський як дослідник української історіографії : монографія. Київ – Дрогобич, 2005. 334 с. (Співавтор – Вікторія Тельвак).

Рецензії: Крот В. [Рец. на кн.] : Тельвак В., Тельвак В. Михайло Грушевський як дослідник української історіографії. Київ – Дрогобич, 2005. 334 с. *Ейдос*. 2006. Вип. 2. С. 470–474; Педич В. [Рец. на кн.] : Тельвак В., Тельвак В. Михайло Грушевський як дослідник української історіографії. Київ – Дрогобич, 2005. 334 с. *Український історик*. 2006. Ч. 1–3 (169–171). С. 285–289.

Статті:

58. Теоретико-методологічні засади історико-церковних студій Михайла Грушевського. *Історія релігій в Україні* : науковий щорічник – 2005 рік. Львів : Логос, 2005. Книга II. С. 298–304 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

59. Польська грушевськіана кінця ХІХ – початку ХХ ст. *Український історик*. 2004–2005. № 3–4 / 1. С. 47–60.

60. Дрогобицький науковий гурток Історичного товариства у Львові. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич : Коло, 2004. Вип. VIII. С. 256–263.

61. Дрогобицький науковий гурток Історичного товариства у Львові. *Drohobycz – miasto wielu kultur* / pod redakcją Włodzimierza Bonusiaka. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2005. С. 116–127.

62. Огляд української історіографії кінця XIX – початку XX століття на сторінках «Kwartalnika Historycznego». *Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки*. Черкаси, 2005. Вип. 66. С. 3–11.

63. Українська історична наука на сторінках часопису «Kwartalnik Historyczny». *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* / pod redakcją Jerzego Maternickiego, Leonida Zaskilniaka. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2005. Tom III. S. 245–256.

64. Михайло Грушевський. *Історіографічні дослідження в Україні*. Київ, 2005. Випуск 15 : Визначні постаті української історіографії XIX–XX ст. С. 319–394.

65. Наукова спадщина Михайла Грушевського в польській історіографії першої половини XX ст. *Polska – Europa – świat XX wieku. Studia i szkice ofiarowane Profesorowi Włodzimierzowi Bonusiakowi w czterdziestolecie Jego pracy twórczej* / pod redakcją Wacława Wierzbieńca. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2005. S. 821–836.

66. Теоретичне грушевськознавство: здобутки та перспективи пошуку. *II Міжнародний науковий конгрес українських істориків «Українська історична наука на сучасному етапі розвитку»*. Кам'янець-Подільський – Київ – Нью-Йорк – Острог, 2005. Том 1. С. 371–378 (Співатор – Вікторія Тельвак).

67. Ідея соборності України у спадщині М. Грушевського (історіографічний та політичний аспекти). *Україна соборна* : збірник наукових статей. Випуск 2. Частина I. Історико-політологічні та правові засади соборності й державотворення в Україні. Київ, 2005. С. 78–83 (Співатор – Василь Педич).

68. Українська проблематика на сторінках «Kwartalnika Historycznego» (львівський період). *Kraków – Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku* : VIII Międzynarodowa Konferencja Naukowa (16–18 listopada 2005 roku). Streszczenia referatów. Kraków, 2005. S. 15–16.

69. Organizacja i działalność Lwowskiego Grona Komisji Historycznej Akademii Umiejętności. *Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie*. Rok L. Kraków, 2005. S. 13–25.

70. «Kwartalnik Historyczny»: феномен інституції (кінець XIX – початок XX ст.) *Ейдос*. Альманах теорії та історії історичної науки / головний редактор В. Смолій ; відповідальний редактор І. Колесник. Київ : Інститут історії України НАН України, 2005. Вип. 1. С. 317–332.

71. Взаємини Івана Франка та Михайла Грушевського в історіографічній традиції. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич : Коло, 2005. Вип. IX. С. 48–60.

Рецензії:

72. Масненко В.В. Історична думка та націотворення в Україні (кінець XIX – перша третина XX ст.). Київ; Черкаси : Відлуння-Плюс, 2001. 440 с. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Вип. IX. Дрогобич : Коло, 2005. С. 580–590.

73. Листування Михайла Грушевського. Т. III. / ред. Л. Винар ; упор.: Г. Бурлака, Н. Лисенко. Київ – Нью-Йорк : УІТ, 2006. 718 с.; іл. Серія : Епістолярні джерела грушевськознавства. *Український історик*. № 3 4 / 1. 2004–2005. С. 278–281.

2006

Статті:

74. Краєзнавство Дрогобищини в дослідженнях Михайла Грушевського. *Збірник наукових праць. Серія «Історія та географія»* / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків : Майдан, 2006. Вип. 21–22. С. 155–157 (Співатор – Вікторія Тельвак).

75. VIII Міжнародна наукова конференція «Краків – Львів: книги, часописи, бібліотеки XIX та XX століття». *Український історичний журнал*. 2006. № 2. С. 235–236 (Співатор – Василь Педич).

76. Постать Михайла Грушевського в польській історіографії (кінець XIX – XX ст.). *Український історичний журнал*. 2006. № 5. С. 67–82.

77. Truskavets. *Tourist and spa advantages of selected places* / Edited by Wiesław Drobek, Roman Nowacki. Opole : Technical University of Opole, 2006. P. 185–201.

78. Організація і діяльність Львівського грона Історичної комісії Академії Знань у Кракові. *Багатокультурне історичне середовище Львова в XIX і XX століттях* / за ред. Леоніда Зашкільняка і Єжи Матерніцького. Львів – Жешув, 2006. Том. IV. С. 355–367.

79. Michał Hruszewski – życie i dzieło. *Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie*. Rok LI. Kraków, 2006. S. 519–550.

80. Історіософія. *Українська архівна енциклопедія. Робочий зошит «Д» – «М»*. Київ, 2006. С. 224.

81. Історіографічне джерело. *Українська архівна енциклопедія. Робочий зошит «Д» – «М»*. Київ, 2006. С. 217–218.

82. Дрогобицький краєзнавчий збірник. *Українська архівна енциклопедія. Робочий зошит «Д» – «М»*. Київ, 2006. С. 136.

83. Historiografia ukraińska końca XIX – początku XX wieku na stronach «Kwartalnika Historycznego». Razem w Europie / pod redakcją naukową Ireny Miklaszewicz, Rustisa Kamuntawičusa. Kaunas, 2006. S. 134–145.

84. Польська грушевськаяна (30 pp. XX ст. – поч. XXI ст.). *Український історик*. 2006. № 1–3. С. 52–70.

85. VIII Міжнародна наукова конференція «Краків – Львів: книги, часописи, бібліотеки XIX та XX століття». *Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis*. Folia 39. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia IV. Kraków, 2006. S. 263–264 (Співавтор – Василь Педич).

86. История и историки на пограничье (Львов как центр формирования украинской национальной историографии). *Перекрестки*. Журнал исследований восточноевропейского пограничья. Вильнюс, 2006. № 3–4. С. 97–111.

87. Пограничье: Польша – Украина. *Перекрестки*. Журнал исследований восточноевропейского пограничья. Вильнюс, 2006. № 3–4. С. 193–196.

88. Дрогобычский краеведческий сборник (обзор IX выпусков). *Перекрестки*. Журнал исследований восточноевропейского пограничья. Вильнюс, 2006. № 3–4. С. 202–217.

89. Українська проблематика на сторінках «Kwartalnika Historycznego» (львівський період. *Kraków – Lwów: książki – czasopisma – biblioteki* / pod redakcją Haliny Kosętki. Kraków : Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2006. Tom VIII. S. 485–495.

90. Науково-популярні праці Михайла Грушевського в історіографічних дискусіях початку XX століття. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич : Коло, 2006. Вип. X. С. 348–358.

91. Малознана німецькомовна праця Михайла Грушевського. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич : Коло, 2006. Вип. X. С. 681–701.

92. Професору Любомиру Винару – 75. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич : Коло, 2006. Вип. X. С. 826–828 (Співавтори: Леонід Тимошенко, Євген Пшеничний).

93. History and Historians at the Border (Lviv as the Center of Formation of Ukrainian National Historiography). *Crossroads Digest*. Vilnius, 2006. № 1. P. 105–118.

Рецензії:

94. Stobiecki Rafał. Klio na wygnaniu. Z dziejów polskiej historiografii na uchodźstwie w Wielkiej Brytanii po 1945 r. Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 2005. 372 s. *Ейдос*. Альманах теорії та історії історичної науки / головний редактор В. Смолій ; відповідальний редактор

І. Колесник. Вип. 2. Київ : Інститут історії України НАН України, 2006. Ч. 1. С. 458–469.

95. Любомир Винар. Михайло Грушевський і Наукове товариство ім. Шевченка: 1892–1934. Нью-Йорк; Дрогобич; Львів : Українське історичне товариство, 2006. 384 с. ; іл. Серія грушевськіяна, том 8. *Вісник НТШ*. Львів, 2006. Число 37. Весна-літо. С. 54–55.

96. Любомир Винар. Михайло Грушевський і Наукове товариство ім. Шевченка: 1892–1934. Нью-Йорк; Дрогобич; Львів : Українське історичне товариство, 2006. 384 с.; іл. Серія грушевськіяна, том 8. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Вип. Х. Дрогобич : Коло, 2006. С. 780–783.

2007

Окремі видання:

97. Біографічні нариси видатних представників європейської культури. Михайло Грушевський (1866–1934). Opole : Politechnika Opolska, 2007. 375 s. (Співатори: Роман Новацький, Вікторія Тельвак).

Рецензія: Гирич І. [Рец. на кн.] : Шаповал Ю., Верба І. Михайло Грушевський. Київ : Альтернативи, 2005. 352 с.; Новацький Р., Тельвак Вікторія, Тельвак Віталій. Біографічні нариси видатних представників європейської культури. Михайло Грушевський (1866–1934) : нариси та монографії. Ч. 198. Ополь : Політехніка Опольська, 2007. 375 с. *Український археографічний щорічник. Нова серія*. Київ, 2007. Випуск 12. С. 774–779.

Статті:

98. Перший том «Історії України-Руси» Михайла Грушевського в оцінках сучасників. *Історіографічні дослідження в Україні*. Київ : НАН України ; Ін-т історії України, 2007. Випуск 17. С. 16–38.

99. Михайло Грушевський contra Володимир Мількович (до проблеми формування дискусійного поля української історіографії початку ХХ століття). *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство* : міжвід. зб. наук. праць. Вип. 9 / редкол.: Г. В. Боряк (голова), І. Б. Матяш (заст. голови) та ін. Київ, 2007. С. 255–269.

100. Історія Скиту Манявського в дослідженні Юліана Целевича. *Історія релігій в Україні. Науковий щорічник – 2007 рік*. Львів : Логос, 2007. Книга І. С. 710–714 (Співатор – Василь Педич).

101. Mychajło Hruszewski (1866–1934). *Złota księga historiografii łwowskiej XIX i XX wieku* / pod redakcją Jerzego Maternickiego przy współpracy Leonida Zaszkilniaka. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2007. S. 343–358.

102. Проблема «Франко–Грушевський» в українській історіографії. *Український історик*. 2006–2007. № 4 / 1–2. С. 183–199.

103. Німецькомовна «Історія українського народу» Михайла Грушевського в оцінках сучасників. *Український історичний журнал*. 2007. № 3. С. 175–189.

104. Співпраця польських та українських істориків в другій половині XIX – на початку XX століття. *Pogranicze: Obsesje – Projekcj – Projekty* / redakcja Monika Bednarczuk i Beata Kucharska. Chełm : Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie, 2007. S. 79–89. (Співавтор – Вікторія Тельвак).

105. Дискусії довкола першого тому «Історії України-Руси» Михайла Грушевського наприкінці XIX – на початку XX ст. *III Міжнародний науковий конгрес українських істориків «Українська історична наука на шляху творчого поступу»*. Луцьк, 17–19 травня 2006 р. Луцьк, 2007. Том 1. С. 329–334.

106. Постать Михайла Грушевського в польській історіографії XX століття. *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* Tom V / pod redakcją Jerzego Maternickiego, Leonida Zaszkilniaka. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2007. S. 54–87.

107. Українська історіографія в пошуках ідентичності (за матеріалами дискусій на сторінках львівської преси). *Kraków – Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku* : IX Międzynarodowa Konferencja Naukowa (21–23 listopada 2007 roku). Streszczenia referatów. Kraków, 2005. S. 32–33.

108. Історичне товариство у Львові та краєзнавчий рух в Галичині (кінець XIX – початок XX століття). *Fasciculi Musei Regionalis Brzozoviensis*. Brzozów : Wydawnictwo Museum Regionalnego im. Adama Fastnachta w Brzozowie, 2007. № 2. S. 165–174.

109. Наукова діяльність Михайла Грушевського в дискусіях революційної доби. *Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки*. Черкаси, 2007. Вип. 100. С. 27–39.

110. Рецензія Ніколає Йорги на «Geschichte des ukrainischen (ruthenischen) Volkes» Михайла Грушевського. *Український археографічний щорічник. Нова серія*. Київ, 2007. Випуск 12. С. 840–844.

111. Польська грушевськіана XX століття : матеріали VI Міжнародного конгресу українців. *Історія. Політологія* : зб. наук. статей. Київ, 2007. Кн. 3. Ч. 1. С. 60–72.

112. Початки наукової діяльності Михайла Грушевського в оцінках істориків кінця XIX століття (до проблеми генези грушевськознавчих концепцій). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2007. Вип. 91–93. С. 66–69.

Рецензії:

113. Любомир Винар. Михайло Грушевський і Наукове товариство ім. Шевченка: 1892–1934. Нью-Йорк; Дрогобич; Львів : Українське історичне товариство, 2006. 384 с.; іл. Серія грушевськіяна, том 8. *Український історик*. 2006–2007. № 4 / 1–2. С. 372–376.

114. Зайцева З. І. Український науковий рух: інституціональні аспекти розвитку (кінець XIX – початок XX ст.) Київ : КНЕУ, 2006. 368 с. *Україна модерна. Стандарти науки і академічне середовище*. Київ – Львів : Критика, 2007. Число 12 (1). С. 277–290.

2008

Окремі видання:

115. Творча спадщина Михайла Грушевського в оцінках сучасників (кінець XIX – 30-ті роки XX століття) : монографія. Київ – Дрогобич : Вимір, 2008. 494 с.

Рецензії: Калакура Я. [Рец. на кн.] : Тельвак Віталій. Творча спадщина Михайла Грушевського в оцінках сучасників (кінець XIX – 30-ті роки XX століття). Київ – Дрогобич : Вимір, 2008. 494 с. *Український історичний журнал*. 2008. № 5. С. 228–230; Педич В. [Рец. на кн.] : Тельвак Віталій. Творча спадщина Михайла Грушевського в оцінках сучасників (кінець XI – 30-ті роки XX століття). Київ – Дрогобич : Вимір, 2008. 494 с. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич : Коло, 2008. Вип. XI–XII. С. 737–740; Масненко В. В. [Рец. на кн.] : Тельвак В. В. Творча спадщина Михайла Грушевського в оцінках сучасників (кінець XIX – 30 ті роки XX століття). Київ – Дрогобич : Вимір, 2008. 494 с. *Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки*. Черкаси, 2009. № 160–161. С. 217–222; Яремчук В. [Рец. на кн.] : Творча спадщина Михайла Грушевського в оцінках сучасників (кінець XIX – 30-ті роки XX століття). В. Тельвак. *Український історик*. 2009. № 1–4. С. 356–360.

116. Михайло Грушевський на тлі доби. Перша частина. Дрогобич – Opole : Politechnika Opolska, 2008. Т. 229. Серія: «Нариси та монографії». 378 s. (Співавтор – Роман Новацький).

Статті:

117. Діяльність Михайла Грушевського еміграційної доби в дискусіях першої половини 20-х років. *Історіографічні дослідження в Україні*. Київ : НАН України. Ін-т історії України, 2008. Випуск 18. С. 181–203.

118. Історичне товариство у Львові та краєзнавчий рух в Галичині (кінець XIX – початок XX століття) : *Збірник наукових праць. Серія «Історія*

та географія» / Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. Харків : Майдан, 2008. Вип. 31. С. 145–147 (Співавтор – Вікторія Тельбак).

119. Проблема утворення галицької православної митрополії в українській історіографії. *Історія релігій в Україні*. Науковий щорічник – 2008 рік. Львів : Логос, 2007. Книга I. С. 484–489 (Співавтор – Василь Педич).

120. IX Міжнародна наукова конференція «Краків – Львів: книги, часописи, бібліотеки XIX та XX століття». *Український історичний журнал*. 2008. № 2. С. 200–203 (Співавтори: Василь Педич, Богдан Янишин).

121. Творча спадщина Михайла Грушевського в інформаційно-пропагандистській діяльності СБУ. Проблеми історії України XIX – початку XX ст. Київ : Інститут історії України, 2008. Випуск XIV. С. 208–220.

122. Смерть Михайла Грушевського очима західного світу. *Бористен*. 2008. № 4 (202). С. 27–29.

123. Постать Михайла Грушевського в західноукраїнській публіцистиці середини – другої половини 30-х років XX ст. *Історичний журнал*. Київ, 2008. № 3 (39). С. 46–57.

124. Погляди Михайла Грушевського в історичному дискурсі зламу XIX–XX століття. *Historia – mentalność – tożsamość. Miejsce i rola historii oraz historyków w życiu narodu polskiego i ukraińskiego w XIX i XX wieku* : Praca zbiorowa pod redakcją Joanny Pisulińskiej, Pawła Sierżęgi, Leonida Zaskilniaka. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2008. S. 309–319.

125. Метанаратив М. Грушевського в історіографічному дискурсі доби Модерну. *Ейдос*. Альманах теорії та історії історичної науки / головний редактор В. Смолій ; відповідальний редактор І. Колесник. Вип. 3. Київ : Інститут історії України НАН України, 2008. С. 227–239.

126. Наукові погляди Михайла Грушевського в історіографічних дискусіях у Російській імперії кінця XIX – початку XX ст. *Студії з архівної справи та документознавства*. Київ, 2008. Т. 16. С. 42–57.

127. Наукова діяльність Михайла Грушевського радянської доби очима західноукраїнської та еміграційної інтелігенції. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Вип. XI–XII. Дрогобич : Коло, 2008. С. 237–252.

128. Україніка у рукописних фондах Бібліотеки Польської в Парижі. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Вип. XI–XII. Дрогобич : Коло, 2008. С. 640–653.

129. Наукова діяльність Михайла Грушевського перших радянських років в оцінках сучасників. *Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки*. Черкаси, 2008. Вип. 133–134. С. 27–34.

130. *Ukrainica w zbiorach rękopisów Biblioteki Polskiej w Paryżu. Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie*. Rok LIII. Kraków, 2008. S. 481–497.

131. Життєвий і творчий шлях М. Грушевського в ювілейних оцінках 1926 р. *Український історичний журнал*. 2008. № 6. С. 111–125.

132. Михайло Грушевський у публіцистиці військового часу (1914–1916 рр.). *Український історик*. 2008. № 3–4. С. 271–292.

133. Історіософія. *Українська архівна енциклопедія* / Держкомархів України, УНДІАСД ; редколегія: І. Б. Матяш (голова) та ін. Київ, 2008. С. 480.

134. Історіографічне джерело. *Українська архівна енциклопедія* / Держкомархів України, УНДІАСД ; редколегія: І. Б. Матяш (голова) та ін. Київ, 2008. С. 475–476.

135. *Дрогобицький краєзнавчий збірник. Українська архівна енциклопедія* / Держкомархів України, УНДІАСД ; редколегія: І. Б. Матяш (голова) та ін. Київ, 2008. С. 389.

Рецензії:

136. Kolbuszewska Jolanta. Mutacja modernistyczna w historiografii polskiej (przełom XIX i XX wieku). Łódź : Ibidem, 2005. 253 s. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Вип. XI–XII. Дрогобич : Коло, 2008. С. 695–700.

2009

Окремі видання:

137. Історіософія та методологія історії : навчальний посібник. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2009. 43 с.

138. Грушевськознавство – спеціальна галузь історичних знань : навчально-методичний посібник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Дрогобич, 2009. 280 с.

Статті:

139. Некролог на Михайла Грушевського на сторінках німецької газети. *Пам'ятки* : археографічний щорічник. Київ, 2009. Т. 9. С. 169–174.

140. Краківська доба життя та діяльності Степана Томашівського у світлі документів Архіву Ягеллонського університету. *Архіви України*. 2009. Випуск 1–2 (263), січень–квітень. С. 138–149.

141. В умовах монархії Габсбургів. Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку ХХІ ст.). Дрогобич : Коло, 2009. С. 87–140 (Співавтори: Михайло Кріль, Юрій Стецик).

142. Відгомони смерті Михайла Грушевського на сторінках львівських видань (1934–1935 pp.). *Kraków – Lwów : książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku* : Jubileuszowa X Międzynarodowa Konferencja Naukowa (20–22 października 2009 roku). Streszczenia referatów. Kraków, 2009. S. 16–17 (Співавтор – Василь Педич).

143. Українська історіографія в пошуках ідентичності (за матеріалами дискусій на сторінках львівської преси). *Kraków – Lwów: książki-czasopisma-biblioteki* / pod redakcją Haliny Kosętki. Kraków : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2009. Tom IX. Część 2. S. 265–272.

144. Михайло Грушевський та німецьке слов'янознавство першої третини ХХ століття. *Студії з архівної справи та документознавства* / Держкомархів України, УНДІАСД ; редкол.: І. Б. Матяш (голов. ред.) та ін. Київ, 2009. Т. 17. С. 148–155.

145. Дрогобицький краєзнавчий збірник. *Енциклопедія сучасної України*. Київ, 2008. Том 8 (Дл – Дя). С. 13.

146. IX Miżnarodna naukowa konferencja «Kraków – Lwów: knyhy, czasopysy, biblioteki XIX ta XX stolittja». *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia VII* / pod red. Haliny Kosętki. Kraków, 2009. Folia 68. S. 288–29 (Співавтор: Василь Педич, Богдан Янишин).

147. III Міжнародна конференція «Історія – ментальність – ідентичність». *Український історичний журнал*. Київ, 2009. № 6. С. 225–226 (Співавтор – Василь Педич).

148. Mychajło Hruszewski – wybitny ukraiński uczony i polityk (przyzycnek do biografii). *Rocznik Chełmski*. Chełm, 2009. Tom 13. S. 211–226.

149. Холм у житті та творчості Михайла Грушевського. Chełm nieznany. *Ludzie. Miejsca. Wydarzenia* / pod red. M. Karwatowskiej. Chełm : Chełmskie Towarzystwo Naukowe, 2009. S. 53–60 (Співавтор – Василь Педич).

150. Сучасна польська та російська грушевськіана: спроба історіографічного порівняння. *Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки*. Черкаси, 2009. Вип. 160–161. С. 77–85 (Співавтор – Вікторія Тельбак).

151. Діяльність Михайла Грушевського доби Центральної Ради в оцінках сучасників. *Кам'янець-Подільський – остання столиця Української Народної Республіки* : матеріали Всеукраїнської наукової конференції. Кам'янець-Подільський, 6–7 жовтня 2009 р. Кам'янець-Подільський, 2009. С. 105–122.

152. Організація і діяльність Львівського грона Історичної комісії Академії знань у Кракові. *Хроніка 2000. Україна – Польща: діалог упродовж тисячоліть*. Київ, 2009. С. 615–630.

153. «Kwartalnik Historyczny»: феномен польської історіографії кінця XIX – початку XX ст. *Хроніка 2000. Україна – Польща: діалог упродовж тисячоліть*. Київ, 2009. С. 631–649.

154. Марксистська рецепція творчого доробку Михайла Грушевського (перша третина XX століття). *Український археографічний щорічник. Нова серія*. Київ : Український письменник, 2009. Випуск 12. С. 365–397.

155. Відзначення ювілеїв Михайла Грушевського на початку XX століття. *Історіографічні та джерелознавчі проблеми історії України. Теорія. Методика. Практика*. Донецьк : Вид-во ДНУ, 2009. С. 328–253.

156. Вшанування пам'яті Михайла Грушевського на сторінках польських видань (1934–1939 рр.). *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Вип. XIII. Дрогобич : Коло, 2009. С. 176–183.

Рецензії:

157. Яремчук В. Минуле України в історичній науці УРСР післясталінської доби. Острог : Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія», 2009. 526 с. *Український історичний журнал*. 2009. № 4. С. 225–229.

158. Джерела-аналіз-новизна [Рец. на книгу] : Вирський Д. Річпосполитська історіографія України (XVI – середина XVII ст. Київ : Інститут історії України НАН України, 2008. У 2-х ч. Ч. 1. 502 с.; Ч. 2 (Додатки). 466 с.). *Бористен*. 2009. № 3. С. 31–32.

159. Рукописи, документи і матеріали Михайла Грушевського у фондах Центрального державного історичного архіву України у Львові. Каталог / упорядник О. Мартиненко. Львів, 2005. 219 с. *Український археографічний щорічник*. Нова серія. Київ : Український письменник, 2009. Випуск 12. С. 720–724.

2010

Статті:

160. Історико-церковні дослідження Степана Томашівського. *Історія релігій в Україні* : науковий щорічник. Львів : «Логос», 2010. Книга II. С. 401–408 (Співавтор – Василь Педич).

161. Польща, Русь і Степ в історіософії Михайла Грушевського. *Я вибрала долю собі сама* : збірник на пошану професора Тетяни Біленко. Статті, есеї. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2010. С. 338–348.

162. «Ересиарх українського движенья» (рецепція творчої спадщини М. Грушевського в російському правомонархічному середовищі першої третини XX ст.). *Історіографічні дослідження в Україні*. Київ : НАН України ; Ін-т історії України, 2010. Вип. 20. С. 131–154.

163. Методологічні проблеми сучасного грушевськознавства. *Південний архів. Історичні науки* : збірник наукових праць. Херсон : Видавництво ХДУ, 2010. Випуск 31–32. С. 8–16.

164. Życie i działalność Stepana Tomaszewskiego. *Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie*. Rok LV. Kraków, 2010. S. 319–357 (Співавтор – Василь Педич).

165. Наукова спадщина Михайла Грушевського в історіографічній рефлексії Миколи Василенка. *Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років* : збірник наукових статей / головний редактор Р. Я. Пиріг. Вип. 5. Київ : Інститут історії України НАН України, 2010. С. 23–40.

166. Грушевськознавство: методологічні проблеми поступу. *Краснознавство*. Науковий журнал. 2010. № 3. С. 29–35.

167. Михайло Грушевський та конфлікти в середовищі українських істориків (початок ХХ ст.). *Студії з архівної справи та документознавства* / Держкомархів України ; УНДІАСД ; редкол.: С. Г. Кулешов (голов. ред.) та ін. Київ, 2010. Т. 18. С. 129–135.

168. Національний міф в рецепції Михайла Грушевського. *Київська старовина*. 2010. № 5. С. 126–139.

169. Нанке Чеслав. *Енциклопедія історії України*. Т. 7. Мл – О / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; НАН України : Інститут історії України. Київ : Наукова думка, 2010. С. 167.

170. Осовський Готфрид. *Енциклопедія історії України* / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; НАН України. Інститут історії України. Київ : Наукова думка, 2010. Т. 7. Мл – О . С. 669.

171. Грушевська Ірина Дмитра Багалія. *Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки*. Черкаси, 2010. Вип. 192. С. 7–14.

172. Методологічні проблеми сучасного грушевськознавства. *Historia – mentalno – tożsamość : studia z historii, historii historiografii i metodologii historii* / pod redakcją Karoliny Polasik-Wrzoś, Wojciecha Wrzośka i Leonida Zaskilniaka. Poznań, 2010. S. 53–62.

2011

Окремі видання:

173. Грушевськознавство – спеціальна галузь історичних знань : навчально-методичний посібник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Дрогобич : РВВ ДДПУ, 2011. 236 с.

Рецензія: Масненко В. В. Нові наукові та навчально-методичні праці з грушевськознавства : [Рец. на кн.] : Тельбак В. В. Грушевськознавство – спеціальна галузь історичних знань : навчально-ме-

тодичний посібник / В. В. Тельвак. Дрогобич : РВВ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. 236 с.; Тельвак В. В. Постать Михайла Грушевського в історіографії Центрально-Східної Європи (кінець XIX – 30-ті роки XX століття) / В. В. Тельвак. Дрогобич : РВВ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2012. 169 с. *Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки*. Черкаси, 2012. № 29 (242). С. 144–147.

Статті:

174. Дрогобицький науковий гурток Львівського історичного товариства. *Літопис Бойківщини*. 2011. Ч. 1/80 (91). С. 59–64.

175. Історія на службі пропаганди: праці Михайла Грушевського в інформаційній діяльності Союзу Визволення України. *Історія – ментальність – ідентичність*. Випуск IV : Історична пам'ять українців і поляків у період формування національної свідомості в XIX – першій половині XX століття : колективна монографія / за ред. Леоніда Зашкільняка, Йоанни Пісулінської, Павла Серженги. Львів : ПАІС, 2011. С. 87–96.

176. Дослідження рецепції творчої спадщини Михайла Грушевського в історіографії української діаспори (40–80-ті роки) . *Студії з історії Української революції 1917–1921 років: на пошану Руслана Яковича Пирога* : збірник наукових праць / гол. редкол. В. Ф. Верстюк. Київ : Інститут історії України НАН України, 2011. С. 72–82.

177. Грушевськіана Руслана Пирога. *Архіви України*. 2011. Випуск 2–3 (273), квітень–червень. С. 290–298.

178. Михайло Грушевський в меморіальних практиках західноукраїнської громади в 1934–1935 рр. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Вип. XIV–XV. Дрогобич : Коло, 2011. С. 286–294.

179. Дискусії довкола праць Михайла Грушевського як чинник модернізації української історичної науки кінця XIX – початку XX ст. *Історична наука, історична пам'ять та національна свідомість модерної доби в Україні, Білорусі та Польщі* / упоряд. В. В. Масненко, Ю. П. Присяжнюк. Серія «Історіографічні студії». Черкаси : Вертикаль, видавець ПП Кандич С. Г., 2011. С. 82–88.

180. Польсько-українська наукова співпраця в галузі історії в другій половині XIX – на початку XX століття. *Galicja 1772–1918. Problemy metodologiczne, stan i potrzeby badań* / Praca zbiorowa pod redakcją A. Kawalec, W. Wierzbieńca, L. Zaszkiłniaka. Wstępem opatrzył J. Maternicki. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2011. T. 2. S. 390–402.

181. Грушевський Михайло Сергійович. *Encyklopedia*. Львівський національний університет імені Івана Франка : у 2-х т. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. Т. 1 : А – К. С. 389–390 (Співавтор – Леонід Зашкільняк).

182. Відгомони смерті Михайла Грушевського на сторінках львівських видань (1934–1935). *Краків – Львів: книги, часописи, бібліотеки XIX–XX ст.* / Кафедра бібліотекознавства і бібліографії Львівського національного університету імені Івана Франка ; Інститут інформації наукової і бібліотекознавства Педагогічного університету імені Комісії національної освіти у Кракові. Львів, 2011. С. 279–290 (Співавтор – Василь Педич).

183. Ювілейна грушевськіана 1926 р. на шпальтах львівських видань. *Materiały IX Międzynarodowej konferencji naukowej «Kraków – Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku»*. Kraków : Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, 2011. S. 46–47 (Співавтор – Вікторія Тельбак).

184. Папе Фридрих. *Енциклопедія історії України* / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; НАН України ; Інститут історії України. Київ : Наукова думка, 2011. Т. 8. Па – Прик. С. 55.

185. Персовський Францішек. *Енциклопедія історії України* / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; НАН України ; Інститут історії України. Київ : Наукова думка, 2011. Т. 8. Па – Прик. С. 159.

186. Полячківна Хелена. *Енциклопедія історії України* / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; НАН України ; Інститут історії України. Київ : Наукова думка, 2011. Т. 8. Па – Прик. С. 412.

187. Рецензійна спадщина Михайла Грушевського кінця XIX – початку XX ст.: проблематика, теорія, методологія. *Вісник Черкаського університету. Серія: Історичні науки*. Черкаси, 2011. Вип. 212. С. 3–14.

188. Hruszewski Mychajło. *Encyklopedia Chełma*. Tom I. Ludzie – Chełm, 2011. S. 99–101.

189. Образи української Кліо на сторінках «Kwartalnika Historycznego» (кінець XIX – початок XX ст.). *Чорноморський літопис* : науковий журнал. Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2011. Вип. 3. С. 120–126.

190. Обговорення «Історії України» Михайла Грушевського на сторінках «The American Historical Review». *Київська старовина*. 2011. № 5. С. 118–123.

2012

Окремі видання:

191. Постать Михайла Грушевського в історіографії Центрально-Східної Європи (кінець XIX – 30-ті роки XX століття). Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2012. 169 с.

Рецензія : Масненко В. В. Нові наукові та навчально-методичні праці з грушевськознавства: [Рец. на кн.]: Тельбак В. В. Грушевськознавство – спеціальна галузь історичних знань : навчально-методичний

посібник. Дрогобич : РВВ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. 236 с.; Тельвак В. В. Постать Михайла Грушевського в історіографії Центрально-Східної Європи (кінець XIX – 30-ті роки XX століття). Дрогобич : РВВ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2012. 169 с. *Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки*. Черкаси, 2012. № 29 (242). С. 144–147.

Статті:

192. Церковно-релігійна проблематика в українській історіографії Галичини XIX ст. *Історія релігій в Україні: науковий щорічник*. Львів : Логос, 2012. Книга I. Частина I : Історія. С. 445–454 (Співавтор – Василь Педич).

193. Суспільно-політична та наукова діяльність Михайла Грушевського доби Центральної Ради очима сучасників. *Український парламентаризм: проблеми історії та сучасної політичної практики* (до 145-річчя від дня народження Михайла Грушевського). Наукова конференція 29 вересня 2011 р. Київ : Український інститут національної пам'яті, 2012. С. 345–358.

194. XI Міжнародна наукова конференція «Краків – Львів: книги, часописи, бібліотеки XIX та XX століття». *Український історичний журнал*. 2012. № 2. С. 222–225 (Співавтори: Лідія Лазурко, Василь Педич).

195. Михайло Грушевський: між доданням і творенням історичних міфів. *Mity i stereotypy w dziejach Polski i Ukrainy w XIX i XX wieku*. Warszawa – Łódź, 2012. S. 249–261.

196. Образ Михайла Грушевського на сторінках часопису «Галичанин». *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Вип. XVI. Дрогобич : Коло, 2012. С. 283–294 (Співавтор – Костянтин Курилишин).

197. Педагогічна діяльність Степана Томашівського в Ягеллонському університеті. *Гуржіївські історичні читання : збірник наукових праць*. Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2012. Вип. 5. С. 126–130.

198. Польське історичне товариство та розвиток краєзнавчого руху в Галичині наприкінці XIX – на початку XX століття. *Краєзнавство*. 2012. № 2. С. 2–35 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

199. Михайло Грушевський та «Київська Старовина». *Тези виступів учасників науково-практичної конференції «Київська старовина» в українському соціокультурному просторі: історичний, джерелознавчий, біографічний дискурси* (до 130-ї річниці від заснування та 20-річчя з часу відновлення журналу) (Київ, 26 листопада 2012 року). Київ, 2012. С. 33–37 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

200. Okres krakowski w życiu i działalności Stefana Tomaszewskiego w świetle dokumentów archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego. *Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie*. Rok LVII. Kraków, 2012. S. 353–364.

201. Якої біографії Грушевського потребує польський читач? *Наше слово*. Варшава, 2012. № 46. С. 11.

202. Грушевськіана на сторінках «Українського історичного журналу» (1991–2010 рр.). *Історіографічні дослідження в Україні*. Випуск 22 : Доповіді та матеріали Міжнародної наукової конференції «Інститут історії України на зламі епох, у світлі традицій та перетворень. 75 років інституціонального буття» (20–21 жовтня 2011 р., м. Київ). Київ : Інститут історії України, 2012. С. 483–498.

203. Прохаска Антоній. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2012. Т. 9 : Прил – С. С. 49–50.

204. Птасьник Ян. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2012. Т. 9 : Прил – С. С. 56–57.

205. Семкович Владислав. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2012. Т. 9 : Прил – С. С. 527–528.

206. Скішипек Юзеф. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2012. Т. 9 : Прил – С. С. 620.

207. Смолька Станіслав. *Енциклопедія історії України*. У 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2012. Т. 9 : Прил – С. С. 674–675.

208. Собєский Вацлав. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2012. Т. 9 : Прил – С. С. 684.

209. Стронський Станіслав. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2012. Т. 9 : Прил – С. С. 870–871.

210. Михайло Грушевський як історик у світлі своїх рецензій (кінець XIX – початок XX ст.). *Грушевський М. С. Твори* : у 50 т. / редкол.: П. Сохань, І. Гирич та ін. ; голов. ред. П. Сохань. Львів : Світ, 2012. Т. 15 : Серія «Рецензії та огляди» : (1898–1904) / упор. В. Шульга, В. Тельвак. С. V–XXIV.

211. Коментарі. *Грушевський М. С. Твори* : у 50 т. / редкол.: П. Сохань, І. Гирич та ін. ; голов. ред. П. Сохань. Львів : Світ, 2012. Т. 15 : Серія

«Рецензії та огляди»: (1898–1904) / упор. В. Шульга, В. Тельвак. С. 317–467 (Співавтор – Варвара Шульга).

212. Творча спадщина Михайла Грушевського в історіографічній концепції Дмитра Багалія. *Збірник наукових праць. Серія «Історія та географія»* / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків : Колегіум, 2012. Вип. 46. С. 248–253 (Співавтор – Мар’яна Маркевич).

213. Постать Михайла Грушевського в польській історіографії ХХ століття. *Хроніка 2000. Україна – Польща: діалог упродовж тисячоліть*. Частина 2. Київ, 2012. С. 200–243.

214. Краківська доба життя та діяльності Степана Томашівського. *Хроніка 2000. Україна – Польща: діалог упродовж тисячоліть*. Частина 2. Київ, 2012. С. 244–254.

215. Творча спадщина Михайла Грушевського в історіографічній рефлексії Дмитра Дорошенка (перша третина ХХ ст.). *Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки*. Черкаси, 2012. № 29 (242). С. 9–15.

216. Образ Михайла Грушевського у дзеркалі національних історіографічних традицій (перша третина ХХ ст.). *Академічні й доакадемічні образи української історіографії* / ред. кол.: В. А. Смолій (голова), О. А. Удод (відп. ред.), Д. С. Вирський, І. Н. Войцехівська, В. М. Даниленко, М. Ф. Дмитрієнко, Я. С. Калакура, В. Ф. Колесник, І. І. Колесник, В. В. Кравченко, С. В. Кульчицький, В. М. Литвин, В. В. Масненко, О. П. Ресент, О. В. Ясь (відп. секр.) ; НАН України ; Інститут історії України. Київ : Інститут історії України, 2012. С. 618–719.

Рецензії:

217. Корольов Г. Федералізм Михайла Грушевського: міфи, уявлення, проекти. Київ : Інститут історії України НАНУ, 2012. 250 с. *Український історичний журнал*. 2013. № 1. С. 230–233.

218. Adamski Łukasz. Nacjonalista postępowy. Mychajło Hruszewski i jego poglądy na Polskę i Polaków. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2011. 369 s. *Український археографічний щорічник*. Нова серія. Київ : Український письменник, 2012. Випуск 16/17. С. 637–649.

2013

Статті:

219. «З історії релігійної думки на Україні» Михайла Грушевського в оцінках сучасників. *Історія релігій в Україні: науковий щорічник*. Львів : Логос, 2013. Книга І. Частина І: Історія. С. 234–241 (Співавтор – Василь Педич).

220. «Всесвітня історія в короткім огляді» Михайла Грушевського в оцінках сучасників. *Міжнародна науково-практична конференція «Питання всесвітньої історії» : матеріали конференції 18–19 жовтня 2013 р., м. Дрогобич / за наук. ред. професора Олега Петречка, доцента Володимира Галика. Дрогобич : Видавництво ТзОВ «Трек-ЛТД», 2013. С. 109–111 (Співавтор – Вікторія Тельвак).*

221. Грушевськіана Францішка Равіти-Гавронського. *Spheres of culture*. Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies. Lublin, 2013. Volume IV. S. 24–251 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

222. Монографічна грушевськіана: спроба узагальнення. *Гуржіївські історичні читання* : збірник наукових праць. Черкаси : Вид. Чабаненко Ю. А., 2013. Вип. 6. С. 104–107.

223. Смерть Михайла Грушевського на сторінках української закордонної періодики. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : Історичні науки*. Вип. 21. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія». С. 182–189 (Співавтор – Тадей Яценюк).

224. Ukrainika na łamach «Kwartalnika Historycznego» w okresie międzywojennym. *Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie*. Rok LVIII. Kraków, 2013. S. 239–255 (Співавтор – Лідія Лазурко).

225. Monograficzne hruszewskiana: próba uogólnienia. *Sensus Historiae*. 2013. Vol. XII. S. 129–136.

226. Росія та Європа в історіософському дискурсі й історіографічній практиці Михайла Грушевського. *Historia – mentalność – tożsamość. Rosja i Europa Zachodnia w polskiej i ukraińskiej historiografii XIX i XX wieku / pod redakcją Eugeniusza Koko, Magdaleny Nowak i Leonida Zaskilniaka*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2013. S. 298–306.

227. Михайло Грушевський в оцінках своїх учнів (перша третина ХХ ст.). *Історіографічні дослідження в Україні* / ред. кол. : В. А. Смолій (голова), О. А. Удод (відп. ред.), Д. С. Вирський, І. Н. Войцехівська, В. М. Даниленко, М. Ф. Дмитрієнко, Я. С. Калакура, В. Ф. Колесник, І. І. Колесник, В. В. Кравченко, С. В. Кульчицький, В. В. Масненко, О. П. Реєнт, О. В. Ясь (відп. секр.). НАН України ; Інститут історії України. Вип. 23. Київ : Інститут історії України, 2013. С. 160–197.

228. Фінкель Людвіг. *Енциклопедія історії України* / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; НАН України ; Інститут історії України. Київ : Наукова думка, 2013. Т. 10. Т – Я. С. 303.

Статті:

229. Дилема «Росія-Захід» в історіографічній спадщині Михайла Грушевського. *Історіографічні дослідження в Україні* / ред. кол. : В. А. Смолій (голова), О. А. Удод (відп. ред.), Д. С. Вирський, І. Н. Войцехівська, В. М. Даниленко, М. Ф. Дмитрієнко, Я. С. Калакура, В. Ф. Колесник, І. І. Колесник, В. В. Кравченко, С. В. Кульчицький, В. В. Масненко, О. П. Реєнт, О. В. Ясь (відп. секр.). НАН України ; Інститут історії України. Київ : Інститут історії України, 2014. Вип. 24. С. 184–195.

230. Останні томи листування Михайла Грушевського. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич, 2014. Вип. 8. С. 425–429.

231. Історико-церковні дослідження Володимира Антоновича. *Історія релігій в Україні* : науковий щорічник – 2014 рік. Львів : Логос, 2014. Книга І. С. 265–274 (Співавтори: Василь Педич, Вікторія Тельбак).

232. Невідомий портрет Михайла Грушевського. *Пам'ятки України. Історія та сучасність*. Науково-популярний журнал. Київ, 2014. № 6 (червень). С. 41.

233. Михайло Грушевський в історіографічній рефлексії Івана Крип'якевича (до 1939 року). *Spheres of culture. Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies*. Lublin, 2014. Volume VII. S. 448–458.

234. Михайло Грушевський та «Київська Старовина». *Гуржіївські історичні читання* : збірник наукових праць. Черкаси : Вид. Чабаненко Ю. А., 2014. Вип. 7. С. 33–37 (Співавтор – Вікторія Тельбак).

235. Листування Михайла Грушевського з Миколою Марром. *Український історичний журнал*. 2014. № 4. С. 219–225.

236. Iwan Dzydzora (1880–1919). *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku* / pod redakcją naukową Jerzego Maternickiego Pawła Sierzęgi, Leonida Zaskilniaka. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2014. S. 313–328.

237. Ювілейна грушевськіана 1926 року на сторінках львівської преси. *Kraków – Lwów: książki – czasopisma – biblioteki* / pod redakcją Grażyny Wrony, Grzegorza Niecia. Kraków : Księgarnia Akademicka, 2014. Tom XII : Czasopisma XIX–XX w. S. 117–126 (Співавтор – Вікторія Тельбак).

238. Postać Mychajła Hruszewskiego na lamach czasopisma «Hałyczanyn». : *XII Międzynarodowa Konferencja Naukowa «Kraków – Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku»*. *Streszczenia referatów*.

Kraków : Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, 2014. S. 32–33 (Співавтор – Вікторія Тельбак).

239. Львівський університет у становленні історичної школи Михайла Грушевського. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич, 2014. Вип. 10. С. 46–52.

240. Львівська історична школа Михайла Грушевського: комунікативна природа та психологічний клімат. *Історіографічні дослідження в Україні* / ред. кол.: В. А. Смолій (голова), О. А. Удод (відп. ред.), Д. С. Вирський, І. Н. Войцехівська, В. М. Даниленко, Я. С. Калакура, В. Ф. Колесник, І. І. Колесник, В. В. Кравченко, С. В. Кульчицький, В. В. Масненко, О. П. Реснт, О. В. Ясь (відп. секр.) ; НАН України ; Інститут історії України. Київ : Інститут історії України, 2014. Вип. 25. С. 26–53 (Співавтор – Василь Педич).

241. Грушевськіана Івана Крип'якевича (до 1939 року). Україна – Польща : історична спадщина і суспільна свідомість / відп. ред. Микола Литвин ; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 7. С. 185 – 194.

242. «...За двадцять років професор діждався вже мало не сотні своїх учнів...» (до проблеми персонального складу львівської історичної школи Михайла Грушевського). *Вісник НТШ*. Львів, 2014. Число 51–52. Весна-зима. С. 9–12.

Рецензії:

243. Alfred Toczec. Lwowskie środowisko historyczne i jego wkład w kulturę książki i prasy (1860–1918). Kraków : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2013. 465 s. (Prace Monograficzne nr 638). *Український історичний журнал*. 2014. № 1. С. 195–201.

244. Marta Studenna-Skrucka, Ukraiński Donbas. Oblicza tożsamości regionalnej, Poznań : Wydawnictwo Nauka i Innowacje, 2014, 307 s. *Український історичний журнал*. 2014. № 3. С. 219–225.

245. Pierwsza polska książka o ukraińskim Donbasie (Marta Studenna-Skrucka, Ukraiński Donbas. Oblicza tożsamości regionalnej, Poznań : Wydawnictwo Nauka i Innowacje, 2014, 307 s.). *Spheres of culture*. Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies. Lublin, 2014. Volume VIII. S. 558–564.

Статті:

246. Львівська історична школа Михайла Грушевського: культура конфлікту. *Spheres of culture. Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies*. Lublin, 2015. Volume X. S. 234–241 (Співавтор – Василь Педич).

247. Роль Михайла Грушевського в українській історіографії та методології історії. *Historia historiografii i metodologia historii w Polsce i na Ukrainie / pod redakcją naukową Jerzego Maternickiego, Joanny Pisulińskiej i Leonida Zaskilniaka*. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2015. S. 187–195.

248. Рецепція творчої спадщини Михайла Грушевського як історіографічна проблема (до 1914 року). *Scriptorium nostrum*. 2014. № 1. С. 9–39 (Співавтор – Вікторія Тельбак).

249. «Предтеча унії» – історико-церковне дослідження Олександра Сушка. *Історія релігій в Україні : науковий щорічник 2015 рік*. Львів : Логос, 2015. Книга I. С. 49–58 (Співавтори: Василь Педич, Вікторія Тельбак).

250. XII Міжнародна наукова конференція «Краків – Львів: книги, часописи, бібліотеки XIX та XX століття». *Український історичний журнал*. 2015. Вип. 3. № 522. С. 229–231 (Співавтори: Лідія Лазурко, Василь Педич).

251. Рецензенти праць Михайла Грушевського: спроба колективного портрета (до 1914 року). *Spheres of culture. Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies*. Lublin, 2015. Volume XI. S. 418–425.

252. Історія ідей національної окремішності українських інтелектуалів (Ihor Hurych, Ukrainian Intellectuals and Political Distinctiveness (The Middle of 19th Century – the Beginning of 20th Century) [in the Ukrainian language], Kyiv : Ukrayins'kyi pys'mennyk, 2014, 496 pp.). *Spheres of culture. Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies*. Lublin, 2015. Volume XI. S. 521–527.

253. Rosja i Europa w koncepcji historiograficznej Mychajły Hruszewskiego. *Polska i Niemcy wobec przemian na Ukrainie*. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2015. S. 88–96.

254. Михайло Грушевський та польська професорська корпорація Львівського університету: між співпрацею та конфліктами. *Історія та історики у Львівському університеті: традиції та сучасність (до 75-ліття створення історичного факультету) : колективна моногра-*

фія / за редакцією Леоніда Зашкільняка та Павла Серженги. Львів : ПАІС, 2015. С. 62–70 (Співавтор – Василь Педич).

255. Hrushevskiy as a medievalist : V Kongres Mediewistów Polskich. *Recepcja i odrzucenie. Kontakty międzykulturowe w średniowieczu. Księga abstraktów*. Rzeszów : Drukarnia Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2015. S. 148.

256. Рецензування праць Михайла Грушевського як історіографічна проблема (до 1914 року) / *Грушевський М. С. Твори* : у 50 т. / редкол.: П. Сохань, Г. Папакін І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. Т. 46. / упор. В. Тельвак. 2015. Кн. I : Рецензії на праці Михайла Грушевського (1890–1914). С. VIII–XXX.

257. Між історією та політикою: рецепція творчої спадщини Михайла Грушевського після 1914 року / *Грушевський М. С. Твори* : у 50 т. / редкол.: П. Сохань, Г. Папакін І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. Т. 46. Кн. II : Рецензії на праці Михайла Грушевського (1915–1938) / упор. В. Тельвак. 2015. С. V–XXVI.

258. Коментарі. *Грушевський М. С. Твори* : у 50 т. / редкол.: П. Сохань, Г. Папакін І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. Т. 46. Кн. I : Рецензії на праці Михайла Грушевського (1890–1914) / упор. В. Тельвак. 2015. С. 498–586.

259. Коментарі. *Грушевський М. С. Твори* : у 50 т. / редкол.: П. Сохань, Г. Папакін І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. Т. 46. Кн. II : Рецензії на праці Михайла Грушевського (1915–1938) / упор. В. Тельвак. 2015. С. 413–472.

260. Важливий археографічний проект з історії гетьманської держави Павла Скоропадського. *Архіви України*. 2015. № 4. С. 236–239.

261. Персональний склад львівської історичної школи Михайла Грушевського: методологічний аспект. *Проблеми гуманітарних наук* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія». Дрогобич, 2015. Випуск тридцять шостий. С. 18–35 (Співавтор – Василь Педич).

262. Розвиток наукового життя у провінційних містах Галичини наприкінці XIX – на початку XX ст. (на прикладі діяльності Історичного товариства у Львові). *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.* Київ : Інститут історії України, 2015. С. 208–219. Вип. XXIV (Співавтор – Богдан Янишин).

263. «Добрий історик, але поганий політик»: рецепція творчої спадщини Михайла Грушевського після 1914 року. *Електронний історичний журнал Scriptorium nostrum*. 2015. No 1–2. С. 35–64.

264. Львівська історична школа Михайла Грушевського: становлення, функціонування, структура. *Galicja. Studia i materiały. Czasopismo Instytutu Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego*. Rzeszów, 2015. 1. S. 229–251 (Співавтор – Василь Педич).

265. Львівська історична школа Михайла Грушевського: діаспорний дискурс. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»* / ред. колегія: І. Пасічник, Л. Винар, А. Атаманенко та ін. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. Вип. 23. С. 89–96 (Співавтор – Василь Педич).

266. Львівська школа Михайла Грушевського в сучасному історіографічному дискурсі. *Історіографічні дослідження в Україні*. Вип. 6. Київ : Інститут історії України, 2015. С. 49–70.

267. Михайло Грушевський у дзеркалі білоруської історіографії першої третини ХХ ст. *Образ Білорусі в історіографії та історичній пам'яті українців* : колективна монографія / керів. автор. кол. та ред. В. В. Масненко. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2015. С. 107–121.

Рецензії:

268. Інституціональні аспекти розвитку українського наукового руху ХІХ – початку ХХ ст.: новий погляд (Демуз І. О. Наукові товариства на теренах України другої половини ХІХ – початку ХХ ст.: полілог учених і епох : монографія. Переяслав-Хмельницький : ФОП Лукашевич О. М., 2014. 681 с.). *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / редактори-упорядники : В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич : Посвіт, 2015. Вип. 14. С. 345–351.

269. Новий погляд на білорусько-українське співробітництво у галузі культури в добу національного відродження (Гриценко Г. З. Білорусько-українські культурні зв'язки другої половини ХІХ – початку ХХ ст. : моногр. Львів : ПАІС, 2015. 192 с.). *Образ Білорусі в історіографії та історичній пам'яті українців* : колективна монографія / керів. автор. кол. та ред. В. В. Масненко. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2015. С. 174–178 (Співавтор – Богдан Янишин).

2016

Окремі видання:

270. Львівська історична школа Михайла Грушевського. Львів : Світ, 2016. 440 с. Серія «Грушевськіяна». Т. 9. (Співавтор – Василь Педич).

Рецензії: Масненко В. [Рец. на кн.] : Тельбак Віталій, Педич Василь. Львівська історична школа Михайла Грушевського. Львів : Світ, 2016. –440 с. Серія «Грушевськіяна»). Т. 9. *Symposium historiographicum Czercasiensium* = Черкаський історіографічний симпозіум. 2016. Т. І. С. 298–304; Гоцуляк В. В. [Рец. на кн.] : Новий внесок в грушевськіяну.

Реценція на монографію: Віталій Тельвак, Василь Педич. Львівська історична школа Михайла Грушевського. Львів : Світ, 2016. 440 с. ; іл. Серія «Грушевськіяна». Т. 9. *Вісник Черкаського університету. Серія історичні науки*. 2017. Вип. 2. С. 146–154; Гоцуляк В. В. [Рец. на кн.] : Історіографічне осягнення доробку Львівської школи Михайла Сергійовича Грушевського. Огляд праць і рецензії на монографію : Тельвак Віталій, Педич Василь. Львівська історична школа Михайла Грушевського. Львів : Світ, 2016. 440 с. ; іл. Серія «Грушевськіяна». Т. 9. *Уманська старовина* : науковий журнал. 2017. Вип. 3. С. 140–147; Фелонюк А. [Рецензія] : Тельвак Віталій, Педич Василь. Львівська історична школа Михайла Грушевського. Львів : Світ, 2016. 440 с. ; іл. Серія «Грушевськіяна». Т. 9. *Вісник НТШ*. Львів, 2017. Число 58. Осінь-зима. С. 105–107; Yaremchuk V. [Рец. на кн.] : Тельвак Віталій, Педич Василь. Львівська історична школа Михайла Грушевського. Львів : Світ, 2016. 440 с. ; іл. Серія «Грушевськіяна». Т. 9. *Galicja. Studia i materiały*. Czasopismo Instytutu Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego. Rzeszów, 2017. 3. S. 441–446; Andryeyev V., Kostenko A. [Рец. на кн.] : Telvak V. V., Pedych V. P. Mykhailo Hrushevsky's Historical school in Lviv. Lviv : publishing house «Svit», 2016. 424 p. *Scriptorium nostrum*. 2017. № 1 (7). С. 343–348; Ясь О. В. [Рец. на кн.] : Тельвак В., Педич В. Львівська історична школа Михайла Грушевського. Львів : Світ, 2016. 440 с. Серія «Грушевськіяна». Т. 9. *Український історичний журнал* 2017. № 1. С. 218–222; Гирич І. [Рец. на кн.] : Віталій Тельвак, Василь Педич. Львівська історична школа Михайла Грушевського. Львів : Світ, 2016. 440 с. *Записки НТШ*. Т. CCLXX. Львів, 2017. С. 627–637; Hyrych I. [Review] : Mykhailo Hrushevskiy Lviv Historical School: A new historiographic synthesis. Vitalii Telvak, Vasyl Pedych. Lvivska istorychna shkola Mykhaila Hrushevskoho. Lviv: Svit, 2016. 440 s. *Східноєвропейський історичний вісник*. 2018. С. 199–208; Лазурко Л. [Рец. на кн.] : Феномен львівської історичної школи Михайла Грушевського (Віталій Тельвак, Василь Педич. Львівська історична школа Михайла Грушевського. Львів : Світ, 2016. 440 с.). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Історія*. Вип. 41. Збірник наукових праць / за заг. ред. О. А. Мельничука. Вінниця : ВДПУ, 2022. С. 131–134. 271. Михайло Грушевський: біографічний нарис. Київ : Либідь, 2016. 576 с. (Співатор – Руслан Пиріг). Рецензії: Педич В. П. [Рец. на кн.] : Пиріг Р. Я., Тельвак В. В. Михайло Грушевський: біографічний нарис. Київ : Либідь, 2016. 576 с. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. Львів, 2017. Т. 270 : Праці Історично-філософської секції. С. 647–653; Кравчук О. [Рец. на кн.] : Пиріг Р. Я., Тельвак В. В. Михайло Грушев-

ський: біографічний нарис. Київ : Либідь, 2016. 576 с. : іл. *Київські історичні студії*. 2017. № 2 (5). С. 117.

272. Михайло Грушевський. життєпис на тлі доби. Том. І. Дрогобич – Ополе, 2016. 238 с. (Співавтори: Вікторія Тельвак, Роман Новацький).

273. Михайло Грушевський. життєпис на тлі доби. Том. II. Дрогобич – Ополе, 2016. 255 с. (Співавтори: Вікторія Тельвак, Роман Новацький).

Статті:

274. Галицькі ювілеї Михайла Грушевського. *Вісник НТШ*. Львів, 2016. Число 55. Весна-Літо. С. 31–36.

275. Від інтерпретації до міфологізації: львівська історична школа Михайла Грушевського в історіографічних дискусіях XX століття. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Посвіт, 2016. Вип. 16. С. 111–120 (Співавтор – Василь Педич).

276. Іван Виговський та Гадяцький трактат в дослідженні Василя Герасимчука. *Переяславський літопис* : зб. наук. статей. / ред. колегія: Коцур В. П. (голов. ред.) та ін. Переяслав-Хмельницький, 2016. Вип. 9. С. 74–82 (Співавтор – Василь Педич).

277. Іван Франко і Михайло Грушевського: стосунки та співпраця. *Ідейний провідник української нації* : до 160-річчя від дня народження І. Я. Франка / укладач Гах Й.М. Івано-Франківськ, 2016. С. 129–132 (Співавтор – Василь Педич)

278. «Студії над організацією Львівської Ставропігії від кінця XVI до половини XVII століття» – історико-церковне дослідження Федора Срібного. *Історія релігій в Україні* : науковий збірник світлій пам'яті професора Ярослава Дашкевича (1926–2010). Львів : Логос, 2016. Частина I: Церковна історія. С. 148–160 (Співавтори: Василь Педич, Вікторія Тельвак).

279. «Ми, ученики професора Грушевського»: до проблеми визначення персонального складу історичної школи у Львові. *Historia: ciągłość i zmiana*. Studia ofirowane Profesorowi Jerzemu Maternickiemu. Redakcja naukowa Mariola Hoszowska, Joanna Pisulińska i Paweł Sięrzęga. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2016. S. 89–104 (Співавтор – Василь Педич).

280. П'ять ювілеїв Михайла Грушевського. *Український історичний журнал*. 2016. Вип. 2 № 527. С. 4–50.

281. Truskawiec-Zdrój. *Podróżnik Historyczny*. Lublin, 2016. Tom I. S. 20–28.

282. П'ятдесятилітній ювілей Михайла Грушевського: спроба реконструкції. *Spheres of culture. Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies*. Lublin, 2016. Volume XIV. S. 348–356.

283. Початки української козаччини у дослідженнях учнів М. Грушевського (на прикладі Івана Крип'якевича) : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Барська земля Поділля: європейська спадщина та перспективи сталого розвитку», присвяченої 615-й річниці першої документальної згадки про місто Ров, 475-й річниці з часу надання місту Бару Магдебурзького права та 150-річчю з дня народження М. С. Грушевського. Бар : БРТ, 2016. С. 168–173 (Співатор – Василь Педич).

284. Соціально-філософський дискурс Михайла Грушевського: проблема суб'єкта : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Барська земля Поділля: європейська спадщина та перспективи сталого розвитку», присвяченої 615-й річниці першої документальної згадки про місто Ров, 475-й річниці з часу надання місту Бару Магдебурзького права та 150-річчю з дня народження М. С. Грушевського. Бар : БРТ, 2016. С. 147–150 (Співатор – Василь Педич).

285. Польська грушевськіана кінця XIX – початку XX ст.: постаті та ідеї. *Studia polsko-ukraińskie* – 3. Warszawa, 2016. S. 49–68.

286. «По долгу історика»: конфлікти в середовищі українських інтелектуалів наприкінці XIX – на початку XX ст. *Scriptorium nostrum*. 2016. Вип. 2 (5). С. 7–26 (Співатор – Вікторія Тельвак).

287. Ювілейна грушевськіана: заходи. постаті, оцінки. *Грушевський М. С. Твори* : у 50 т. / редкол.: П. Сохань, Г. Папакін І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. Т. 47. Кн. І: Ювілейна грушевськіана. 2016. С. V–LVI.

288. Коментарі. *Грушевський М. С. Твори* : у 50 т. / редкол.: П. Сохань, Г. Папакін І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. Т. 47. Кн. І: Ювілейна грушевськіана. 2016. С. 421–526.

289. Меморіальна грушевськіана: від збентеження до осмислення. *Грушевський М. С. Твори* : у 50 т. / редкол.: П. Сохань, Г. Папакін І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. Т. 47. Кн. II: Меморіальна грушевськіана. 2016. С. V–LII.

290. Коментарі. *Грушевський М. С. Твори* : у 50 т. / редкол.: П. Сохань, Г. Папакін І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. Т. 47. Кн. II: Меморіальна грушевськіана. 2016. С. 323–363.

291. Ювілейна грушевськіана першої третини XX століття. *Міжнародна наукова конференція до 150-ліття М. С. Грушевського* : тези доповідей (17 вересня 2016 р., м Острог) / Міністерство освіти і науки України

; Національний університет «Острозька академія»; Українське історичне товариство. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2016. С. 17–20 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

292. Od «burżuazyjnego nacjonalisty» do «faszysty»: marksistowska recepcja twórczości Mychajła Hruszewskiego w pierwszym trzydziestoleciu XX wieku. *Klio polska. Studia i Materiały z Dziejów Historiografii i Polskiej*. 2016. T. 8. S. 37–48.

293. Проблема «Росія та Європа» в історіософському дискурсі та історіографічній практиці Михайла Грушевського. *Східноєвропейський історичний вісник*. Дрогобич: Посвіт, 2016. Вип. 1. С. 21–32 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

294. Михайло Грушевський та Російська академія наук: історія невдалого обрання. *Архіви України*. 2016. № 5–6. С. 98–105.

295. Грушевськіана Ігоря Гирича (Ігор Гирич, Михайло Грушевський: конструктор української модерної нації, Київ: Смолоскип 2016, 840 с.). *Spheres of culture. Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies*. Lublin, 2016. Volume V. S. 526–529.

296. «Історичні вправи» Михайла Грушевського у Львівському університеті: спроба реконструкції. *Український археографічний щорічник*. Нова серія. Київ, 2016. Випуск 19/20. С. 313–322.

297. Постать Михайла Грушевського в гумористичній культурі його часу: методологічні проблеми та історіографічна практика. *Simposium historiographicum Czercasiensium = Черкаський історіографічний симпозіум* / за ред. В. Масненка. Т. I (Присвячений 150-річчю від дня народження Михайла Грушевського). Черкаси, 2016. С. 27–36.

298. Постать Михайла Грушевського на сторінках «Галичанина». *Kraków – Lwów: książki – czasopisma – biblioteki / pod redakcją Grażyny Wrony, Adama Bańdo, Grzegorza Niecia*. Kraków: Księgarnia Akademicka, 2016. Tom XV. Czasopisma XIX–XX w. S. 19–30 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

299. Громадсько-політична діяльність Михайла Грушевського в Галичині в оцінках сучасників. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F*. Lublin, 2016. Vol. LXXI. S. 65–88.

300. Гетч Отто (Hotzsch Otto). Наук. т-во ім. Шевченка. *Енциклопедія*. Львів, 2016. Том 3, Вес – Глин. С. 574–576.

301. Albaruthenica Михайла Грушевського: від теорії до практики. Принади і пастки сусідської пам'яті: рецепція історичного простору «Україна – Білорусь»: колективна монографія / керів. автор. кол. та ред. В. В. Масненко. Черкаси: ФОП Гордієнко Є. І, 2016. С. 90–122.

Рецензії:

302. Історія Миколи Андрусяка. Чебан Марина. Микола Андрусяк. Історія історика / Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. 356 с. *Spheres of culture. Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies*. Lublin, 2016. Volume XIII. S. 652–656.

2017

Статті:

303. Про деякі стереотипи у вивченні львівської історичної школи Михайла Грушевського: методологічні уваги. *Historiografia w kontekstach nieoczekiwanych? Wobec zmiany i ciągłości: pejzaże współczesnego dyskursu historycznego* / Redakcja naukowa Ewa Solska, Piotr Witek, Marek Woźniak. Lublin : Wydawnictwo UMCS, 2017. S. 143–156 (Співавтор – Василь Педич).

304. Історико-церковні проблеми в дослідженні Івана Крип'якевича «Львівська Русь в першій половині XVI віку». *Науковий щорічник «Історія релігій в Україні»*. Львів : Логос, 2017. Вип. 27. Ч. 2. С. 316–326 (Співавтори: Василь Педич, Вікторія Тельбак).

305. Грушевський-історик у полемічному просторі Центрально-Східної Європи зламу століть: наукове, громадське, приватне. *Scriptorium nostrum*. Херсон, 2017. Вип. 2 (8). С. 65–90 (Співавтор – Вікторія Тельбак).

306. Postać Mychajła Hruszewskiego w ówczesnej «kulturze śmiechu»: problem metodologiczny i praktyka historiograficzna. *Biografistyka we współczesnych badaniach historycznych. Teoria i praktyka* / pod redakcją Jolanty Kolbuszewskiej i Rafała Stobieckiego. Łódź : Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2017. S. 131–148.

307. Михайло Грушевський та польсько-український конфлікт у Львівському університеті: спроба реконструкції. *Східноєвропейський історичний вісник*. Дрогобич : Посвіт, 2017. Вип. 4. С. 28–35.

308. Львівська історична школа Михайла Грушевського: полоністичний дискурс. *II Міжнародна науково-практична конференція «Питання всесвітньої історії»* : матеріали конференції 10 листопада 2017 р., м. Дрогобич / за наук. ред. професора Олега Петречка, доцента Володимира Галика. Дрогобич : Видавництво ТзОВ «Трек-ЛТД», 2017. С. 23–25 (Співавтор – Вікторія Тельбак).

309. Творчість Михайла Грушевського революційної доби: тексти і контексти. *Революція, державність, нація: Україна на шляху самоствердження (1917–1921 рр.)* : матеріали Міжнародної наукової конференції. Київ, 1–2 червня 2017 р. / упоряд.: В. Верстюк (відп. ред.), В. Скальський,

Г. Басара-Тилишак, В. Бойко ; Ред. кол. : В. Смолій (голова), В. Верстюк, М. фон Гаген, О. Гнатюк, Р. Пиріг. Інститут історії України НАН України ; Київський національний університет ім. Т. Шевченка ; Український інститут національної пам'яті ; Програма досліджень сучасної історії і культури України ім. П. Яцика ; Польський інститут в Києві ; Сіверський інститут регіональних досліджень ; Міжнародний фонд «Відродження». Київ; Чернігів : Сіверський центр післядипломної освіти, 2017. С. 155–169.

310. Листи Альфреда Енсена до Михайла Грушевського. *Український історичний журнал*. 2017. № 5. С. 159–171 (Співавтор – Ігор Гирич).

311. Школа чи театр? Культурна політика на східногалицьких землях на початку XX століття в дискусіях української інтелігенції. *Східноєвропейський історичний вісник*. 2017. Вип. 5. С. 23–28.

312. Проблема Франко – Грушевський в історіографічному дискурсі. *Галичина*. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. 2017. Ч. 29–30. С. 196–209 (Співавтор – Василь Педич).

313. Грушевськіана у фондах Санкт-Петербурзького філіалу архіву РАН. *Scriptorium nostrum*. Херсон, 2017. Вип. 3 (9). С. 94–100 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

314. Михайло Грушевський та Олександр Барвінський на тлі українського руху кінця XIX – першої третини XX століття. *Записки НТШ. Праці Історично-філософської секції*. Т. CCLXX. Львів, 2017. С. 82–102.

315. Листи Михайла Грушевського до Олександра Лаппо-Данілевського. *Записки НТШ. Праці Історично-філософської секції*. Т. CCLXX. Львів, 2017. С. 313–334.

316. Політика польської держави на українських землях у дослідженнях галицьких учнів Михайла Грушевського. *Проблеми гуманітарних наук* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : О. Петrenchко (головний редактор) та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2017. Випуск 40. С. 145–163 (Співавтор – Василь Педич).

317. Михайло Грушевський у колі скандинавських колег. *Symposium historiographicum Czercasiensium = Черкаський історіографічний симпозиум* / за ред. В. Масненка. Черкаси, 2017. Т. II: Нові сенси історичного знання С. 135–150.

318. Між історією та політикою: польські та українські історики у боротьбі за східноєвропейську спадщину (кінець XIX – початок XX століття). *Історичні образи «сусідів» на українсько-польсько-білоруському прикордонні: шляхи подолання конфронтаційного дискурсу* : колективна монографія / керів. автор. кол. та ред. В. В. Масненко. Черкаси : ФОП Гордієнко Є. І., 2017. С. 94–135.

Рецензії:

319. Куций І. Цивілізаційні ідентичності в українській історіографії кінця XVIII – початку XX ст.: між Слов'янщиною та Європою. Тернопіль : Підручники і посібники, 2016. 480 с. *Східноєвропейський історичний вісник*. 2017. Вип. 3. С. 130–135 (Співавтор – Тадей Яценюк).

320. Взаємне листування Михайла Грушевського та Мирона Кордуби / упоряд., автор вступних розділів і наукового коментаря Олег Купчинський. Львів, 2016. 422 с. (Українознавча наукова бібліотека НТШ. Число 43). *Вісник НТШ*. Львів, 2017. Число 58. Осінь-зима. С. 107–108.

321. Ігор Гирич. Михайло Грушевський: конструктор української модерної нації. Київ : Смолоскип, 2016. 840 с. *Записки НТШ. Праці Історично-філософської секції*. Т. CCLXX. Львів, 2017. С. 638–641.

322. Миське самоврядування крізь призму регіонального розвитку : [рецензія на монографію] Черемісін О. В. Миське самоврядування на Півдні України в 1795–1917 рр. : монографія. Херсон : Олді-плюс, 2017. 582 с. *Література та культура Полісся. Історія та культура: загальноукраїнський та провінційний вимір* / відп. ред. і упоряд. Г. В. Самойленко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. Вип. 86. С. 361–365.

2018

Статті:

323. Листи Леопольда Карла Гетца до Михайла Грушевського. *Архіви України*. 2018. № 1. С. 244–254 (Співавтор – Олег Радченко).

324. Михайло Грушевський та боротьба за українські кафедри Львівського університету. *Східноєвропейський історичний вісник* / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Посвіт, 2018. Спеціальний випуск 3. С. 156–162. (Співавтор – Микола Пантук).

325. Микола Костомаров в історіографічній рефлексії Михайла Грушевського. *Історіографічні дослідження в Україні* : збірник наукових праць. Київ : НАН України ; Інститут історії України, 2018. Вип. 28. Доповіді та матеріали Міжнародної наукової конференції «Микола Костомаров і Україна» (16–17 травня 2017 р., Київ – Прилуки). С. 327–339 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

326. Історико-церковна проблематика в дослідженнях Івана Кревецького. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / редактори-упорядники В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич : Посвіт, 2018. Вип. 18. С. 183–190 (Співавтори: Василь Педич, Вікторія Тельвак).

327. Ukrainian historiography in the mirror of polish journalism (Mykhailo Hrushevsky contra Francishek Ravita-Gavronsky). *Східноєвропейський історичний вісник* / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Посвіт, 2018. Вип. 7. С. 46–53 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

328. Листи Отто Гетча до Михайла Грушевського. *Архіви України* : науково-практичний журнал. Київ, 2018. № 2–3 (313–314). С. 212–226 (Співавтор – Олег Радченко).

329. Mykhailo Hrushevsky and Nicolae Iorga: scholars' struggle over the national history. *Codrul Cosminului*. Vol. XXIV. 2018. № 1. P. 53–64 (Співавтор – Василь Ільницький).

330. Культурна політика Михайла Грушевського як редактора селянських газет. *Український селянин* : збірник наукових праць. 2018. Випуск 19. С. 127–133.

331. Михайло Грушевський та скандинавська славістика / Mykhaylo Hrushevskyi and Scandinavian Slavic Studies. *Слов'янський світ Олафа Брока* : матеріали доповідей семінарів до 150-річчя від дня народження О. Брока. Київ – Осло, 2018. С. 199–223.

332. Листи Михайла Грушевського до Олафа Брока. *Український історичний журнал*. 2018. № 3. С. 184–199.

333. Evolution of peasant land tenure during the Ukrainian Revolution of 1917–1921. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4. № 3. P. 133–141 (Співавтори: Василь Ільницький, Сергій Корновенко).

334. Листи Михайла Грушевського до Михайла Сперанського. *Український археографічний щорічник. Нова серія*. Київ, 2018. Випуск 21/22. С. 787–798.

335. Operative investigations of the participants of Ukrainian liberation movement in Romanian People's Republic (1955–1957) by the soviet repressive bodies. *Analele Universității din Craiova. Istorie, Anul XXIII*. 2018. № 2 (34). P. 97–108 (Співавтор – Василь Ільницький).

336. Ukraine between Europe and Russia: Mykhailo Hrushevsky's vision. *European Journal of Transformation Studies*. 2018. Vol. 6. № 2. P. 25–43 (Співавтор – Василь Ільницький).

337. Михайло Грушевський у дзеркалі польської історіографії другої половини ХХ – початку ХХІ ст. *Національний пантеон як простір самоідентифікації: випадок України, Польщі та Білорусі* / керів. автор. кол. та редактор В. В. Масненко. Черкаси : ФОП Гордієнко Є. І., 2018. С. 72–98.

338. Українські та румунські історики в боротьбі за східноєвропейську спадщину (Михайло Грушевський contra Ніколає Йорга). *Scriptorium nostrum*. Херсон, 2018. Вип. 1 (11). С. 10–20 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

339. Польсько-українська історіографічна полеміка кінця XIX – початку XX ст.: постаті та ідеї. *Українсько-польсько-єврейські взаємини у Східній Галичині (перша половина XX ст.): вибрані питання*. Дрогобич : Посвіт, 2018. С. 7–35 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

340. Михайло Грушевський в історіографічній спадщині Мирона Кордуби. *Проблеми гуманітарних наук* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Володимир Галик (головний редактор) та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2018. Випуск 42. С. 118–142. (Співавтор – Вікторія Тельвак)

2019

Окремі видання:

341. Листування Михайла Грушевського. Т. 7: Листування Михайла Грушевського з Олександром Барвінським / упоряд. В. Тельвак, М. Дядюк ; ред. І. Гирич, А. Атаманенко. Львів; Київ; Нью-Йорк; Острог, 2019. 208 с. (Співавтор – Мирослава Дядюк).

Рецензії: Гирич І. Продовження проєкту «Листування Михайла Грушевського». Рецензія на видання: Листування Михайла Грушевського. / упоряд.: В. Тельвак, М. Дядюк. Львів; Київ; Нью-Йорк; Острог, 2019. Т. 7: Листування Михайла Грушевського з Олександром Барвінським 208 с. *Архіви України*. 2021. № 1. С. 275–279; Присяжнюк Ю. [Рец. на кн.] : Листування Михайла Грушевського / упор. В. Тельвак, М. Дядюк ; ред. І. Гирич, А. Атаманенко. Львів; Київ; Нью-Йорк; Острог, 2019. Т. 7: Листування Михайла Грушевського з Олександром Барвінським 208 с. *Вісник Черкаського університету*. 2020. № 1. С. 172–174; Шевчук Д. [Рец. на кн.] : Віталій Тельвак, Мирослава Дядюк. Листування Михайла Грушевського з Олександром Барвінським. *Критика*. 2020. № 1–2; Юркова О. [Рец. на кн.] : Листування Михайла Грушевського / упоряд. В. Тельвак, М. Дядюк ; ред. І. Гирич, А. Атаманенко. Київ – Нью-Йорк – Острог – Львів – Торонто, 2019. Т. 7: Листування Михайла Грушевського з Олександром Барвінським. 208 с. («Епістолярні джерела грушевськознавства»). *Михайло Грушевський. Студії та джерела*. Кн. 3. Київ : Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 2021. С. 298–315.

Статті:

342. Provincial images of polish science: Drohobych historical circle. *Східноєвропейський історичний вісник*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 10. С. 49–57 (Співавтор – Богдан Янишин).

343. Незнана рецензія Михайла Грушевського. *Архіви України* : науково-практичний журнал. Київ, 2019. № 1 (318). С. 198–202 (Спів-автор – Олег Радченко).

344. Михайло Грушевський у полемічному просторі Центрально-Східної Європи: наукове, громадське, приватне. *Михайло Грушевський. Студії та Джерела*. Київ, 2019. Книга 1. С. 115–174.

345. Листи Михайла Грушевського з рукописного відділу Інституту російської літератури РАН. *Михайло Грушевський. Студії та Джерела*. Київ, 2019. Книга 1. С. 410–438.

346. Листи Михайла Грушевського до Аркадія Ляценка. *Михайло Грушевський. Студії та Джерела*. Київ, 2019. Книга 1. С. 439–454.

347. Михайло Грушевський у колі чеських інтелектуалів. *Михайло Грушевський. Студії та Джерела*. Київ, 2019. Книга 2. С. 121–162 (Спів-автор – Мар'яна Маркевич).

348. Між «Іншим» та «Чужим». Політика польської держави в українських землях у дослідженнях галицьких учнів Михайла Грушевського. *Wspólne dziedzictwo Rzeczpospolita Obojga Narodów w polskiej, litewskiej i ukraińskiej historiografii XIX–XXI wieku*. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2019. S. 198–210 (Співатор – Василь Педич).

349. «Страшенно важно зберігти в се время люте живий партійний осередок»: листи Михайла Грушевського з бібліотеки Національного інституту ім. Оссолінських. *Український історичний журнал*. 2019. № 3. С. 166–182 (Співатор – Вікторія Тельвак).

350. Хмельниччина в дослідженнях львівських учнів Михайла Грушевського. *Спільна спадщина. Річ Посполита обох народів в польській і українській історичній думці XIX і XX ст.* : колективна монографія / за ред. Віталія Тельвака, Лідії Лазурко та Павла Серженги. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 203–220 (Співатор – Василь Педич).

351. Грушевський Михайло Сергійович. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. *Енциклопедія : До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки*. Івано-Франківськ : Манускрипт-Львів, 2018. Т. 1: А–Ж. С. 427–432 (Співатор – Руслан Пиріг).

352. M. Hrushevsky's publications for peasants in historiographical perception at the beginning of XX century. *Український селянин* : збірник наукових праць. 2019. Випуск 21. С. 124–129 (Співатор – Ольга Владига).

353. Грушевськіана в архівних колекціях Санкт-Петербурга. *Архіви України* : науково-практичний журнал. Київ, 2019. Випуск 3 (320). Липень-вересень. С. 148–155 (Співатор – Вікторія Тельвак).

354. The Romanian Vector of the Activity of the Oun's Carpathian Area (the 1940s – Beginning of the 1950s): on the Cooperation of the Ukrainian and Romanian Underground. *Danubius*. Galați, 2018. XXXVI. Issue: 1. P. 217–234 (Співавтор – Василь Ільницький).

355. Mykhailo Hrushevsky in reflection of Czech historiography at the end of XIX – beginning of XX century. *Проблеми гуманітарних наук* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Василь Ільницький (головний редактор) та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2019. Випуск 1/43. С. 82–106 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

356. Mykhailo Hrushevsky in Czech historiography (the first third of the 20th century). *Codrul Cosminului*. Vol. XXV. 2019. № 2. P. 265–286 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

357. Передмова. *Українські та польські інтелектуали в другій половині XIX – першій третині XX ст.: співпраця, конфлікти, рецепція* : колективна монографія / за редакцією Віталія Тельвака. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 5–9.

358. Михайло Грушевський та польсько-українське протистояння у Львівському університеті. *Українські та польські інтелектуали в другій половині XIX – першій третині XX ст.: співпраця, конфлікти, рецепція* : колективна монографія / за редакцією Віталія Тельвака. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 35–48 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

359. Степан Томашівський – професор Ягеллонського університету. *Українські та польські інтелектуали в другій половині XIX – першій третині XX ст.: співпраця, конфлікти, рецепція* : колективна монографія / за редакцією Віталія Тельвака. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 73–90.

360. Образи Михайла Грушевського в польській інтелектуальній культурі кінця XIX – початку XXI століття. *Українські та польські інтелектуали в другій половині XIX – першій третині XX ст.: співпраця, конфлікти, рецепція* : колективна монографія / за редакцією Віталія Тельвака. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 167–252 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

361. Проблематика польсько-українських взаємин у колі наукових зацікавлень львівської історичної школи Михайла Грушевського. *Українські та польські інтелектуали в другій половині XIX – першій третині XX ст.: співпраця, конфлікти, рецепція* : колективна монографія / за редакцією Віталія Тельвака. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 253–342 (Співавтор – Василь Педич).

362. The Great War of the 1914–1918th in modern Ukrainian historiography. *Danubius*. Galați, 2019. XXXVII. P. 141–168 (Співавтори: Олександр Реєнт, Богдан Янишин).

363. Гетц Леопольд-Карл. *Наукове т-во ім. Шевченка. Енциклопедія*. Львів, 2019. Том 3: Вес – Глин. С. 527–529.

2020

Статті:

364. Михайло Грушевський у світлі карикатур: методологічні проблеми інтерпретації та історіографічна практика. *Речі і образи* : матеріали конференції «Спеціальні історичні дисципліни в контексті «речового» та «візуального» поворотів європейської гуманітаристики» (4 жовтня 2019 р., м. Київ) / відпов. ред. Ольга Ковалевська ; упоряд. Світлана Блащук, Геннадій Боряк, Ольга Ковалевська. Київ : Ін-т історії України Національної академії наук України, 2020. С. 65–78.

365. Листи українського історика Мирона Кордуби у фондах відділу рукописів Бібліотеки Національного інституту імені Оссолінських у Вроцлаві (Польща). Київ, 2020. Випуск 1 (322). Січень-березень. С. 277–252 (Співавтор – Юрій Поліщук).

366. Mykhailo Hrushevsky's editorial projects for peasants: ideology, topics, perception. *Український селянин* : збірник наукових праць. 2020. Випуск 23. С. 78–81 (Співавтор – Святослав Журавльов).

367. Епістолярій у фондах бібліотеки Національного інституту ім. Оссолінських у Вроцлаві як джерело до вивчення польсько-українських взаємин. *Український історичний журнал*. 2020. № 3. С. 176–188 (Співавтор – Вікторія Тельбак).

368. Ukrainian historical science in the Second Polish Republic: institutional aspect. *Східноєвропейський історичний вісник*. 2020. Вип. 16. С. 176–183 (Співавтори: Ірина Лозинська, Роман Новацький).

369. Конфлікти в середовищі українських істориків наприкінці XIX – на початку XX ст.: аксіологічний аспект. *Między wolnością a zniewoleniem. Wartości w historiografii polskiej i środkowoeuropejskiej od początku XVIII do początku XXI wieku / Між свободою і поневоленням цінності в польській та центральноєвропейській історіографії від кінця XVIII до початку XXI століть* : колективна монографія. Redakcja naukowa Barbara Klasa i Leonid Zaszkilniak. Gdańsk : Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2020. S. 167–184.

370. Листи наддніпрянських інтелектуалів у фондах бібліотеки Національного інституту імені Оссолінських у Вроцлаві. *Трицятна наукова сесія Осередку Наукового товариства ім. Шевченка у Черкасах* : матері-

али доповідей на засіданнях секцій і комісій / за ред. В. В. Масненко, В. В. Тельвака. Черкаси : Осередок НТШ у Черкасах, 2020. С. 37–45.

371. Сучасні «війни пам'ятей» на Донбасі: теоретико-методологічні засади та основні напрями дослідження. *Історичні і політологічні дослідження*. 2020. № 2 (67). С. 297–307 (Співавтор – Віталій Масненко).

372. Віденська доба життя Мирона Кордуби у світлі архівних документів. *Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки*. 2020. № 1. С. 157–163 (Співавтор – Юрій Поліщук).

373. Становище русинської меншини в Другій Речі Посполитій за матеріалами газети «Наш лемко». *Русин*. 2020. Т. 61. С. 166–182 (Співавтор – Володимир Наконечний).

374. A visit of Nicolae Iorga to Poland in June 1924: an attempt of reconstruction. *Analele Universității din Craiova. Istorie*. 2020. Anul XXV. Nr. 2 (38). P. 41–52 (Співавтори: Вікторія Тельвак, Богдан Янишин).

375. Ukraińska korespondencja w zbiorach działu rękopisów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. *Czasopismo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*. 2020. T. 31. S. 141–165.

376. Lviv Region State Archive documents as a source for the study of cultural and educational activity of Mykhailo Hrushevsky. *Проблеми гуманітарних наук* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія». 2020. Вип. 2/45. С. 153–166 (Співавтор – Богдан Янишин).

377. Остання праця Мирона Кордуби про Михайла Грушевського. *Український археографічний щорічник. Нова серія*. Київ, 2020. Випуск 23/24. С. 149–164.

378. Михайло Грушевський в оцінках західноєвропейських колег. *Проблеми історії та археології України* : тези доповідей XII Міжнародної наукової конференції, присвяченої 215-річчю Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (Харків, листопад 2020). Харків : ТОВ «НТМТ», 2020. С. 74–75.

Рецензії:

379. Етнічна історія східних слов'ян у дзеркалі сучасної історіографії (Івангородський К. В. Етнічна історія східних слов'ян у сучасній історіографії (український, білоруський і російський дискурси). Черкаси : Вид. Ю. Чабаненко, 2018. 422 с.). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Історія* ; збірник наукових праць / за заг. ред. проф. О. А. Мельничука. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2020. Вип. 31. С. 141–146 (Співавтор – Ольга Владига).

380. Новинка української кордубіани (Рецензія на монографію: Поліщук Ю. А. Мирон Кордуба як історіограф, археограф і джерелознавець. Черкаси : Вид. Ю. Чабаненко, 2019. 274 с.). *Проблеми гуманітарних наук* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Василь Ільницький (головний редактор) та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2020. Випуск 3/45. С. 353–359 (Спів-автор – Богдан Янишин).

381. Регіональна ідентичність українського Донбасу в рецепції польської історіографії (Марта Студенна-Скруква. Український Донбас. Обличчя регіональної ідентичності. Київ : Лабораторія законодавчих ініціатив, 2014. 410 с.). *Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки*. 2020. № 2. С. 140–145 (Співавтор – Віталій Масненко).

382. Гирич Ігор. В'ячеслав Липинський: хлібороб і жовнір (Співвідношення демократичного і консервативного в його історіософії). Київ, 2019. 310 с.). *Український історичний журнал*. 2020. № 6. С. 188–192.

2021

Окремі видання:

383. Михайло Грушевський: життєпис на тлі доби. Херсон : Олді-Плюс, 2021. 572 с. (Співавтор – Руслан Пиріг)

Рецензії: Педич В. П., Владига О. М. Вдала спроба інтелектуальної біографії Михайла Грушевського [Рец. на кн.] : Пиріг Р., Тельвак В. Михайло Грушевський: життєпис на тлі доби. Херсон : ОлдіПлюс, 2021. 572 с. *Вісник Черкаського університету. Серія «Історичні науки»*. 2022. № 1. С. 193; Яремчук В. [Рец. на кн.] : Пиріг Р., Тельвак В. Михайло Грушевський: життєпис на тлі доби. *Український історичний журнал*. 2022. Число 1. С. 227–233; Ясь О. Життєва історія Михайла Грушевського у світлі сучасного грушевськознавства. Рецензія на книгу: Пиріг Р., Тельвак В. Михайло Грушевський: життєпис на тлі доби. Херсон : Олді-Плюс, 2021. 572 с. *«Архіви України»*. 2022. № 1. С. 221–226.

384. «(Де)окупована пам'ять» : методичні рекомендації з усноісторичних досліджень у межах проекту «Політика пам'яті та історична свідомість населення на окупованих Росією територіях України (ОРДЛО, АР Крим, Севастополь)» / упоряд. Г. Грінченко, В. Масненко, В. Тельвак. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А, 2021. 64 с. (Співавтори: Гелінада Грінченко, Віталій Масненко).

Статті:

385. Українські історичні інституції у міжвоєнній Польщі: спроба узагальнення. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія «Історія». Вінниця, 2021. Вип. 36. С. 105–111 (Співатор – Ірина Лозинська).

386. Вимушені переселенці (ВПО та біженці) з окупованих Росією територій України: польський аспект. *Спадщина Івана Франка в контексті дослідження проблем історії, культури і музеєзнавства від найдавніших часів до сучасності* : матеріали II-го Міжнародного з'їзду архівістів і хранителів музеїв в Нагуєвичах. Нагуєвич – Дрогобич : Посвіт, 2021. С. 67–69 (Співатор – Святослав Журавльов).

387. The press as a source for the study of socio-economic processes in the Galician province at the end of the XIX century (based on «Gazeta Naddniestrzańska» Newspaper). *Проблеми гуманітарних наук* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія». 2021. Випуск 6/48. С. 141–159 (Співатор – Богдан Янишин).

388. «Geschichte des Ukrainischen (Ruthenischen) volkes» of Mykhailo Hrushevsky in the discussions of the beginning of the XXth century. *Studia Historica Nitriensia*. 2021. Vol. 25. No. 1. P. 71–90 (Співатор – Богдан Янишин).

389. Листи Яна Пайскера до Михайла Грушевського. *Вісник Черкаського університету*. Серія : *Історичні науки*. 2021. № 1. С. 126–135 (Співатор – Олег Радченко).

390. Руслан Пиріг – історик, залюблений в людей. *Архіви України*. 2021. № 2. С. 205–210.

391. Historical school of Mykhailo Hrushevsky in Lviv: formation, structure, personal contribution. *Studia Historiae Scientiarum*. 2021. Vol. 20. P. 239–261 (Співатори: Василь Педич, Вікторія Тельвак).

392. Історик Руслан Пиріг: спроба професійного портрета. *Часопис дослідження війн та революцій / The Journal of the Study of Wars and Revolutions*. 2021. Номер – Volume 1. С. 125–163 (Співатор – Ігор Гирич).

393. Епістолярій наддніпрянських діячів у колекціях бібліотеки Національного інституту імені Оссолінських. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 39. Том 1. С. 50–56 (Співатор – Вікторія Тельвак).

394. Державний архів Львівської області: огляд грушевськознавчих колекцій. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник

наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 40. Том 1. С. 53–59 (Співавтор – Богдан Янишин).

395. Рецепція творчості Михайла Грушевського в німецькій славистиці першої третини ХХ століття. *Михайло Грушевський. Студії та джерела*. Кн. 3. Київ : Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 2021. С. 57–73 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

396. Студенти Михайла Грушевського на філософському факультеті Львівського університету (за деканатським каталогом). *Михайло Грушевський. Студії та джерела*. Київ : Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 2021. Кн. 3. С. 197–264.

397. Невідомі фотографії учнів Михайла Грушевського. *Михайло Грушевський. Студії та джерела*. Київ : Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 2021. Кн. 3. С. 361–362 (Співавтор – Святослав Журавльов).

398. «Справа проф. Грушевського у Львові» з фондів Головного архіву давніх актів у Варшаві. *Михайло Грушевський. Студії та джерела*. Київ : Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 2021. Кн. 4. С. 403–415 (Співавтор – Олег Радченко).

399. Невідомі публікації творів Михайла Грушевського з 1887 року. *Михайло Грушевський. Студії та джерела*. Київ : Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 2021. Кн. 4. С. 429–434.

400. Reception of Hrushevsky studies: epistolary aspect. *Східноєвропейський історичний вісник*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 20. С. 32–39 (Співавтор – Оксана Салата).

401. Про деякі стереотипи у вивченні львівської історичної школи Михайла Грушевського: методологічні уваги. *Хронотопи історії. Студії на пошану пам'яті Петра Васильовича Киридон* (12.03.1961–27.01.2019) : зб. наук. пр. / упоряд. і наук. ред. д.і.н., проф. А. М. Киридон. Київ : Ніка-Центр, 2021. С. 138–149 (Співавтор – Василь Педич).

402. Сучасне грушевськознавство: здобутки і перспективи. *Громадсько-політична та наукова діяльність М. С. Грушевського в міжнародному вимірі (до 155-річчя від дня народження)* : зб. наук. праць (за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 23 вересня 2021 р.). Київ : В-во НУБіП України, 2021. С. 89–95.

403. Рецепція постаті Михайла Грушевського у світлі джерел «born digital» як елемент сучасної історичної свідомості. *Symposium historiographicum Czercasiensium – Черкаський історіографічний симпозіум* / за ред. В. Масненка, В. Тельвака. Т. III : Історіографія як інтелек-

туальний простір міжнародного діалогу: випадок Центрально-Східної Європи, присвячений 25-річчю кафедри історії України). Черкаси : Видавець ФОП Гордієнко Є. І., 2021. С. 172–183 (Співавтор – Віктор Вернер).

404. Сучасне грушевськознавство: здобутки, втрати, перспективи. *Український історичний журнал*. 2021. № 5. С. 4–16 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

405. Ukraine Crisis: російсько-українська війна очима кореспондентів «BBC News». *Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки*. 2021. № 2. С. 136–143 (Співавтор – Віталій Масненко).

406. Between history and politics: the image of Mykhailo Hrushevsky in German Slavic studies of the first third of the 20th century. *Przegląd nauk historycznych*. 2021. R. XX. Nr 2. S. 103–125 (Співавтори: Богдан Янишин, Вікторія Тельвак).

407. Здобутки і перспективи сучасного грушевськознавства (2016–2021 рр.). *Історико-краєзнавчі дослідження: традиції та інновації* : матеріали V Міжнародної наукової конференції (Суми, 11–12 листопада 2021 р.) : у 2 ч. Ч. 1. Суми : ФОП Цьома С. П., 2021. С. 185–188.

408. «Геть отрую з наших хат!»: протиалкогольний дискурс газети «Наш лемко». *Русин*. 2021. № 66. С. 34–47 (Співавтори: Вікторія Тельвак, Володимир Наконечний).

409. Identity transformation of the Ukrainian Donbas: from the «Wild field» to Russian occupation. *Analele Universității din Craiova. Istorie*. Anul XXVI. Nr. 2 (40). 2021. P. 101–114 (Співавтори: Віталій Масненко, Богдан Янишин, Вікторія Тельвак).

410. Теоретико-методологічні засади й основні напрями досліджень історичної політики на окупованих Росією у ХХІ столітті українських територіях. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. 2021. Т. ССLXXIV. Праці Історично-філософської секції. С. 546–566 (Співавтор – Віталій Масненко).

411. П'ять ювілеїв Михайла Грушевського. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 2016–2021. Спецвипуск. С. 256–266.

Рецензії:

412. «Русский мир» як політична технологія та інструмент агресії: нова аналітична структура (Якубова Л., Головка В., Примаченко Я. Русский мир на Донбасі та в Криму: історичні витоки, політична технологія, інструмент агресії: (Аналітична доповідь). Київ, 2018. 227 с.). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Історія»*. Вінниця, 2021. Вип. 35. С. 130–136 (Співавтор – Віталій Масненко).

413. Ідея політичної окремішності в українському інтелектуальному дискурсі середини XIX – початку XX ст. (Ігор Гирич. Українські інтелектуали і політична окремішність (середина XIX – початок XX століття). Київ : Українські пропілеї, 2020, 452 с.). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія «Історія». Вінниця, 2021. Вип. 36. С. 120–124 (Співавтор – Лідія Лазурко).

414. Польська україністика сучасності: спроба історіографічного узагальнення (Рецензія на монографію: Морозова О. Дослідження історії України першої половини XX ст. у сучасній польській історіографії: напрямки, концепції, дискусії. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. П. Могили, 2020. 431 с.). *Старожитності Лукомор'я*. 2021. № 3 (6). С. 162–167 (Співавтор – Лідія Лазурко).

415. Igor Hyrych. Vyacheslav Lypynsky: farmer and soldier (The ratio of democratic and conservative aspects in his historiosophy). Київ, 2019. 310 с. (Гирич Ігор. В'ячеслав Липинський: хлібороб і жовнір (Співвідношення демократичного і консервативного в його історіософії). Київ, 2019. 310 с.). *Galicja. Studia i materialy*. 2021. Т. 7. S. 461–466.

2022

Статті:

416. Українська гімназія в Чехословаччині – Організаційна структура та освітній процес. *Český časopis historický*. 2022. Vol. 120. Číslo 1. S. 107–125 (Співавтори: Олена Гуменюк, Оксана Салата).

417. Михайло Грушевський та часопис «Діло»: співпраця, конфлікти, рецепція (до 1914 р.). *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2022. Випуск 28. С. 347–371 (Співавтори: Вікторія Тельвак, Костянтин Курилишин).

418. Mykhailo Hrushevskyi's Opinion Pieces on the Pages of the «Dilo» Newspaper in the Late 19th – Early 20th Centuries. *Проблеми гуманітарних наук* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія». 2022. Випуск 9/51. С. 126–141 (Співавтори: Вікторія Тельвак, Костянтин Курилишин).

419. Грушевськознавство 2.0.: спроба дисциплінарного балансу. *Записки Осередку Наукового Товариства імені Шевченка у Черкасах*. Т. III : Матеріали XXXII березневої наукової сесії Осередку НТШ у Черкасах / за ред. В. В. Масненка, В. В. Тельвака. Черкаси, 2022. С. 110–124.

420. Російсько-українська війна в 2014–2021 рр. у дзеркалі британських медіа (на прикладі «BBC News»). *Central Eastern Europe under 1989–2022 socio-economic, political, and cultural-educational transformations /*

Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. P. 101–114 (Співавтор – Віталій Масненко).

421. Малознане дослідження історіософських оглядів Михайла Грушевського. *Архіви України* : науково-практичний журнал. Київ, 2022. Випуск 1 (330). Січень-березень. С. 186–202 (Співавтор – Олег Радченко).

422. «Бої за Грушевського»: доба Української революції в дискусіях діаспорних інтелектуалів повоєнного двадцятиліття. *Eminak*. 2022. 1 (37). С. 100–109 (Співавтор – Михайло Сабінський).

423. Історична свідомість і політика пам'яті на тимчасово окупованих Російською Федерацією українських територіях (2014–2022). *The Russian-Ukrainian war (2014–2022) : historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects* : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. P. 586–598 (Співавтор – Віталій Масненко).

424. The First Institutional Encyclopaedia in Ukraine. Naukove tovarystvo imeni Shevchenka: Entsyklopediya (Shevchenko Scientific Society: Encyclopaedia). *Studia Historiae Scientiarum*. 2022. Vol. 21. P. 423–432 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

425. Ukrainian humanities in the Second Polish Republic: participation in foreign scientific cooperation. *Східноєвропейський історичний вісник*. 2022. Вип. 24. С. 123–130 (Співавтор – Оксана Салата).

426. «Чиїх батьків ми діти?»: історична політика «Нашого лемка». *Русин*. 2022. № 68. С. 154–167 (Співавтори: Вікторія Тельвак, Володимир Наконечний).

427. Епістолярій як джерело до вивчення рецепції творчості Михайла Грушевського. *Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки*. 2022. № 1. С. 15–22 (Співавтори: Вікторія Тельвак, Тадей Яценюк).

428. Культурна дипломатія Ніколає Йорги (на прикладі візиту до Польщі 1924 р.). *Проблеми гуманітарних наук* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія». 2022. Випуск 11/53. С. 134–156 (Співавтори: Вікторія Тельвак, Володимир Наконечний).

429. Листи Андре Мазона до Михайла та Катерини Грушевських. *Український історичний журнал*. 2022. № 5. С. 244–256 (Співавтор – Євген Луняк).

430. «Неприсутні ніколи не мають рації»: міжнародна наукова діяльність українських істориків міжвоєнної Польщі. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія «Історія». Вип. 42. 2022. С. 63–69 (Співавтори: Вікторія Тельвак, Володимир Наконечний).

431. Михайло Грушевський у колі французьких колег: проблеми рецепції. *Eminak*. 2022. 4 (40). С. 120–138 (Співавтор – Вікторія Тельвак).

432. Листування Михайла Грушевського з Михайлом Дяконовим (1910, 1916 рр.). *Архіви України*. Київ, 2022. Випуск 4 (333). Жовтень-грудень. С. 233–243 (Співавтор – Ігор Гирич).

433. Jews and the Ukrainian National Liberation Movement of the 19th– early 20th centuries. *Codrul Cosminului*. 2022. Vol. XXVIII. No. 2. P. 289–308 (Співавтори: Ігор Гирич, Вікторія Тельвак, Богдан Янишин).

434. Публіцистика Юліана Тарновича на сторінках часопису «Наш лемко». *Русин*. 2022. № 70. С. 148–163 (Співавтори: Вікторія Тельвак, Володимир Наконечний).

435. Чи визискував М. Грушевський своїх львівських учнів? Спроба деконструкції історіографічного міфу. *Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки*. 2022. № 2. С. 18–26 (Співавтор – Василь Педич).

Рецензії:

436. Нова праця про інтелектуальну культуру української еміграції: *Академічна традиція українського зарубіжжя: історія і сучасність. Liber amicorum на пошану президента УВАН у США проф. Альберта Кіні / відп. ред.: І. Гирич і Л. Рудницький*. Нью-Йорк – Київ : УВАН у США, ВД «Простір», 2021. 680 с. Актуальні питання гуманітарних наук. 2022. Вип. 51. С. 755–758.

2023

Окремі видання:

437. Каталог студентів Михайла Грушевського Львівського університету. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2023. 356 с. (Співавтори: Володимир Качмар, Святослав Журавльов).

Статті:

438. Interest in Historical Figures on the World Wide Web as a Marker of Historical Consciousness in Contemporary Ukraine. *Eminak*. 2023. 1 (41). С. 234–254 (Співавтор – Віктор Вернер).

439. Студенти Михайла Грушевського правничого факультету Львівського університету (за деканатським каталогом). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 61. Т. 3. С. 10–15 (Співавтори: Лідія Лазурко, Святослав Журавльов).

440. A Year of Existential War in Analytical Reflections of the Warsaw Centre for Eastern Studies. *Східноєвропейський історичний вісник*. 2023. Випуск 27. С. 249–250 (Співавтор – Василь Ільницький).

441. Студентська аудиторія Михайла Грушевського філософсько-го факультету Львівського університету: склад та динаміка. *Проблеми гуманітарних наук* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія». 2023. Вип. 12/54. С. 84–99 (Співавтори: Ольга Владига, Святослав Журавльов).

442. Рецепція постаті Михайла Грушевського у світлі джерел «born digital» як елемент сучасної історичної свідомості. *Проблеми гуманітарних наук* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія». 2023. Вип. 12/54. С. 283–310 (Співавтори: Віктор Вернер, Вікторія Тельбак).

443. Грушевськіана в Державному архіві Львівської області. *На перехрестях історії* : студії на пошану С. Білокона з нагоди 70-ліття. Київ : ВД «Простір», 2023. С. 627–637.

444. Студентська аудиторія Михайла Грушевського теологічного та медичного факультетів Львівського університету: спроба реконструкції. *Проблеми гуманітарних наук* : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія». 2023. Вип. 14/56. С. 44–51 (Співавтори: Богдан Штома, Святослав Журавльов).

445. Between cooperation and conflict: Mykhailo Hrushevskiy through the eyes of Polish intellectuals of the late 19th and early 20th centuries. *Echa Przeszłości*. 2023. Vol. XXIV/2. P. 89–104 (Співавтори: Богдан Янишин, Вікторія Тельбак).

446. Images of the Ukrainian Clio of the 19th-20th centuries on the pages of the magazine «Kwartalnik Historyczny». *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 67. Т. 2. С. 31–39 (Співавтори: Вікторія Тельбак, Святослав Журавльов).

447. Студентська аудиторія Михайла Грушевського Львівського університету: кількісна динаміка, етнічний склад, дидактичні преференції. *Український історичний журнал*. 2023. № 6. С. 288–304.

448. Жіноча студентська аудиторія Михайла Грушевського у Львівському університеті: спроба реконструкції. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Історія*. 2023. Вип. 46. С. 27–33 (Співавтори: Вікторія Тельбак, Святослав Журавльов).

449. Студентська аудиторія Михайла Грушевського Львівського університету неукраїнського походження: спроба реконструкції. *Etniak*. 2023. 4 (44). С. 57–69 (Співавтор – Вікторія Тельбак).

450. «Друга побіч церкви святиня»: образи «Просвіти» на сторінках «Нашого лемка». *Русин*. 2023. № 74. С. 274–290 (Співавтори: Вікторія Тельбак, Володимир Наконечний).

451. The «Kwartalnik historyczny» of the late XIX and early XX centuries: ideology, issues, reception. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 70. Т. 1. С. 23–31 (Співавтори: Вікторія Тельвак, Ольга Владига).

2024

Статті:

452. Передмова. *Сабінський М. Постать Михайла Грушевського в українській закордонній історіографії 1940–1980-х рр.* Харків : Мачулін, 2024. С. 5–8.

453. Михайло Грушевський у полемічному просторі Центрально-Східної Європи на зламі століть: наукове, громадське, приватне. *Грушевський М. С. Твори* : у 50 т. / редкол.: Г. Папакін, І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2024. Т. 48. Кн. I: Полеміка (1895–1914). С. V–LXIII.

454. Коментарі. *Грушевський М. С. Твори* : у 50 т. / редкол.: Г. Папакін, І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2024. Т. 48. Кн. I: Полеміка (1895–1914). С. 449–560 (Співавтор – Святослав Журавльов).

Редакційна діяльність

2001

1. Дрогобицький краєзнавчий збірник / ред. кол. Л. Тимошенко (голов. ред.), Л. Винар, Л. Зашкільняк, Я. Ісаєвич та ін. Вип. V. Дрогобич : Вимір, 2001 (член редакційної колегії).

2002

2. Дрогобицький краєзнавчий збірник / ред. кол. : Л. Тимошенко (голов. ред.), Л. Винар, Л. Зашкільняк, Я. Ісаєвич та ін. Вип. VI. Дрогобич : Вимір, 2002 (член редакційної колегії).

2003

3. Дрогобицький краєзнавчий збірник / ред. кол. : Л. Тимошенко (голов. ред.), Л. Винар, Л. Зашкільняк, Я. Ісаєвич та ін. Вип. VII. Дрогобич : Коло, 2003. 652 с. (член редакційної колегії).

2004

4. Дрогобицький краєзнавчий збірник / ред. кол. : Л. Тимошенко (голов. ред.), Л. Винар, Л. Зашкільняк, Я. Ісаєвич та ін. Вип. VIII. Дрогобич : Коло, 2004. 616 с. (член редакційної колегії).

2005

5. Дрогобицький краєзнавчий збірник / ред. кол. : Л. Тимошенко (голов. ред.), Л. Винар, Л. Зашкільняк, Я. Ісаєвич та ін. Вип. IX. Дрогобич : Коло, 2005. 620 с. (член редакційної колегії).

2006

6. Дрогобицький краєзнавчий збірник / ред. кол. : Л. Тимошенко (голов. ред.), Л. Винар, Л. Зашкільняк, Я. Ісаєвич та ін. Вип. X. Дрогобич : Коло, 2006. 834 с. (член редакційної колегії).

2008

7. Дрогобицький краєзнавчий збірник / ред. кол. : Л. Тимошенко (голов. ред.), Л. Винар, Л. Зашкільняк, Я. Ісаєвич та ін. Вип. XI–XII. Дрогобич : Коло, 2008. 728 с. (член редакційної колегії).

2009

8. Дрогобицький краєзнавчий збірник / ред. кол. : Л. Тимошенко (голов. ред.), Л. Винар, Л. Зашкільняк, Я. Ісаєвич та ін. Вип. XIII. Дрогобич : Коло, 2009. 412 с. (член редакційної колегії).

9. Проблеми гуманітарних наук : наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / ред. кол. Т. Біленко (головний редактор), Р. Попп, С. Макарчук та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2009. Випуск двадцять четвертий. Історія. 287 с. (член редакційної колегії).

2010

10. Проблеми гуманітарних наук : наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / ред. кол. : Т. Біленко (головний редактор), Р. Попп, С. Макарчук та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2010. Випуск двадцять шостий. Історія. 266 с. (член редакційної колегії).

2011

11. Дрогобицький краєзнавчий збірник / ред. кол. Л. Тимошенко (голов. ред.), Л. Винар, Л. Войтович, Г. Гмітерек та ін. Вип. XIV–XV. Дрогобич : Коло, 2011. 648 с. (член редакційної колегії).

12. Проблеми гуманітарних наук : наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / ред. кол. : Т. Біленко (головний редактор), Р. Попп, С. Макарчук та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. Випуск двадцять восьмий. Історія. 239 с. (член редакційної колегії).

13. Sensus Historiae / Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2011. Vol. 2, No 1. 194 s. (член наукової ради).

14. Sensus Historiae / Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2011 Vol. 3, No 2. 198 s. (член наукової ради).

15. Sensus Historiae / Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2011. Vol. 4, No 3. 179 s. (член наукової ради).

16. Sensus Historiae / Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2011. Vol. 5, No 4. 187 s. (член наукової ради).

2012

17. Дрогобицький краєзнавчий збірник / ред. кол. Л. Тимошенко (голов. ред.), Л. Винар, Л. Войтович, Г. Гмітерек та ін. Вип. XVI. Дрогобич : Коло, 2012. 616 с. (член редакційної колегії).

18. Проблеми гуманітарних наук : наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / ред. кол. : Т. Біленко (головний редактор), Р. Попп, С. Макарчук та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2012. Випуск 30. 197 с. (член редакційної колегії).

19. Sensus Historiae / Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2012. Vol. 6, No 1. 207 s. (член наукової ради).

20. Sensus Historiae / Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2012. Vol. 7, No 2. 193 s. (член наукової ради).

21. Sensus Historiae / Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2012. Vol. 8, No 3. 140 s. (член наукової ради).

22. Sensus Historiae / Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2012. Vol. 9, No 4. 216 s. (член наукової ради).

23. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Jerzy Jarowiecki. 2012. Tom 15. Nr. 1 (член наукової ради).

24. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Jerzy Jarowiecki. 2012. Tom 15. Nr. 2. 17 s. (член наукової ради).

2013

25. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / ред. кол. : Н. Скотна (головний редактор), О. Петречко (редактор розділу) та ін. Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2013. Випуск тридцять другий. Історія. 227 с. (член редакційної колегії).

26. Sensus Historiae. Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2013. Vol. 10, No 1. 209 s. (член наукової ради).

27. Sensus Historiae. Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2013. Vol. 11, No 2. 227 s. (член наукової ради).

28. Sensus Historiae. Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2013. Vol. 12, No 3. 197 s. (член наукової ради).

29. Sensus Historiae. Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2013. Vol. 13, No 4. 201 s. (член наукової ради).

30. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Jerzy Jarowiecki. 2013. Tom 16. Nr. 1. 271 s. (член наукової ради).

31. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Jerzy Jarowiecki. 2013. Tom 16. Nr. 2. 234 s. (член наукової ради).

2014

32. Дрогобицький краєзнавчий збірник / ред. кол. Л. Тимошенко (голов. ред.), Л. Винар, Л. Войтович, Г. Гмітерек та ін. Вип. XVII–XVIII. Дрогобич : Коло, 2014. 642 с. (член редакційної колегії).

33. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / ред. кол. : Н. Скотна (головний редактор), О. Петrenchко (редактор розділу) та ін. Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2014. Випуск тридцять четвертий. Історія. 260 с. (член редакційної колегії).

34. *Sensus Historiae* / Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2014. Vol. 14, No 1. 198 s. (член наукової ради).

35. *Sensus Historiae* / Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2014. Vol. 15, No 2. 221 s. (член наукової ради).

36. *Sensus Historiae* / Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2014. Vol. 16, No 3. 261 s. (член наукової ради).

37. *Rocznik Historii Prasy Polskiej* / Red. nacz. Jerzy Jarowiecki. 2013. Tom 17. Nr. 4. 286 s. (член наукової ради).

38. *Rocznik Historii Prasy Polskiej* / Red. nacz. Jerzy Jarowiecki. 2014. Tom 17. Nr. 1. 139 s. (член наукової ради).

39. *Rocznik Historii Prasy Polskiej* / Red. nacz. Jerzy Jarowiecki. 2014. Tom 17. Nr. 2. 158 s. (член наукової ради).

40. *Rocznik Historii Prasy Polskiej* / Red. nacz. Jerzy Jarowiecki. 2014. Tom 17. Nr. 3. 128 s. (член наукової ради).

41. *Rocznik Historii Prasy Polskiej*. Red. nacz. Jerzy Jarowiecki. 2014. Tom 15. Nr. 4. 104 s. (член наукової ради).

42. Електронний історичний журнал «*Scriptorium Nostrum*» / гол. ред. В. Андрєєв. 2014. Tom 1. Nr 1. 303 с. (член редакційної колегії).

43. *Rocznik Chelmski* / Red. nacz. Emil Horoch. 2014. T. 18. 491 s. (член редакційної колегії).

2015

44. Грушевський М. С. Твори : у 50 т. / редкол.: П. Сохань (голов. ред.), І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2015. Т. 10. Кн. 1. (Серія «Історичні студії та розвідки» : 1924–1930). XXIV. 576 с. (член головної редакційної ради).

45. Грушевський М. С. Твори : у 50 т. / редкол.: П. Сохань (голов. ред.), І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2015. Т. 10. Кн. 2. (Серія «Історичні студії та розвідки» : 1930–1934) (Серія «Рецензії та огляди» : 1924–1930). Харків. 541 с. (член головної редакційної ради).

46. Грушевський М. С. Твори : у 50 т. / редкол.: П. Сохань (голов. ред.), І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2015. Т. 22 : Нарис історії українського народу. XLII, 526 с. (член головної редакційної ради).

47. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Олег Петrenchко (головний редактор) та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2015. Випуск 36. 229 с. (член редакційної колегії).

48. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Jerzy Jarowiecki. 2015. Tom 18. Nr. 1. 150 s. (член наукової ради).

49. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Jerzy Jarowiecki. 2015. Tom 18. Nr. 2. 128 s. (член наукової ради).

50. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Jerzy Jarowiecki. 2015. Tom 18. Nr. 3. 105 s. (член наукової ради).

51. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Jerzy Jarowiecki. 2015. Tom 18. Nr. 4. 146 s. (член наукової ради).

52. Електронний історичний журнал «Scriptorium Nostrum» / гол. ред. В. Андреев. 2015. Том 2. Nr. 1–2. 315 с. (член редакційної колегії).

53. Електронний історичний журнал «Scriptorium Nostrum» / гол. ред. В. Андреев. 2015. Том 3. 333 с. (член редакційної колегії).

54. Rocznik Chełmski / Red. nacz. Emil Horoch. 2015. T. 19. 560 s. (член редакційної колегії).

2016

55. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Олег Петrenchко (головний редактор) та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2016. Випуск 38. 267 с. (член редакційної колегії).

56. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Jerzy Jarowiecki. 2016. Tom 19. Nr. 1. 153 s. (член наукової ради).

57. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Jerzy Jarowiecki. 2016. Tom 19. Nr. 2. 124 s. (член наукової ради).

58. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Jerzy Jarowiecki. 2016. Tom 19. Nr. 3. 148 s. (член наукової ради).

59. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Jerzy Jarowiecki. 2016. Tom 19. Nr. 4. 171 s. (член наукової ради).

60. Електронний історичний журнал «Scriptorium Nostrum» / гол. ред. В. Андреев. 2016. Том 4. Nr. 1 (4). 298 с. (член редакційної колегії).

61. Електронний історичний журнал «Scriptorium Nostrum» / гол. ред. В. Андреев. 2016. Том 5. № 2 (5). 362 с. (член редакційної колегії).
62. Електронний історичний журнал «Scriptorium Nostrum» / гол. ред. В. Андреев. 2016. Том 6. № 3 (6). 354 с. (член редакційної колегії).
63. Rocznik Chelmski / Red. nacz. Emil Horoch. 2016. Т. 20. 516 s. (член редакційної колегії).
64. Historia @ Teoria. Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2016. Том 1. № 1. 161 s. (член наукової ради).
65. Historia @ Teoria / Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2016. Том 1. № 2. 173 s. (член наукової ради).
66. Podróżnik Historyczny. Lublin, 2016. Том I. 131 s. (член наукової ради).
67. Symposium historiographicum Czercasiensium = Черкаський історіографічний симпозиум. Т. I : Присвячений 150-річчю від дня народження Михайла Грушевського / за ред. В. Масценка. Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького. Черкаси, 2016. 312 с.
68. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Посвіт, 2016. Вип. 1. 116 с.

2017

69. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : О. Петrenchко (головний редактор) та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2017. Випуск 40. 302 с. (член редакційної колегії).
70. Дрогобицький краєзнавчий збірник / ред. кол. Л. Тимошенко (голов. ред.), Л. Винар, Л. Войтович, Г. Гмітерек та ін. Вип. XIX–XX. Дрогобич : Коло, 2017. 548 с. (член редакційної колегії).
71. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Grażyna Wrona. 2017. Том 20. № 1. 129 s. (член наукової ради).
72. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Grażyna Wrona. 2017. Том 20. № 2. 157 s. (член наукової ради).
73. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Grażyna Wrona. 2017. Том 20. № 3. 133 s. (член наукової ради).
74. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Grażyna Wrona. 2017. Том 20. № 4. 137 s. (член наукової ради).
75. Електронний історичний журнал «Scriptorium Nostrum» / гол. ред. В. Андреев. 2017. Том 7. № 1 (7). 35 с. (член редакційної колегії).
76. Електронний історичний журнал «Scriptorium Nostrum» / гол. ред. В. Андреев. 2017. Том 8. № 2 (8). 511 с. (член редакційної колегії).

77. Електронний історичний журнал «Scriptorium Nostrum» / гол. ред. В. Андрєєв. 2017. Том 9. Nr. 3 (9). 291 с. (член редакційної колегії).

78. Rocznik Chelmski / Red. nacz. Emil Horoch. 2017. Т. 21. 539 s. (член редакційної колегії).

79. Historia @ Teoria / Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2017. Том 1. Nr. 3. 231 s. (член наукової ради).

80. Historia @ Teoria / Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2017. Том 2. Nr. 4. 256 s. (член наукової ради).

81. Historia @ Teoria / Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2017. Том 4. Nr. 6. 141 s. (член наукової ради).

82. Symposium historiographicum Czercasiensium = Черкаський історіографічний симпозиум / за ред. В. Масценка. Т. II : Нові сенси історичного знання. Черкаси, 2017. 230 с.

83. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Посвіт, 2017. Вип. 2. 130 с.

84. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Посвіт, 2017. Вип. 3. 136 с.

85. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Посвіт, 2017. Вип. 4. 172 с.

86. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Посвіт, 2017. Вип. 5. 244 с.

2018

87. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Володимир Галик (головний редактор) та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2018. Випуск 42. 316 с. (член редакційної колегії).

88. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Grażyna Wrona. 2018. Том 21. Nr. 1. 102 s. (член наукової ради).

89. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Grażyna Wrona. 2018. Том 21. Nr. 2. 168 s. (член наукової ради).

90. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Grażyna Wrona. 2018. Том 21. Nr. 3. 141 s. (член наукової ради).

91. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Grażyna Wrona. 2018. Том 21. Nr. 4. 164 s. (член наукової ради).

92. Електронний історичний журнал «Scriptorium Nostrum» / гол. ред. В. Андрєєв. 2018. Том 10. Nr. 1 (10). 342 с. (член редакційної колегії).

93. Електронний історичний журнал «Scriptorium Nostrum» / гол. ред. В. Андрєєв. 2018. Том 11. Nr. 2 (11). 354 с. (член редакційної колегії).

94. Rocznik Chełmski / Red. nacz. Emil Horoch. 2018. T. 22. 551 s. (член редакційної колегії).

95. Historia @ Teoria / Red. nacz. Wojciech Wrzosek. 2018. Tom 1. Nr. 7. 251 s. (член наукової ради).

96. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Посвіт, 2018. Вип. 6. 266 с.

97. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2018. Вип. 7. 212 с.

98. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2018. Вип. 8. 216 с.

99. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2018. Вип. 9. 154 с.

100. Український селянин : зб. наук. праць / за ред. С. В. Корновенка. Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2018. Вип. 19. 140 с. (член редакційної колегії).

101. Український селянин : зб. наук. праць / за ред. С. В. Корновенка. Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2018. Вип. 20. 102 с. (член редакційної колегії).

2019

102. Дрогобицький краєзнавчий збірник / ред. кол. : Л. Тимошенко (голов. ред.), Л. Войтович, Г. Гмітерек та ін. Дрогобич : Посвіт, 2019. Вип. XXI. 520 с. (член редакційної колегії).

103. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Василь Ільницький (головний редактор) та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2019. Випуск 1/43. 257 с. (член редакційної колегії).

104. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Василь Ільницький (головний редактор) та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2019. Випуск 2/44. 350 с. (член редакційної колегії).

105. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Grażyna Wrona. 2019. Tom 22. Nr. 1. 118 s. (член наукової ради).

106. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Grażyna Wrona. 2019. Tom 22. Nr. 2. 143 s. (член наукової ради).

107. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nacz. Grażyna Wrona. 2019. Tom 22. Nr. 3. 108 s. (член наукової ради).

108. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nac. Grażyna Wrona. 2019. Tom 22. Nr. 4. 151 s. (член наукової ради).

109. Електронний історичний журнал «Scriptorium Nostrum» / гол. ред. В. Андреев. 2019. Tom 12. Nr. 1 (12). 285 с. (член редакційної колегії).

110. Rocznik Chełmski / Red. nac. Emil Horoch. 2019 T. 23. 554 s. (член редакційної колегії).

111. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 10. 200 с.

112. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 11. 248 с.

113. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 12. 232 с.

114. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Спеціальний випуск: матеріали наукової конференції. 160 с.

115. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Випуск 13. 208 с.

116. Український селянин : зб. наук. праць / за ред. С. В. Корновенка. Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2019. Вип. 21. 158 с. (член редакційної колегії).

117. Український селянин : зб. наук. праць / за ред. С. В. Корновенка. Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2019. Вип. 22. 68 с. (член редакційної колегії).

118. Михайло Грушевський. Студії та джерела. Кн. 1 : Національна академія наук України ; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ, 2019. 510 с. (член редакційної колегії).

119. Михайло Грушевський. Студії та джерела. Кн. 2 / Національна академія наук України; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ, 2019. 487 с. (член редакційної колегії).

2020

120. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Василь Ільницький (головний редактор) та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2020. Випуск 3/45. 372 с. (член редакційної колегії).

121. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Василь Ільницький (головний редактор) та ін. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Випуск 4/46. 434 с. (член редакційної колегії).

122. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Юрій Стецик (головний редактор) та ін. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Випуск 5/47. 502 с. (член редакційної колегії).

123. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nac. Grażyna Wrona. 2020. Tom 23. Nr. 1 149 s. (член наукової ради).

124. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nac. Grażyna Wrona. 2020. Tom 23. Nr. 2. 187 s. (член наукової ради).

125. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nac. Grażyna Wrona. 2020. Tom 23. Nr. 3 196 s. (член наукової ради).

126. Rocznik Historii Prasy Polskiej. Red. nac. Grażyna Wrona. 2020. 180 s. (член наукової ради).

127. Rocznik Chełmski / Red. nac. Emil Horoch. 2020. T. 24. 572 s. (член редакційної колегії).

128. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Випуск 14. 236 с.

129. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Випуск 15. 260 с.

130. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Випуск 16. 268 с.

131. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Випуск 17. 286 с.

132. Український селянин : зб. наук. праць / за ред. С. В. Корновенка. Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2020. Вип. 23. 94 с. (член редакційної колегії).

133. Український селянин : зб. наук. праць / за ред. С. В. Корновенка. Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2020. Вип. 24. 109 с. (член редакційної колегії).

2021

134. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Юрій Стецик (головний редактор) та ін. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Випуск 6/48. 474 с. (член редакційної колегії).

135. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Юрій Стецик (головний редактор) та ін. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Випуск 7/49. 368 с. (член редакційної колегії).

136. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Юрій Стецик (головний редактор) та ін. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Випуск 8/50. 426 с. (член редакційної колегії).

137. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nac. Grażyna Wrona. 2021. Tom 24. Nr. 1. 206 s. (член наукової ради).

138. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nac. Grażyna Wrona. 2021. Tom 24. Nr. 2. 202 s. (член наукової ради).

139. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nac. Grażyna Wrona. 2021. Tom 24. Nr. 3. 175 s. (член наукової ради).

140. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nac. Grażyna Wrona. 2021. Tom 24. Nr. 4. 104 s. (член наукової ради).

141. Rocznik Chełmski / Red. nac. Robert Kozyrski. 2021 T. 25. 548 s. (член редакційної колегії).

142. Symposium historiographicum Czercasiensium – Черкаський історіографічний симпозиум / за ред. В. Масценка, В. Тельвака. Т. III : Історіографія як інтелектуальний простір міжнародного діалогу: випадок Центрально-Східної Європи, присвячений 25-річчю кафедри історії України). Черкаси, 2021. 230 с.

143. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Випуск 18. 270 с.

144. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Випуск 19. 258 с.

145. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Випуск 20. 246 с.

146. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Випуск 21. 260 с.

147. Український селянин : зб. наук. праць / за ред. С. В. Корновенка. Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2021. Вип. 25. 141 с. (член редакційної колегії).

148. Український селянин : зб. наук. праць / за ред. С. В. Корновенка. Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2021. Вип. 26. 89 с. (член редакційної колегії).

2022

149. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Юрій Стецик (головний редактор) та ін. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Випуск 9/51. 336 с. (член редакційної колегії).

150. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Василь Ільницький (головний редактор) та ін. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Випуск 10/52. 340 с. (член редакційної колегії).

151. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Юрій Стецик (головний редактор) та ін. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Випуск 11/53. 325 с. (член редакційної колегії).

152. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nac. Grażyna Wrona. 2022. Tom 25. Nr. 1. 156 s. (член наукової ради).

153. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nac. Grażyna Wrona. 2022. Tom 25. Nr. 2. 151 s. (член наукової ради).

154. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nac. Grażyna Wrona. 2022. Tom 25. Nr. 3. 148 s. (член наукової ради).

155. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nac. Grażyna Wrona. 2022. Tom 25. Nr. 4. 120 s. (член наукової ради).

156. Rocznik Chełmski / Red. nac. Robert Kozyrski. 2022 T. 26. 520 s. (член редакційної колегії).

157. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Випуск 22. 266 с.

158. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Випуск 23. 236 с.

159. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Випуск 24. 260 с.

160. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Випуск 25. 248 с.

161. Український селянин : зб. наук. праць / за ред. С. В. Корновенка. Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2022. Вип. 27. 70 с. (член редакційної колегії).

162. Український селянин : зб. наук. праць / за ред. С. В. Корновенка. Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2022. Вип. 28. 75 с. (член редакційної колегії).

2023

163. Грушевський М.С. Твори : у 5 т. / редкол.: Г. Папакін, І. Гирич та ін. / упоряд. М. Капраль. Львів : Світ, 2022. Т 34: Т. 6 : Життя економічне, культурне, національне XIV–XVII віків 744 с. Серія «Історія України-Руси» (член редакційної колегії).

164. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Юрій Стецик (головний редактор) та ін. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Випуск 12/54. 656 с. (член редакційної колегії).

165. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Юрій Стецик (головний редактор) та ін. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Випуск 13/55. 352 с. (член редакційної колегії).

166. Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія» / ред. кол. : Юрій Стецик (головний редактор) та ін. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Випуск 14/56. 198 с. (член редакційної колегії).

167. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nac. Grażyna Wrona. 2023. Tom 26. Nr. 1. 120 s. (член наукової ради).

168. Rocznik Historii Prasy Polskiej / Red. nac. Grażyna Wrona. 2023. Tom 26. Nr. 2. 124 s. (член наукової ради).

169. Rocznik Historii Prasy Polskiej. Red. nacz. Grażyna Wrona. 2023. Tom 26. Nr. 3. 188 s. (член наукової ради).
170. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Випуск 26. 220 с.
171. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Випуск 27. 292 с.
172. Східноєвропейський історичний вісник / головний редактор В. Ільницький. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Випуск 28. 270 с.
173. Український селянин : зб. наук. праць / за ред. С. В. Корновенка. Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2023. Вип. 29. 190 с. (член редакційної колегії).

Рецензування, наукове редагування, упорядкування, опонування

2006

1. Nowacki R. Wybitni przedstawiciele kultury europejskiej. Przemyslaw Dabkowski : uczony pisarz podroznik. 2-gie wyd. uzupelnione i rozszer. Opole, 2006. 422 s. (рецензент).

2007

2. Зашкільняк Л. Сучасна світова історіографія : посібник для студентів історичних спеціальностей університетів. Львів, 2007. 312 с. (рецензент).

2009

3. Михайленко Г. М. Олександр Лотоцький (1870–1939 pp.): інтелектуальна біографія історика : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Державний комітет архівів України ; Український НДІ архівної справи та документознавства. Київ, 2009. 20 с. (опонент).

2010

4. Руда О. Українське козацтво в інтерпретації польських істориків кінця XIX – першої третини XX століття / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2010. 418 с. (рецензент).

5. Лазурко Л. Часопис «Kwartalnik Historyczny» і розвиток польської історіографії останньої чверті XIX – першої половини XX століття : монографія. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2010. 279 с. (науковий редактор).

6. Педич В. П., Голобін В. М., Кісь Я. І. Історія України: дати, події, коментарі. Івано-Франківськ, 2010. 208 с. (рецензент).

2012

7. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume I, 2012. 320 p. (рецензент).

8. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume II, 2012. 334 p. (рецензент).

9. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume III, 2012. 412 p. (рецензент).

10. Studenna-Skrucka Marta. Historyczne korzenie odrębności Donbasu a proces kształtowania się nowoczesnego społeczeństwa ukraińskiego po 1991 roku. Poznań, 2012. 252 s. (опонент) .

11. Грушевський М.С. Твори : у 50 т. / редкол. П. Сохань, І. Гирич та ін. ; голов. ред. П. Сохань. Львів : Світ, 2012. Т. 15. Серія «Рецензії та огляди» : (1898–1904). 576 с. (передмова, упорядкування, коментарі).

2013

12. Toczek A. Lwowskie środowisko historyczne i jego wkład w kulturę książki i prasy (1860–1918). Kraków : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2013. 465 s. (рецензент).

13. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume IV, 2013. 423 p. (рецензент).

14. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume IV, 2013. 397 p. (рецензент).

15. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume VI, 2013. 401 p. (рецензент).

2014

16. Studenna-Skrucka M. Ukraiński Donbas. Oblicza tożsamości regionalnej. Poznań : Wydawnictwo Nauka i Innowacje, 2014. 307 s. (рецензент).

17. Nowacki R. W murach lwowskiego Archiwum Bernardynskiego 2-gie rozszer. i uzupełnione. Opole, 2014. 256 s. (рецензент).

18. Nowacki R. Międzynarodowy zasięg i oddziaływanie TPNP. Opole, 2014. 266 s. (рецензент).

19. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume VII, 2014. 574 p. (рецензент).

20. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume VIII, 2014. 570 p. (рецензент).

21. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume IX, 2014. 458 p. (рецензент).

22. Михайленко Г. М. Олександр Лотоцький (1870–1939 pp.): інтелектуальна біографія історика. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2014. 312 с. (рецензент).

23. Гончар Г. В. Науково-організаційна діяльність К. Г. Гуслистого та його внесок у розвиток української етнографії (30–70 pp. XX ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.05 «Етнологія» / М-во освіти і науки України ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2014. 20 с. (опонент).

2015

24. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume X, 2015. 406 p. (рецензент).

25. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume XI, 2015. 529 p. (рецензент).

26. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume XII, 2015. 554 p. (рецензент).

27. Грушевський М. С. Твори : у 50 т. / редкол. : П. Сохань, Г. Папакін, І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. Т. 46. Кн. I : Рецензії на праці Михайла Грушевського (1890–1914) / упор. В. Тельвак. 2015. 632 с. (передмова, упорядкування, коментарі).

28. Грушевський М. С. Твори : у 50 т. / редкол. : П. Сохань, Г. Папакін, І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. Т. 46. Кн. II : Рецензії на праці Михайла Грушевського (1915–1938) / упор. В. Тельвак. 2015. 512 с. (передмова, упорядкування, коментарі).

29. Гирич І. Б. Українська історична та суспільно-політична думка Наддніпрянщини національно-демократичного спрямування (середина XIX – початок XX століття) : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського. Київ, 2015. 34 с. (опонент).

30. Демуз І. О. Наукові товариства на теренах України другої половини XIX – початку XX ст.: історіографія : автореф. дис. д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2015. 40 с. (опонент).

2016

31. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume XIII, 2016. 658 p. (рецензент).

32. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume XIV, 2016. 515 p. (рецензент).

33. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume XV, 2016. 554 p. (рецензент).

34. Коріненко П. С., Терещенко В. Д., Старка В. В., Киданюк А. В. Податки та повинності в галицькому селі (кінець XVIII – середина XX ст.). Тернопіль, 2016. 200 с. (рецензент).

35. Грушевський М. С. Твори : у 50 т. / редкол.: П. Сохань, Г. Папакін, І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. Т. 47. Кн. I : Ювілейна грушевськаiana / упор. В. Тельбак. 2016. 632 с. (передмова, упорядкування, коментарі).

36. Грушевський М. С. Твори : у 50 т. / редкол.: П. Сохань, Г. Папакін, І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2002. Т. 47. Кн. II : Меморіальна грушевськаiana / упор. В. Тельбак. 2016. 424 с. (передмова, упорядкування, коментарі).

37. Петрик А. М. Андрій «Яковлів: інтелектуальна біографія» : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2016. 28 с. (опонент).

2017

38. Яремчук В.П. Українська історіографія: суспільно-політична історія : посібник. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2017. 288 с. (рецензент).

39. Гончар О. Микола Костомаров: постать історика на тлі епохи / НАН України. Інститут історії України. Київ : Інститут історії України, 2017. 274 с. (рецензент).

40. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume XVI, 2017. 650 p. (рецензент).

41. Куций І. «Схід» і «Захід» в українській історіографії (кінець XVIII – початок XX ст.): генеза цивілізаційної ідентичності : автореферат дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / М-во освіти і науки України ; Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2017. 40 с. (опонент).

42. Полішук Ю. А. «Мирон Кордуба – історіограф, джерелознавець, археограф», автореферат дис. ... канд. іст. наук : 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2017. 25 с. (опонент).

43. Степан Рудницький (1877–1937). Історія. Геополітика. Географія : у 5-х кн. Кн. 1: Історія. Теорія. Методологія. Термінологія / уклад., авт. передм., комент., упоряд. візуальн. матер. О. Ковалевська ; переклад. з нім., чеськ., рос. І. Андрущенко. НАН України. Інститут історії України. Київ : Темпора, 2017. 736 с. (рецензент).

44. Степан Рудницький (1877–1937). Історія. Геополітика. Географія : у 5-х кн. Кн. 2: Геополітика / уклад., авт. передм., комент., упоряд. візуальн. матер. О. Ковалевська ; переклад. з нім., чеськ., рос. І. Андрущенко. НАН України. Інститут історії України. Київ : Темпора, 2017. 624 с. (рецензент).

2018

45. Nowacki R. From studies concerning the old Polish law. Second edition. Opole : Atna, 2018. 218 s. (рецензент).

46. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume XVII, 2018. 526 p. (рецензент).

47. Колибаб'юк С. П. Українська історіографія діяльності громадських організацій Галичини у другій половині XIX – 30-х роках XX ст. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2018. 20 с. (опонент).

48. Степан Рудницький (1877–1937). Історія. Геополітика. Географія : у 5-х кн. / уклад., авт. передм., комент., упоряд. візуальн. матер. О. Ковалевська ; переклад. з нім., чеськ., рос. І. Андрущенко. НАН України. Інститут історії України. Київ : Темпора, 2018. Кн. 3 : Географія. Початки досліджень. 824 с. (рецензент)

49. Степан Рудницький (1877–1937). Історія. Геополітика. Географія : у 5-х кн. / уклад., авт. передм., комент., упоряд. візуальн. матер. О. Ковалевська ; переклад. з нім., чеськ., рос. І. Андрущенко. НАН України. Інститут історії України. Київ : Темпора, 2018. Кн. 4 : Основи землезнання. 796 с. (рецензент).

50. Степан Рудницький (1877–1937). Історія. Геополітика. Географія : у 5-х кн. / уклад., авт. передм., комент., упоряд. візуальн. матер. О. Ковалевська ; переклад. з нім., чеськ., рос. І. Андрущенко. НАН України. Інститут історії України. Київ : Темпора, 2018. Кн. 5 : Геологія і геоморфологія. 516 с. (рецензент).

51. Українські та польські інтелектуали в другій половині XIX – першій третині XX ст.: співпраця, конфлікти, рецепція : колективна монографія / за редакцією Віталія Тельвака. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 498 с. (науковий редактор).

52. Спільна спадщина. Річ Посполита обох народів в польській і українській історичній думці XIX і XX ст. : колективна монографія / за редакцією Віталія Тельвака, Лідії Лазурко та Павла Серженги. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 380 с. (науковий редактор).

53. Поліщук Ю. Мирон Кордуба як історіограф, археограф і джерелознавець. Черкаси : видавець Чабаненко Ю., 2019. 274 с.

54. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume XVIII, 2019. 394 p. (рецензент).

55. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume XIX, 2019. 252 p. (рецензент).

56. Spheres of culture. *Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Editor-in-Chief Ihor Nabytovych. Volume XX, 2019. 223 p. (рецензент).

57. Аграрне законодавство періоду Української революції (1917–1921 pp.) : збірник документів і матеріалів / упоряд.: С. В. Корновенко, А. Г. Морозов, Ю. Г. Пасічна. Черкаси : Чабаненко Ю.А., 2019. 554 с. (рецензент)

58. Nowacki R. *Turystyka miejska*. Opole : Politechnika Opolska, 2019. 113 s. (рецензент).

59. Степанчук Ю. С. Постать Богдана Хмельницького в новітній українській, російській та польській історіографії : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» Черкаський нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2019. 40 с. (опонент).

60. Івангородський К. В. Етнічна історія східних слов'ян домонгольської доби у сучасних українській, російській і білоруській історіографіях : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». Черкаський нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2019. 41 с. (опонент).

61. Хоменко В. О. Михайло Грушевський у діяльності Української партії соціалістів-революціонерів: текст і контекст джерел : автореф. ... канд. іст. наук : 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. Київ, 2019. 18 с. (опонент).

2020

62. Лазурко Л. Польська історична періодика у Східній Галичині XIX – початку XX ст.: типологія, ідеологія, проблематика : монографія. Черкаси; Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 290 с. (науковий редактор).

63. Galicja. Studia i materiały. 2020. Tom 6. 667 s. (рецензент).

2021

64. Тридцята наукова сесія Осередку Наукового товариства ім. Шевченка у Черкасах : матеріали доповідей на засіданнях секцій і комісій / за ред. В. В. Масненка, В. В. Тельвака. Харків : СГ НМТ «Новий курс», 2021. 188 с. (науковий редактор).

65. Symposium historiographicum Czercasiensium – Черкаський історіографічний симпозиум / за ред. В. Масненка, В. Тельвака. Т. III : Історіографія як інтелектуальний простір міжнародного діалогу: випадок Центрально-Східної Європи, присвячений 25-річчю кафедри історії України. Черкаси : Видавець ФОП Гордієнко Є. І., 2021. 230 с. (науковий редактор).

66. Качмар В. Львівський університет у 1784–1918 роках: організаційні, освітньо-наукові та національні трансформації : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 531 с. (рецензент).

67. Історія Острозької академії : навчальний посібник / М. Близняк та ін. ; за ред. В. Яремчука. Вид. 2-ге, переробл. і доповн. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. 88 с. (рецензент).

2022

68. Записки Осередку Наукового товариства імені Шевченка у Черкасах. Т. III : матеріали XXXII березневої наукової сесії Осередку НТШ у Черкасах / за ред. В. В. Масненка, В. В. Тельвака. Черкаси, 2022. 232 с. (науковий редактор).

69. Szeloch Ewa. Obraz Żydów w polskiej myśli historycznej okresu II Rzeczypospolitej. Syntezy, parasyntezy i podręczniki dziejów ojczystych», maszynopis. Rzeszów, 2022. 204 s. (опонент).

2023

70. Сучасна енциклопедистика: тенденції розвитку : монографія / за заг. ред. д.і.н., проф. А. Киридон. Київ : Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2023. 396 с. (рецензент).

71. Масненко В. В., Хоменко Д. В. Україна в історії Європи : навчально-методичний посібник для студентів неісторичних спеціальностей / В.В. Масненко, Д. В. Хоменко. Черкаси : Вид. відділ ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2023. 100 с. (рецензент).

2024

72. Грушевський М. С. Твори : у 50 т. / редкол.: Г. Папакін, І. Гирич та ін. Львів : Світ, 2024. Т. 48. Кн. I : Полеміка (1895–1914). 632 с. (передмова, упорядкування, коментарі).

73. Сабінський М. Постать Михайла Грушевського в українській закордонній історіографії 1940–1980-х рр. Харків : Мачулін, 2024. 258 с. (науковий редактор).

Керівництво дисертаційними дослідженнями

1. Лазурко Л. М. Часопис «Квартальник історичний» і розвиток польської історіографії останньої чверті XIX – першої половини XX століття : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». Держкомархів України, УНДІАСД. Київ, 2008. 20 с. (науковий керівник).

2. Гриневич Т. Б. Дослідження історії України в польській історіографії міжвоєнного періоду : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». Держкомархів України ; УНДІАСД. Київ, 2011. 20 с. (науковий керівник).

3. Горбачик О. Громадсько-політична та наукова діяльність Матвія Стахів (1895–1978) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / О. Горбачик ; Нац. ун-т «Остроз. акад.». Острог, 2013. 18 с.

4. Савчук І. І. Журнал «Україна» у розвитку української історіографії першої третини XX ст. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Черкаси, 2014. 20 с. (науковий керівник).

5. Журавльов С. А. Рід Грушевських у культурно-освітньому і громадському житті України (друга половина XIX – перша третина XX століття) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 «Історія України». Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Черкаси, 2015. 20 с.

6. Маркевич М. І. Дмитро Багалій – дослідник української історіографії : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Черкаси, 2014. 20 с.

7. Лазурко Л. М. Польська історична періодика у Східній Галичині XIX – поч. XX ст.: типологія, ідеологія, проблематика : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». Черкаський нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2020. 40 с. (науковий консультант).

8. Чава І. С. Національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького у польській історіографії кінця XIX ст. – 1939 р. : автореф.

дис. ... канд. іст. наук : 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». Дрогобич, 2021. 16 с. (науковий керівник).

9. Сабінський М. Е. Постать Михайла Грушевського в українській закордонній історіографії 1940–1980-х рр. : дис. ... д-ра філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 032 Історія та археологія. Дрогобич : Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка, 2023. 256 с. (науковий керівник).

Іменний покажчик¹

- Адамський Л. 10
Андреев В. 45, 47, 138–143
Андрусак М. 117
Антонович В. 6, 43, 108
Аристотель 73
Атаманенко А. 112, 121
- Багалій Д. 6, 13, 26, 101
Барвінський О. 36, 38, 118, 121
Басара-Тилішак Г. 118
Біленко Т. 100, 136, 137
Білокінь С. 6, 43, 46,
Блащук С. 124
Близняк М. 155
Бойко В. 118
Боряк Г. 124
Брок О. 38, 120
Бурлака Г. 92
Бучинський Б. 34
- Василенко М. 26, 101
Верба І. 8, 9, 94
Вернер В. 129, 132, 133
Верстюк В. 102, 117, 118
Вжосек В. 63
Виговський І. 35
Винар Л. 6, 8, 9, 15, 32, 37, 46, 58, 87,
92, 93, 94, 96, 112, 135–140, 142
Винниченко В. 66
Вирський Д. 45, 51, 100, 106, 107,
108, 109
Вільгельм II 13
Вітовський Д. 77
Владига О. 31, 122, 125, 126, 133, 134
- Войтович Л. 136–138, 140, 142
Войцехівська І. 106, 107, 108, 109
Войцехівський Т. 37
- Гаген фон М. 118
Галик В. 34, 107, 117, 121, 141
Гах Й. 114
Герасимчук В. 6, 14, 35, 114
Гетч О. 38, 116, 120
Гирич І. 22, 32, 36, 38, 39, 45, 63,
66, 71, 74, 94, 105, 110, 111, 115,
116, 118, 119, 121, 126, 127, 130,
132, 134, 138, 139, 147, 150–152,
156
Гмітерек Г. 136–138, 140, 142
Гнатюк В. 35, 36
Гнатюк О. 118
Голобін В. 149
Головко В. 129
Гончар О. 151–152
Горбачик О. 157
Гоцуляк В. 112, 113
Гребеняк В. 16
Гриневич Т. 46, 157
Гриценко Г. 112
Грінченко Б. 37, 126
Грінченко Г. 44
Грушевська К. 131
Гуменюк О. 130
Гумільов М. 42, 84
Гуслистый К. 151
- Гетц Л.-К. 38, 124, 119

¹ Прізвища Тельвак і Грушевський до покажчика не включені.

- Даниленко В. 106, 107, 108, 109
 Дашкевич Я. 6, 34, 114
 Демуз І. 112, 151
 Джиджора І. 14, 30
 Дмитрієнко М. 106, 108
 Дністрянський С. 36
 Донцов Д. 18, 25, 77
 Дорошенко В. 6, 16, 32
 Дорошенко Д. 13, 26, 106
 Душний А. 34, 112, 119
 Дьяконов М. 38
 Дядюк М. 38, 121
- Євшан М. 16
 Єнсен А. 38, 118
 Єфремов С. 37
- Журавльов С. 17, 31, 46, 124, 127,
 128, 132–134, 157
- Зайцева З. 96
 Зашкільняк Л. 6, 40, 41, 62, 63, 65,
 71, 74, 88, 91, 92, 94, 95, 97, 101,
 102, 107, 108, 110, 111, 135–136,
 149
 Здзярська-Залеська М. 80
 Зимомря І. 34, 112, 119
 Зубрицький М. 84
- Івангородський К. 125, 154
 Ільницький В. 34, 112, 119, 120,
 123, 126, 132, 140–148
 Ісаєвич Я. 135, 136
- Йорг Н. 13, 95, 120
- Калакура Я. 12, 65, 96, 106, 107,
 108, 109
 Кандаурова Г. 22
 Качмар В. 17, 31, 132, 155
 Киданюк А. 152
- Киридон А. 128, 155
 Кіржаєв С. 8, 9
 Кісь Я. 149
 Ковалевська О. 124, 153
 Колесник В. 106, 107, 108, 109
 Колесник І. 41, 91, 93, 97, 106, 107,
 108, 109
 Колибаб'юк С. 153
 Коновалець Є. 18, 77
 Кордуба М. 6, 14, 26, 33, 35, 119,
 121, 124–126, 153–154
 Коріненко П. 152
 Корновенко 120, 142–144, 146–148,
 154
 Корольов Г. 106
 Костомаров М. 21, 119, 152
 Коцур В. 35, 114
 Кравченко В. 106, 107, 108, 109
 Кравчук О. 113
 Кревецький І. 14, 30, 34, 119
 Крип'якевич І. 6, 14, 26, 30, 33, 34,
 35, 109, 115
 Кріль М. 98
 Крот В. 90
 Кулешов С. 101
 Кульчицький С. 106, 107, 108, 109
 Купчинський О. 119
 Курилишин К. 19, 104, 130
 Куций І. 119, 152
- Лазурко Л. 35, 40, 45, 54, 104, 107,
 110, 122, 130, 132, 149, 154–155,
 157
 Лаппо-Данілевський О. 38, 118
 Левицький К. 37
 Левицький О. 6
 Липинський В. 26, 55, 84, 89, 126,
 130
 Лисенко Н. 92
 Литвин В. 106, 109
 Лозинська І. 124

- Лотоцький О. 149, 151
 Луняк С. 38, 131
 Лященко А. 122
- Мазон А. 38, 131
 Макар Ю. 87
 Макарчук С. 136–137
 Маркевич М. 29, 106, 122, 157
 Марр М. 38, 108
 Мартиненко О. 100
 Масарик Т. 13
 Масненко В. 23, 28, 29, 44, 55, 65, 89, 92, 101, 102, 103, 106, 107, 108, 109, 112, 116, 118, 120, 125–126, 128–131, 140–141, 145, 155, 156
 Матерніцький Є. 41, 62, 92
 Матяш І. 65, 94, 98, 99
 Мельничук О. 125
 Мельничук О. 113
 Михайленко Г. 149, 151
 Мількович В. 21, 94
 Могила П. 84, 103
 Модельський Т.-Е. 18
 Морозов А. 154
 Морозова О. 130
 Мочульський М. 16, 30
 Мянзовський Ю. 79
- Наконечний В. 44, 46, 125, 129, 131–133
 Нанке Ч. 101
 Новацький Р. 9, 124
- Оглоблин О. 6
 Оссовський Г. 101
- Пайскер Я. 38
 Пантюк М. 119
 Панькова С. 6, 22, 45, 58, 66,
 Папакін Г. 36, 39, 111, 112, 115, 134, 147, 151–152, 156
- Папе Ф. 103
 Парсонс Т. 71
 Пасічна Ю. 154
 Пасічник І. 112
 Педич В. 13, 14, 16, 17, 21, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 40, 42, 45, 62, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 99, 100, 101, 103, 104, 106, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 117, 118, 119, 122–123, 126–128, 132, 149
 Персовський Ф. 103
 Петлюра С. 66
 Петречко О. 31, 107, 117, 118, 137, 140
 Петрик А. 152
 Пиріг Р. 6, 8, 9, 22, 26, 45, 58, 65, 78, 101, 102, 113, 118, 122, 126–127
 Поліщук Ю. 34, 124–125, 153, 154
 Попп Р. 136–137
 Примаченко Я. 129
 Присяжнюк Ю. 121
 Прохаска А. 105
 Птасьнік Я. 105
 Пшеничний Є. 93
- Равіта-Гавронський Ф. 29, 107
 Радченко О. 21, 38, 43, 119, 120, 122, 127–128, 131
 Реєнт О. 124
 Реєнт О. 106, 107, 108, 109
 Розанов В. 39, 84, 85
 Роздольський О. 16, 30
 Руда О. 149
 Рудницький Л. 132
 Рудницький С. 153
- Сабінський М. 46, 131, 134, 156, 158
 Савчук І. 157
 Салата О. 128, 130–131
 Самойленко Г. 119

- Семкович В. 105
 Сєвєрянїн І. 42, 85
 Серженга П. 35, 40, 122, 154
 Скальський В. 117
 Скоропадський П. 66, 111
 Скотна Н. 137–138
 Скшипек Ю. 105
 Смолій В. 91, 93, 97, 101, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 118
 Смолька С. 105
 Собєський В. 105
 Сохань П. 8, 9, 32, 36, 39, 105, 111, 115, 138–139, 150–152
 Сперанский М. 38
 Срібний Ф. 34
 Старка В. 152
 Стахів М. 157
 Стемпнік А. 63
 Степанчук Ю. 154
 Стецик Ю. 98, 144–147
 Стронський С. 105
 Студенна–Скруква М. 126
 Сушко О. 34, 110
- Тарнович Ю. 44
 Твардовський 37
 Терещенко В. 152
 Тимошенко Л. 87, 93, 135–138, 140, 142
 Томашівський С. 14, 30, 33, 35, 36, 98, 100, 101, 104, 106, 123
 Точек А. 63
- Удод О. 106, 107, 108, 109
 Ульяновський В. 8, 9
- Федькович Ю. 87
 Фелонюк А. 113
 Фінкель Л. 107
 Флобер Г. 77
 Франко І. 32, 35, 36, 84, 92, 118
- Халак Н. 33
 Хмельницький Б. 84, 104, 154
 Хоменко В. 154
- Целевич Ю. 34, 94
 Цимбал Т. 45, 71
- Чава І. 157
 Чебан М. 117
 Черемісін О. 119
- Шаповал Ю. 6, 8, 9, 94
 Шевченко Т. 87, 94, 95
 Шевчук Д. 121
 Штома Б. 133
 Шульга В. 32, 39, 105
 Шухевич В. 36,
- Юркова О. 66, 121
- Яворський М. 77
 Яковлів А. 152
 Якубова Л. 129
 Янишин Б. 45, 97, 99, 111, 112, 121, 124–129, 132, 133
 Яремчук В. 11, 12, 45, 74, 96, 100, 113, 126, 152, 155
 Ясь О. 15, 17, 106, 107, 108, 109, 126
 Яценюк Т. 36, 45, 107, 119, 131
 Яцик П. 118
- Adamski Ł. 106
 Andrusiewicz A. 32,
 Bańdo A. 116
 Bednarczuk M. 41, 95
 Bonusiak W. 91
 Drobek W. 92
 Horoch E. 138, 139, 141–144
 Hoszowska M. 30, 114
 Hyrych I. 130
 Ilnycki V. 29

- Jarowiecki J. 137–139
 Julkowską V. 69
 Kamuntawičius R. 93
 Kawalec A. 41, 102
 Klasa B. 37, 1 24
 Koko E. 107
 Kolbuszewska J. 53, 98, 117
 Kosętka H. 93, 99
 Kozyński R. 145–146
 Kucharska B. 41, 95
 Lazurko L. 41, 47, 69,
 Masnenko W. 50,
 Maternicki J. 23, 25, 28, 30, 41, 47,
 69, 91, 95, 108, 110, 114
 Mikłaszewicz I. 93
 Nabytovych I. 149–154
 Niecia G. 108, 116
 Nowacki R. 92, 94, 96, 114, 149, 150,
 153, 154
 Nowak M. 107
 Pedycz W. 69
 Pisulińska J. 20, 25, 30, 97, 102, 110,
 114
 Polasik-Wrzosek K. 25, 69, 101
 Ravita-Gavronsky F. 120
 Sierżęga P. 20, 30, 97, 102, 108, 111,
 114
 Solska E. 117
 Stępnik A. 69
 Stobiecki R. 69, 93, 117
 Studenna-Skrukwa M. 109, 150
 Szeloch E. 155
 Toczek A. 109, 150
 Wierzbień W. 41, 91, 102
 Witek P. 117
 Woźniak M. 117
 Wrona G. 108, 116, 140–148
 Wrzosek W. 25, 47, 69, 101, 136–142
 Zaskilniak L. 20, 23, 25, 28, 37, 41,
 47, 50, 69, 124

ЗМІСТ

<i>Ігор Гирич. Дрогобицькому грушевськознавцю – 50</i>	<i>5</i>
--	----------

Дружні рефлексії

<i>Віталій Андрєєв. Мій друг Віталій Тельвак</i>	<i>47</i>
<i>Wojciech Wrzosek.</i>	
<i>Znam go całe jego dotychczasowe dorosłe życie naukowe</i>	<i>49</i>
<i>Дмитро Вирський. «Ми не лукавили з тобою...»</i>	<i>51</i>
<i>Jolanta Kolbuszewska. Wolnej Ojczyzny!</i>	<i>53</i>
<i>Лідія Лазурко. Вперед і вгору.....</i>	<i>54</i>
<i>Віталій Масненко. Мій друг Віталій Тельвак.....</i>	<i>55</i>
<i>Світлана Панькова. Нас здружив Михайло Грушевський.....</i>	<i>58</i>
<i>Василь Педич. Зарядженість на добро.....</i>	<i>62</i>
<i>Руслан Пупіг. Нас здружив Михайло Грушевський.....</i>	<i>64</i>
<i>Rafał Stobiecki. Witalijowi na urodziny.....</i>	<i>69</i>
<i>Тетяна Цимбал. «Найкращі друзі – це назавжди».....</i>	<i>71</i>
<i>Віталій Яремчук. Час говорити.....</i>	<i>74</i>

Бібліографія

<i>Хронологія життя та діяльності.....</i>	<i>79</i>
<i>Список публікацій.....</i>	<i>84</i>
<i>Редакційна діяльність.....</i>	<i>135</i>
<i>Рецензування, наукове редагування, упорядкування, опонування</i>	<i>149</i>
<i>Керівництво дисертаційними дослідженнями.....</i>	<i>157</i>

<i>Іменний покажчик.....</i>	<i>159</i>
------------------------------	------------

Науково-публіцистичне видання

ВІТАЛІЙ ТЕЛЬВАК

БІОБІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК.
З НАГОДИ 50-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

Редакторка *Ірина Невмержицька*
Коректорка *Олена Полевецька*
Макет і верстка *Олена Нужна*
Художнє оформлення *Дмитро Нужний*

Підписано до друку 10.04.2024.
Формат 60×90 ¹/₁₆.
Папір офсетний. Друк офсет.
Ум. друк. арк. 10,5.

ТОВ «Видавничий дім «Простір»
02068, Київ, вул. Вербицького, 10-А.
Тел. +38 (096) 361-16-36.
E-mail: vdprostir@ukr.net; @vdprostir
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 6560 від 27.12.2018

Віддруковано ТОВ «Друкарня «Рута»
м. Кам'янець-Подільський, вул. Пархоменка, 1.
Тел. (038) 494-22-50, e-mail: drukruta@ukr.net.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 4060 від 29.04.2011

Т31 Віталій Тельвак. Біобібліографічний покажчик. З нагоди 50-річчя з дня народження. Київ : ВД «Простір», 2024. 168 стор.

ISBN 978-966-2068-78-8

Біобібліографічний покажчик професора Дрогобицького педагогічного університету Віталія Тельвака, виданий до його 50-річного ювілею, уміщує список праць визначного грушевськознавця, написаних від кінця XX ст. до наших днів. Крім цього покажчик має: Хронологію життя та діяльності В.Тельвака, список його редакційно-упорядницьких робіт; перелік книжок, які науково рецензував; список дисертацій, де В.Тельвак виступав опонентом; перелік дисертацій, де він був науковим керівником. Ювілейне видання також має історіографічну передмову, у якій простудійовано історіографічний доробок В.Тельвака. А також уміщено мемуарні рефлексії його колег і друзів.

Призначається для науковців та усіх, хто цікавиться історією.

УДК 012Тел+016:929Тел